

# **San Juan**

**Ju'hmëë' kih' Jesús**  
**he- ga'sii' Jwaa'**

**El Evangelio según**  
**San Juan**

**en el**

**Chinanteco de Ozumacín**



**La Liga Bíblica**

*Las Sagradas Escrituras para Todos*

La ilustración en la página 54 por Horace Knowles es propiedad de  
©The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972.

Las demás ilustraciones por Louise Bass son propiedad de  
©The British & Foreign Bible Society, 1994.

Primera edición 2003

Versión electrónica  
**El Evangelio según San Juan**  
parte de **El Nuevo Testamento**  
en el Chinanteco de Ozumacín  
chz

©La Liga Bíblica, A.C., 2005  
México, D.F.

# San Juan

## Ju' hmëë' kih' Jesús he- ga-sii' Jwaa'

Juu' kih' Dio ga-lëëy' dsa-

**1** 1 Lä- ma' to-në' ma' chaay- ba', laay' Juu'. Juu' ja- ma' laa' kyaah' Dio. Ja-ba' Juu' ja- ma' laa' hñii' Dio. 2 Hi- na- ma' laa' lä- ma' to-në' kyaah' Dio. 3 Hñiiy' ga-jmeey' lä-jë- he- cha-, ni+ miih- sa+ cha- he- ma-na-la- kih' hñii' he- sa+ ga-jmeey' hñiiy'. 4 Kih' hñii' bih' na'jiih+. Heh' he- na'jiih+ ja-, la' lä-koo- wa'je- he- choo+ kih' lä-jëë- dsa-. 5 Ga-lä-jnä' wa'je- ja- jee' ma' tääh' hi- jmee+ he- hliih'. Pero dsa- hi- ma' tääh' jmee+ he- hliih', sa+ ga-liyh' kyaah'.

6 Hi- ma' chaä- jaä- dsa-nüuh- ma' chee- Jwaa' hi- ga-chee' Dio. 7 Hi- he' ja' kye- ju' dsoo', mah' kway' ju' dsoo' kih' wa'je-, mah' lä-ja- lä-jëë- dsa- lä-dsoo' dsë' kih' wa'je- ja- kyaah' juu' he- ga-kway'. 8 Ja- hi- he' ma' laa' lä-koo-



wa'je- ja-, jay' mah' kway' ju' dsoo' kih' hi- laa' lä-koō- wa'je- ja-ba'. 9 Ma-ngoo' ya-jäh- jä- hi- laa' lä-koō- wa'je- he- la' ju' dsoo', he- choo- kih' lä-jëë- dsa-.

10 Ja-ba' jmi-gyuu- la- ma-chaay-, hi- ga-jmee' Dio jmi-gyuu- la- ta-la- kiyh'. Pero dsa- chaa- jmi-gyuu- la- sa- ga-lä-kyuu-'. 11 Jay' ja-ba' jmi-gyuu- kiyh', pero hi- chaa- kyaay' sa- ga-heeyh-. 12 Pero lä-jëë- hi- ga-heeyh-, hi- jmee- dsoo' dsë' kiyh', ga-kway' jwë' leey' joo' Dio. 13 He- laay' joo' Dio, ja- kih' he- ga-lä-chaay- lä-koō- lle- kih' dsa-lä-chaa- dsa- jmi-gyuu-, ni- ja- kih' he- ga-lä-hyoh- dsë' cho'jmiiy- he- ga-lä-chaay- he- laay' joo' Dio, ni- ja- kih' he- ga-jmee' cho'jmiiy- hu- dsë- he- ga-lä-chaay-. He- ga-lä-chaay- lä- hnøø' hñii' Dio ba' ja-.

14 Hih' hi- laa' Juu' ja-, ga-lëey' dsa- mah' ga-gyay- jee' jnän-, hi- jnääh' discípulo kyaay' ga-jëë' jnih' he- laay' jøøyh'. Laay' jøøyh' kih' he- laay' gyuu- koō- mëë' kyaa' Tää-. Ha- koh' sa- llu' dsëy' hi- kyey- ju' dsoo' jmah' ba'.

15 Ga-kwa' Jwaa- ju' dsoo' kiyh', ma' jäyh':

—Hi- la- he' hi- ma' jwahn- kih': “Hi- jä- këë- ga' kin-, hi- la- jøøh' ga' lä-koō- jnä', jëeh' ko-ja- ma-chaa- bih' jää' ki- jnä'.”

16 Ha- koh' sa- cha-miih- he- cha- kiyh', hi- jee' ga-lä-jëë- jne' joh' he- sa- ma-hñah- jne'. Ja- koō- hä' ma-mi-jääy' jne'. 17 Heh' ley, ta-la- kih' Moisé ba' ja'. Pero lä-jë- he- la' kwa- Dio, kyaah' lä-jë- ju' dsoo', ta-la- kih' Jesucristo ba' ga-hñah' jne'. 18 Jih' koh' jih' lih', ni- jaa- sa- ma-jëë- Dio. Jooy' hi- laa' gyuu- koō- mëë' ba', hi- gya' ko-jøh' kyaah' Tää-, hi- he' ba' ma-mi-jnäay- jnän- ha- lä- laay'.

### Ga-jmee' Jwaa- ju' dsoo' kih' Jesús

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Dsa-ta' judiu hi- chaa- Jerusalén ga-cheey' jmi-dsa- kyaah' dsa- levita kih' Jwaa- mah' na-ngiiy' juu' kiyh' hi- laa' Jwaa-. 20 He-ja- ga-heeh- ba' Jwaa- he- jmeeyh' juu', sa- ga-hmäy':

—Ja- he' jnä' laan' Cristo —ga-jäh' Jwaa- siiyh-.

21 —¿Hii- ba' laah' hne- ja-? ¿Che' hne- he' Elía?  
—ga-siiyh- Jwaa-.

—Ja- he' jnä' —ga-jäyh'.

—¿O che' hne- he' laah' dsa- hi- ngëe~ juu' kih' Dio hi- nøø' juu' jä- jmi-gyuu+ la-? —ga-jäh' dsa- he'.

Koo- ka-läh' ga-jëeh- Jwaa- juu' kiyh':

—Jah+ha'.

22 —¿Hi- ba' laah' hne- ja-? Mah' ngëe' jnaäh' juu' kwee- kih' hi- ma-chee' jnaäh'. ¿Ha- lä+ jawah' hñaah'? —ga-jäh' dsa- he' siiyh+ Jwaa-.

23 He-ja- ga-jäh' Jwaa- siiyh+:

—Jnä' laan' hi- kwa+ juu' jee' la' hwa' kii+ jee' sa+ kwa- ni+ miih-: “Mi-llu+ hnäh' hñaah' mah' jä- Dsa-jøøh' jnan\ ko-dsoo' jwë” —lä-koo- ga-jäh' Isaia hi- ga-ngëe' juu' kih' Dio.

24 Lä-jëe+ dsa- hi- ga-chee' dsa- judiu he' ma' laa' fariseo.  
25 Ga-ngiiy' juu' kiyh' ka-läh' ga-siiyh+:

—¿He-la' ja- chaah' dsa- jmi-, cher'mah' sa' laah' Cristo, ni+ sa' laah' Elía, ni+ hi- ga- jñah' dsa- hi- ma' ngëe~ juu' kih' Dio? —ga-jäh' dsa- he' siiyh+.

26 —Jnä' chaan' dsa- jmi- kyaah' jmi- ba', pero jee' kyah' hnäh' cha- ja- hi- sa' kyuu+ hnäh'. 27 Hi- he' jä+ këe- ga' ki+ jnä'. Hi+ ni+ sa' tēdsëen' chiihn' mah' llen' loo- he- hä' tiiy' —ga-jäh' Jwaa- siiyh+.

28 Lä-jë+ he- la- ga-la' jee' jwi- he- chee- Betania, ta+ hngaah' ko-taa- kih' jmi- Jordán, ta+ jee' ma' choo~ Jwaa- jmi-.

### Jesús laa' Borrego mäh' kyaa' Dio

29 Ma' ga-jnä' jyoh' jmi-, ga-jëe' Jwaa- Jesús ja' ta+ jee' ma' cheyh', mah' ga-jäyh':

—Jëe' da', hi- na- he' Borrego mäh' kyaa' Dio hi- jñuu+ dso'kye- kih' dsa- jmi-gyuu+. 30 Hi- na- na- hi- ma' jawahn- kih': “Këe- ga' kin+, jä+ ja- dsa-nñuu+ hi- jøøh' ga' lä-koo- jnä', jëeh' ko-ja- ma-cha- bih' jää' ki+ jnä'.” 31 Jnä' sa+ ma' kyuu+ jnih'. Ma-jan~ mah' chaan' dsa- jmi- ba' mah' lä-ja-, lä-jnäay' kih' dsa- Israel.

32 Ga-mi-jnäa- ga' Jwaa- juu', ga-jäyh':

—Ga-jëen' Jmi-lle' Na-jngii' kih' Dio ga-jyoo' gyuu+ jmi-gyuu+, laay' lä-koo- ja- juu-, hi- ga-jä' ko-hwëe' nē' kiyh'. 33 Jnä' sa+ ma' man+ hi- he'. Pero hi- ga-chee' jnä' he- chaan' dsa- jmi- kyaah' jmi-, ga-siiyh+ jnä': “Hi- jëeh' jyoo' Jmi-lle' mah' jä' ko-hwëe' nē' kiyh', hi- he' he' hi-

chaa' dsa- jmi- kyaah' Jmi-llē' Na-jngii' kih' Dio." 34 Lā-jā- ga-jēēn' hi- jmeen- ju' dsoo' kiyh', hi- he' he' Joō' Dio —ga-jāh' Jwaa'.

### To-nē' discipulo kyaa' Jesús

35 Ma' ga-jnā' jyoh' jmi-, koō- ka-lāh' ma' cheh' Jwaa- kyaah' uu' hi- ma' jmee- ko-jōh' kyaayh'. 36 Ma' ga-jēēy' Jesús ma' ngēy- jee' jā-, mah' ga-jāyh':

—Jēē- da', hi- na- he' Borrego māh' kyaa' Dio.

37 Ma' ga-nuu' lā-uu' hi- ma' ga-nāā' ko-jōh' kyaah' Jwaa- he- ga-hlēēyh' lā-jā-, ga-nāāy' kyaah' Jesús ba'.

38 Ma' ga-jēeh- Jesús hñii', ga-jēēy' chaa' hi- he' kaah' kiyh', mah' ga-siiyh':

—¿Hee- na- hnooh' hnäh'?

Mah' ga-jāh' dsa- he':

—¿Ha- ñeh' hne- Rabí, he- la- hnøø' jāh- Ta-jwoh'?

39 —Ya-nāā' hnäh' jā- mah' ya-jēē- —ga-jāh' Jesús siiyh'.

Ga-nāāy' mah' na-jēēy- ha- ma' gyay'. Jee' jā- ga-jāy' kyaayh' jmi' jā-. Hor' jā-, ma-tē' ko-hi' gya'.

40 Jaa- jee' lā-uu', hi- ga-nuu' kih' Jwaa- hih' ga-jmee' ko-jōh' kyaah' Jesús, chee- Andre' øøh- Simón Pee'. 41 He- ga-jmeey' to-nē', na-hnāāyh- øøyh- Simón mah' ga-siiyh':

—Ma-jee' jnāāh' Mesía —he- hnøø' jāh- Cristo.

42 Lā-chah' jā- na-jāāy- Simón cha-nē' Jesús. Ma' ga-jēē' Jesús hi- he', ga-jāyh':

—Hne- he' Simón, joō' Joná. Hne- lā-cheeh- Cefa —he- hnøø' jāh- Pee'.

### Jesús ga-tēeh' Felipe kyaah' Natanael

43 Ma' ga-jnā' jyoh' jmi-, ngaah' Jesús ta- Galilea. Jee' jā- ga-jēēy' Felipe mah' ga-siiyh':

—Na- kyaah' jnā'.

44 Felipe he' ma' chaa- Betsaida, dsa-goō' Andre' kyaah' Pee' ka-lāh'. 45 Ma' ga-jee' Felipe Natanael mah' ga-siiyh':

—Ma-jee' jnāāh' hih' dsa- hi- ga-sii' Moisé kih' nē' ley, hi- lā-jēē- hi- ga-ngēē' juu' kih' Dio ga-sii' kiyh' ka-lāh'. Hi- he' he' Jesús, joō' José hi- chaa- Nazaret.

46 Mah' ga-jāh' Natanael:

—¿Ha- lā- la' juu' he- ya-hēē' jaa- hi- lluu' jee' jwi- Nazaret?

—Ña- mah' jëë` da' —ga-jäh' Felipe siyh'.

47 Ma' ga-jëë' Jesús ngoo' ya-jäh' Natanael, ga-hlëëyh' kiyh':

—Hi- ja' na, hi- na- ba' he' dsa- Israel, hi- sa- cha- ni- miih- juu' ta-juu' tuh-dsë'.

48 —¿Ha- lä-na- he- ma-lä-kyuuh' jnä'? —ga-jäh' Natanael siyh'.

—Jää' ja-ga' hlëëh' Felipe hne-, ga-jëën- hne- ma-cheh' koo' kih' chaah' higo —ga-jäh' Jesús siyh'.

49 —Ta-jwoh', hne- he' laah' Joö' Dio, hne- laah' Rey kyaa' dsa-goo' jne' —ga-jäh' Natanael siyh'.

50 Mah' ga-jäh' Jesús ka-läh':

—Ma-lä-dsoo' hoh' jnä', kih' he- ma-jwëëhn' hne- ga-jëën- hne- koo' chaah' higo. Pero cha-ga-miih- he- juh-gaa- jëëh' na' ta- cha'në'.

51 Hi- ga-jäyh' ka-läh':

—Ma-ra' ju' dsoo' jwëëhn' hnäh', na' ta- cha'në' jëëh' hnäh' gyuuh' jmi-gyuuh' na-na', jëëh' hnäh' ángele kyaa' Dio hi- wií- hi- jña- në' kih' Hi-ga-lëë'ngo' la- —ga-jäh' Jesús siyh'.

### Lä-la- ga-la' lä- ma' ga-jëë' goo- jaa- dsa- jee' jwií- Caná

**2** 1 Jee' ga-të' hnë- jmií', ga-jëë' goo- jaa- dsa- jee' jwií- Caná, he- na-heë- hwa' Galilea. Jee' ja- ma' hää' choo' Jesús. 2 Jesús hi- jnääh' discípulo kyaa'y' ga-tëëyh' jnääh' jee' të- jmií' ka-läh'. 3 Ma' sa- ga-lëë' jmiíh' mi' jëh' ma-ää- he- ma' hií- dsa-, ga-jäh' choo' Jesús siyh':

—Ma-dsa' go-te' mi' jëh' kih' dsa'.

4 Mah' ga-jëëh- Jesús juu' kiyh':

—¿He-la' jwiíh' jnä' lä-na'? Sa- ga' ma-të' hor- kin'.

5 Mah' ga-jäh' chooy' siyh' hi- ma' tääh' kwa- be' jee' ja-:

—Jmee' hnäh' lä-jë- he- siyh' hnäh'.

6 Ma' töö' jee' ja-, jñii' mi' hya- kaah' he- ma' la' kyaa'h' kuú' jee' ma' chih- dsa- judiu jmií- he- ma' jmee- jäy- na-jngëëy' cha'në' Dio. Lä-koö- mi' hya- ja-, ma' hiih- koö- hña-loo' hih- jmií-. 7 Mah' ga-jäh' Jesús siih- dsa- hi- ma' tääh' kwa- be' jee' ja-:

—Kaah' jmií- neh- lä-jë- mi' hya- na-.

Mah' ga-jmeey' na-kah' na-dsëh- lä-jë- mi' hya- ja-.

8 Ja-ga' ga-jäh' Jesús siih- dsa- he':

—Na' na<sup>-</sup>, kye<sup>-</sup> miih<sup>-</sup> mah' go-kwëeh<sup>-</sup> dsa-juu' jmiì'.

Hi<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jmeey'. 9 Hi<sup>-</sup>h' dsa-juu' jmiì' he', ga<sup>-</sup>jëy'<sup>1</sup> che' llu' jmiì' he<sup>-</sup> ma-la' jmiìh' mì'jèh'. Ni<sup>-</sup> sa<sup>-</sup> ñey<sup>-</sup> ha<sup>-</sup> ta<sup>-</sup> ja' he<sup>-</sup> ja<sup>-</sup>, ma<sup>-</sup>la<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> ma' kwa<sup>-</sup> be' hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>hwëè' jmiì' ja<sup>-</sup>ba<sup>-</sup> ñe<sup>-</sup>. Mah' ga<sup>-</sup>tëè' juu' jmiì' kih' hi<sup>-</sup> dsa-jee' goo', 10 mah' ga<sup>-</sup>siih<sup>-</sup>:

—Ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jëè<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> kwëeh<sup>-</sup> to<sup>-</sup>nè' jmiìh' mì'jèh' llu'. Ma<sup>-</sup>la<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>hiyh<sup>-</sup> cha<sup>-</sup>miih<sup>-</sup>, ja<sup>-</sup>ga<sup>-</sup> kwëeyh' jmiìh' mì'jèh' he<sup>-</sup> hwaä'<sup>1</sup> ga<sup>-</sup> miih<sup>-</sup>. Pero hne<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>na<sup>-</sup>høøh<sup>-</sup> jmiìh' mì'jèh' llu' mah' kwëeyh' jee' llaä<sup>-</sup> ga'.

11 Jee' jwiì<sup>-</sup> Caná he<sup>-</sup> na<sup>-</sup>heè<sup>-</sup> hwa' Galilea ba' ga<sup>-</sup>jmeey' Jesús to<sup>-</sup>nè' he<sup>-</sup> juh<sup>-</sup>gaa<sup>-</sup> ja<sup>-</sup>. Jee' lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>mi<sup>-</sup>jnäy<sup>-</sup> hñiiy' ha<sup>-</sup> koo<sup>-</sup> jøøh' laay', hi<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>jëè<sup>-</sup> jnääh' discípulo kyaay', cha<sup>-</sup>ga<sup>-</sup>miih<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>dsoo' dsè<sup>-</sup> jnääh' kiyh'.

12 Ma<sup>-</sup>ngëè' he<sup>-</sup> ja<sup>-</sup>, ngaayh' ta<sup>-</sup> Capernaum, kyaah' chooy' kyaah' øøyh<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> jnääh' discípulo kyaay'. Jee' ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>tooh<sup>-</sup> jnääh' cha<sup>-</sup>miih<sup>-</sup> jmiì'.

**Jesús ga<sup>-</sup>hwëè' dsa<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>  
tääh' hñii<sup>-</sup> jee' ma' chih' gwah<sup>-</sup>  
(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)**

13 Ma<sup>-</sup>ngoo' ma<sup>-</sup>ya<sup>-</sup>jäh<sup>-</sup> jmiì' he<sup>-</sup> kuh<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> judiu borrego mäh', he<sup>-</sup>ja<sup>-</sup> ngoo' Jesús ta<sup>-</sup> Jerusalén. 14 Jee' chih' gwah<sup>-</sup> juuh<sup>-</sup>, jee' ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jëy'<sup>1</sup> dsa<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> hnëè<sup>-</sup> kya', hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> hnëè<sup>-</sup> borrego, hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> hnëè<sup>-</sup> juu<sup>-</sup>, kyaah' hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> tääh' mi<sup>-</sup>sih'<sup>1</sup> kuu'



kih' dsa°. 15 Ga+jmeey' koo- si'hni°. Kyaah' he- ja-, ga+hëey' kih' lä-jëe- hi- ma' tääh' jee' chih' gwah+ ja-, hi- ga- borrego, hi- ga- kya', hi- ga- hi- mi-sii' kuu'. Ga+këyh' ga-lä-jë- na' mes~, ga-saa' ga-jaay' kuu' kih' hi- he'. 16 Hi- ma' tääh' hnëe~ juu- he' ga-siiyh+:

—Hwëe` lä-jë- he- na- jee' la-. Ta+ jmee- hnäh' je'hmooh' hne' kih' Täa` kyaan-.

17 Ja-ga' ga-lä-dsooh~ dsë- jnääh' discípulo kyaay' lä+koo- na-sii- juu' kih' Dio: “Ngoo' dsa-llaan+ kih' he- kyen' cha-miih- huudse- kih' hne' kyah'.”

18 Dsa- hi- tääh' në' kih' judiu ga-ngii' juu' kih' Jesús:

—¿Hee- koo- lii~ jmeeh', mah' jëe' jnääh' he- na-ngëh' jwë' he- jmeeh- lä-jë- he- na-? —ga-jäyh' siiyh+ Jesús.

19 —Hla' hnäh' gwah+ la- mah' kyaah' hnë- jmiï' ba' choohn' —ga-jäh' Jesús siiyh+.

20 Lä-chañ' ja- ga-jäh' dsa- hi- tääh' në' he' siiyh+:

—Kyaah' to'loo' jniï' ji-ñe- ga+jmee' dsa- gwah+ la-. ¿Ha- lä-ja- jwah' hne-, kyaah' hnë- jmiï' ba' choohn'?

21 Pero ja+ kih' gwah+ he- ga-hlëeyh' lä-ja-, he- ma' hlëeyh+ kih' jmi-ngo' kiyh' ba' ja-. 22 He-ja- ma-ngëe' ma-lä-jiih' Jesús, ga-lä-dsooh~ dsë- jnääh' discípulo kyaay' he- ga-hlëeyh' ja-, hi- cha-ga-miih- ga-lä-dsoo' dsë- jnääh' lä+koo- na-sii- juu' kih' Dio, hi- ga-lä-dsoo' dsë- jnääh' lä+koo- ga-hlëeh' Jesús ka-läh'.

**Lä-jë- huudse- he- ma' jmee-  
dsa- ma' kyuuñ- ba' Jesús**

23 Ta'ko-jiih' ma' të- jmiï' he- kuh- dsa- borrego mäh' jee' jwii- Jerusalén, jwëe' dsa- ga-hëeh- juu' kih' Jesús ma' ga-jëey' lä-jë- he- juh-gaa- he- ma' jmeey+. 24 Pero hñii' Jesús, sa+ ga-lä-cha+ o-jòh+ dsë- kiyh' kyaah' dsa- he', jëeh' ma' kyuu+ bih' ga-lä-jëe- dsa-. 25 Sa+ ma' jmee- bii' kiyh', he- ma' jmeeh' dsa- juu' ha- lä- la' kih' dsa-kyaañh', jëeh' ñey- ba' ha- lä- la' tuh-dsë' lä-jaa- lä-jaa- dsa-.

**Ta-la- hwë' ba' ñee' Nicodemo na'jëey- Jesús**

**3** 1 Ma' chaa- jaa- dsa-ñuuñ- jee' kih' fariseo hi- ma' chee- Nicodemo, ma' laa' jaa- dsa- hi- kye- në' kih' dsa- judiu. 2 Ta-la- hwë' ba' ñee' dsa-ñuuñ- he' na'jëey- Jesús mah' ga-siiyh+:

—Ta-jwoh<sup>1</sup>, ñe' jnääh<sup>1</sup>, ga<sup>-</sup>chee<sup>1</sup> Dio hne-, laah<sup>1</sup> jaa-  
ta-jwoh<sup>1</sup>. Jëeh<sup>1</sup> ni<sup>-</sup> jaa- sa<sup>-</sup> lih<sup>-</sup> jmee<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>jë<sup>-</sup> he- juh-gaa- he-  
jmeeh- hne- wa'ra- jäh<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> sa<sup>-</sup> kyaah<sup>1</sup> Dio hne- —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup>  
Nicodemo siiyh<sup>-</sup>.

3 —Ma<sup>-</sup>ra<sup>-</sup> ju<sup>1</sup> dsoo<sup>1</sup> jwëëhn<sup>~</sup> hne-, hi<sup>-</sup> sa<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>chaa- ka-läh<sup>1</sup>  
lä<sup>-</sup>hmëë<sup>1</sup>, sa<sup>-</sup> tëëy<sup>1</sup> jëëy<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> jmee<sup>-</sup> Dio hih<sup>-</sup> —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús  
siiyh<sup>-</sup>.

4 —¿Ha- lä<sup>-</sup>ja- lä<sup>-</sup>chaa- ka-läh<sup>1</sup> jaa- dsa- ga<sup>-</sup> ma-gyuh-?  
¿Che<sup>1</sup> le<sup>1</sup> dsa-heey<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> ma<sup>-</sup> hääy<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>chaa- lä<sup>-</sup>hmëë<sup>1</sup>?  
—ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Nicodemo siiyh<sup>-</sup>.

5 Koq- ka-läh<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús:

—Ma<sup>-</sup>ra<sup>-</sup> ju<sup>1</sup> dsoo<sup>1</sup> jwëëhn<sup>~</sup> hne-, hi<sup>-</sup> sa<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>chaa- kyaah<sup>1</sup>  
jmi<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> kyaah<sup>1</sup> jmi<sup>-</sup>lle<sup>1</sup>, sa<sup>-</sup> tëëy<sup>1</sup> dsa-hey<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> jmee<sup>-</sup> Dio  
hih<sup>-</sup>. 6 Hih<sup>1</sup> dsa-lä<sup>-</sup>chaa- kih<sup>1</sup> ngo<sup>1</sup>, ngo<sup>1</sup> ba<sup>-</sup> laay<sup>1</sup>. Hi<sup>-</sup> hih<sup>1</sup>  
dsa-lä<sup>-</sup>chaa- kyaah<sup>1</sup> jmi<sup>-</sup>lle<sup>1</sup>, laay<sup>1</sup> jmi<sup>-</sup>lle<sup>1</sup> ba<sup>-</sup>. 7 Ta<sup>-</sup> jmee-  
dsaa<sup>~</sup> hoh<sup>1</sup> he- ma-jwëëhn<sup>1</sup> hne-, jmee<sup>-</sup> bii<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>chaa- hnäh<sup>1</sup>  
ka-läh<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>hmëë<sup>1</sup>. 8 Lle<sup>1</sup> gwa<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> dsoo<sup>~</sup> ha- jee<sup>-</sup> hnøø<sup>1</sup>. Ma<sup>-</sup>ke-  
nuuh- hij<sup>1</sup> lle<sup>1</sup>, sa<sup>-</sup> ñeh<sup>1</sup> ha- ta<sup>-</sup> gwa<sup>1</sup> ni<sup>-</sup> ha- ta<sup>-</sup> dsoo<sup>~</sup>. Lä<sup>-</sup>ja-  
la<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>jëë<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> dsa-lä<sup>-</sup>chaa- kyaah<sup>1</sup> Jmi<sup>-</sup>lle<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> Dio  
—ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús siiyh<sup>-</sup>.

9 —¿Ha- lä<sup>-</sup> la<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> na-? —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Nicodemo siiyh<sup>-</sup>.

10 Mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jëeh- Jesús juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>, ga<sup>-</sup>siiyh<sup>-</sup>:

—¿Ja<sup>1</sup> ta-jwoh<sup>1</sup> kyaa<sup>1</sup> dsa- Israel laah<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> sa<sup>-</sup> kyuu<sup>~</sup> he-  
la-? 11 Ma<sup>-</sup>ra<sup>-</sup> ju<sup>1</sup> dsoo<sup>1</sup> jwëëhn<sup>~</sup> hne-, he- ma-kyuu<sup>~</sup> jnääh<sup>1</sup>,  
he- ja- ba<sup>-</sup> hlëeh<sup>1</sup> jnääh<sup>1</sup>. Hi<sup>-</sup> he- ma-jëë<sup>1</sup> jnääh<sup>1</sup>, he- ja- ba<sup>-</sup>  
jmeeh- jnääh<sup>1</sup> dsoo<sup>1</sup>. Pero hnäh<sup>1</sup> sa<sup>-</sup> heeh<sup>1</sup> hnäh<sup>1</sup> he- hlëeh<sup>1</sup>  
jnääh<sup>1</sup>. 12 Wa'ra- ga<sup>-</sup>hlëëhn<sup>1</sup> hnäh<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>koq- la<sup>1</sup> he- cha- hwa<sup>1</sup>  
la-, sa<sup>-</sup> jmeeh- hnäh<sup>1</sup> dsoo<sup>1</sup>. Ha- ba<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> jmeeh<sup>1</sup> hnäh<sup>1</sup> dsoo<sup>1</sup>  
cher<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>hlëëhn<sup>1</sup> hnäh<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>koq- la<sup>1</sup> he- cha- gyuu<sup>~</sup>  
jmi<sup>-</sup>gyuu<sup>-</sup>.

13 Sa<sup>-</sup> chaa- ga<sup>-</sup> jñah<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>wii<sup>1</sup> gyuu<sup>~</sup> jmi<sup>-</sup>gyuu<sup>-</sup>,  
ma<sup>-</sup>la<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jñaa<sup>1</sup> gyuu<sup>~</sup> ba<sup>-</sup>. Hi<sup>-</sup> he<sup>1</sup> he<sup>1</sup> Hi<sup>-</sup>ga<sup>-</sup>lëë<sup>1</sup>ngo<sup>1</sup> la-  
hi<sup>-</sup> gya<sup>1</sup> gyuu<sup>~</sup> jmi<sup>-</sup>gyuu<sup>-</sup>. 14 Ja<sup>-</sup>ba<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>koq- ga<sup>-</sup>chaa<sup>1</sup> Moisé  
miih<sup>-</sup> ta<sup>-</sup> gyuu<sup>~</sup> jee<sup>1</sup> ma<sup>-</sup> la<sup>1</sup> hwa<sup>1</sup> kij<sup>1</sup> ja-, ja<sup>-</sup>ba<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>ja- jmee<sup>-</sup>  
bii<sup>1</sup> chaa<sup>1</sup> dsa- gyuu<sup>~</sup> Hi<sup>-</sup>ga<sup>-</sup>lëë<sup>1</sup>ngo<sup>1</sup> la-. 15 Mah<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>ja- lä<sup>-</sup>jëë<sup>-</sup>  
hi<sup>-</sup> jmee<sup>1</sup> dsoo<sup>1</sup> dsë<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup> sa<sup>-</sup> heey<sup>1</sup>, lä<sup>-</sup>chaa- tää<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jë<sup>-</sup>  
joh<sup>1</sup> jmi<sup>-</sup> cha- ba<sup>-</sup>.

**Cha-miih- hnää' Dio lä-jëë- dsa- jmi-gyuu-**

16 'Jëeh' cha-miih- hnää' Dio lä-jëë- dsa- jmi-gyuu-, he-ja-ga-kwaay' gyuu- koo- mëë' kyaay', mah' lä-ja- lä-jëë- hi-jmee' dsoo' dsë' kiyh' sa- heey', lä-chaay- ga-lä-jë- joh' jmi-cha- ba'. 17 Jëeh' sa- ga-chee' Dio joo' jmi-gyuu- la- mah' taayh- dsa- dso'jwii'. Ga-cheey' mah' ta-la- kiyh' läay' dsa- jmi-gyuu- ba'.

18 'Hi- jmee- dsoo' dsë' kiyh' sa- cha- ni- miih- dso'jwii' në- kiyh'. Pero hi- sa- jmee- dsoo' dsë' kiyh' ma-cha- dso'jwii' në- kiyh', jëeh' sa- dsoo' dsëy' kih' gyuu- koo- mëë' kyaay' Dio. 19 Lä-la- ba' la' he- ja' dso'jwii' në- kih' dsa-. Ja' ba' wa'je- hwa' la- pero ga-lä-hnøø' gyih' jee' na-hoo- lä-koh' ga' wa'je-, jëeh' lä-jë- he- jmeey-, he- hlih' jmah' ba'. 20 Jëeh' lä-jëë- hi- jmee- he- hlih' na-høøyh' kih' wa'je-, sa- hnøøy' ya-näay' jee' jnä' wa'je- mah' sa- lä-jnä' he- jmeey-. 21 Pero hi- tääh' jmee- lä- hnøø' ju' dsoo', hi- he' ba' go-näay' jee' jnä' wa'je- mah' lä-ja- lä-jnä' la' kyaah' be' kih' Dio lä-jë- he- jmeey- —ga-jäh' Jesús siiyh- Nicodemo.

**Koo- ka-läh' ga-løø' Jwaa- hi- ma'  
choo- jmi- hlëeh- kih' Jesús**

22 Ma-ngëë' he- ja-, ngoo' Jesús ta- hwa' Judea, hi- jnääh' discípulo ga-nøø' jnääh' kyaayh'. Jee' ja- ga-jä' jnääh' kyaayh' miih- jmi- hi- ma' chaay- dsa- jmi-. 23 Jwaa- ka-läh' ma' chaay- dsa- jmi- jee' jwii- Enón, koo' Salim, jëeh' jee' ja- cha-cha-miih- jmi-. Jee' ja- ma' dsa-nää' dsa- mah' ma' saay- jmi-. 24 Jmi- ja-, sa- ga' ma-taah- dsa- Jwaa- neh- ñe'.

25 He-ja- ko-llaay' discípulo kyaay' Jwaa- ga-taayh' ti-chooy- juu' kyaah' dsa- judiu ha- lä- jmee' dsa- mah' jäy' na-jngëey' cha-në' Dio. 26 Mah' na-näay' jee' cheh' Jwaa- na'chiiyh'.

—Ta-jwoh', hi- ma' gya' kyaah' hne- ta- hngaah' ko-taa- kih' jmi- Jordán, hi- ga-kwah' ju' dsoo' kih' he', na' chaay- dsa- jmi-. Ga-lä-jëë- ba' dsa- dsa-nää' kyaayh'.

27 Mah' ga-jäh' Jwaa- siiyh-:

—Sa- le' hyoh- dsa- ni- miih-, wa'ra- jäh' kih' sa- ga-hyoyh' kih' Dio. 28 ¿Ja' he' ba' hnäh' ga-nuuh- hnäh' kin- he- ga-jwahn'?: “Ja- he' jnä' laan' Cristo. Laan' jaa- hi- ga-chee' Dio jää' mah' hlëehn' kiyh'.” 29 Dsa-më' hi- dsa-jee'

goo- laay' kyaa' dsa-n̄uuh- hi- jee' goo- kyaayh'. Pero ome- kyaa' dsa-n̄uuh- he' hi- cheh' koo' kiyh' chaay- llu' kyaah' koq- nuuy' hlëeh' dsa-n̄uuh- he'. Lä-ja- la' ki- jnä' ka-läh', ma-jëë' dsen- go-te- na' he- ma-ja- Cristo. **30** Jmee- bii' juuh' ta' kiyh' mah' lä-ja- lä-hwaa' ta' kin-.

**Hi- ja' gyuuh' jmi-gyuu' kye- në' kih' jee' lä-jëë-**

**31** Hi- ja' gyuuh' kye- në' kih' jee' lä-jëë-. Pero hi- chaq- hwa' la-, hwa' la- ba' na'jnäy', hi- hlëeyh- kih' he- cha- hwa' la- ba'. Hi- ja' gyuuh' jmi-gyuu' kye- në' kih' jee' lä-jëë-. **32** He- ma-jëëy- he- ma-nuuy', he- ja- ba' hlëeyh-, pero ni- jaq- sa- heeh- juu' he- kway-. **33** Hi- heeh- juu' he- kway-, hi- he' jmee- bih' dsoo' juu' kih' Dio. **34** Jëeh' hi- ga-chee' Dio, hlëeyh- juu' kih' Dio ba'. Hi- ja- kyaah' hih- kwa- Dio jmi-lle' kih'. **35** Jëeh', Täa- hnäy' ba' Jooy'. Hi- ga-tooyh- goo- Jooy' lä-jë- he- ga' cha-. **36** Hi- jmee- dsoo' dsë' kih' Joq' Dio lä- ma-chaay- ja-ba'. Pero hi- sa- jmee- dsoo' dsë' kih' Joq' Dio sa- jëëy' jee' jmee- Dio hih-. He- wi' he- na' ga' chee' Dio, he- ja- ba' jä- në' kiyh'.

**Ja- dsa-më' hi- chaq- hwa' Samária  
ga-hlëeh' kyaah' Jesús**

**4** <sup>1</sup> Ga-nuu' dsa- fariseo hlëeh- dsa- kih' Jesús, ma' jäyh' jwëë' ga' dsa- jää- Jesús hi- jwëë' ga' dsa- chaay' jmi- lä-koh' ga' Jwaa-. Hi- ga-lä-ñe- Dsa-jöoh' jnä- he- ga-nuu' dsa- fariseo juu' ja-. <sup>2</sup> (Ma-ke- ja- he' hñii' Jesús hi- ma' choo- jmi-. Jnääh' discípulo ba' hi- ma' choo- jmi-.)  
<sup>3</sup> He-ja- ya-hëë' Jesús hwa' Judea ja- mah' ngaayh' ta- Galilea ka-läh'.

<sup>4</sup> Ga-jmee' bii' kiyh' ngooy' ta- hwa' kih' Samária.

<sup>5</sup> Ga-tëëy' koq- jee' jwi- kih' Samária he- ma' chee- Sicar, jäh- kih' hwa' he- ga-kwëeh' Jacob jooy' José. <sup>6</sup> Jee' ja- ma- chih' koq- jmi-too- he- ga-jmee' Jacob. Ga-hwaa' Jesús jee' hääy' jwë' mah' ga-gyay- ga-tëeyh- dsëy' koo' jmi-too- ja-. Hor- ja- ma-ngoo' ga-të' llä'hyoo-. <sup>7</sup> Ja' ja- dsa-më' hi- chaq- Samária, ya-kye' jmi-. Mah' ga-jäh' Jesús siyh-:

—Kwëeh- jnä' miih- jmi- kyah' huhn-.

<sup>8</sup> (Jnääh' discípulo kyaay' na'nøø' jnääh' ta- jee' jwi- na-lä' jnääh' he- ga-kih' jnääh'.)

<sup>9</sup> Hi- dsa-më' hi- ma' chaq- Samária he' ga-siiyh- Jesús:

—¿Ha- lä-ja- hne- hi- laa¹ dsa- judiu ngiih¹ jmi- kin- mah¹ huh¹, jnä¹ hi- laa¹ dsa- chaa- Samária?

(Jëeh¹, dsa- judiu sa- jwayh¹ kyaah¹ dsa- samaritano.)

10 Mah¹ ga-jäh¹ Jesús siiyh¹:

—Wa-ra- jäh¹ kih¹ ñeh¹ hee- na- he- la¹ kwa¹ Dio, hi¹ hiji- na- hi- ngii¹ jmi- kyah¹ mah¹ hiyh¹, hne- ba¹ ngiih¹ kiyh¹ jmi- he- huh¹ hi¹ hñiiy¹ kwëëyh¹ hne- jmi- jiih¹.

11 Mah¹ ga-jäh¹ dsa-më¹ he¹ ka-läh¹:

—¿Ha- lä- jmeeh¹ Dsa-jøøh¹ kyaan¹? Sa¹ cha- ni¹ mi- h- he- kye¹ he- kyaah¹ chooh¹ jmi-, hi¹ juuh- jwërte jmi-too- la-.

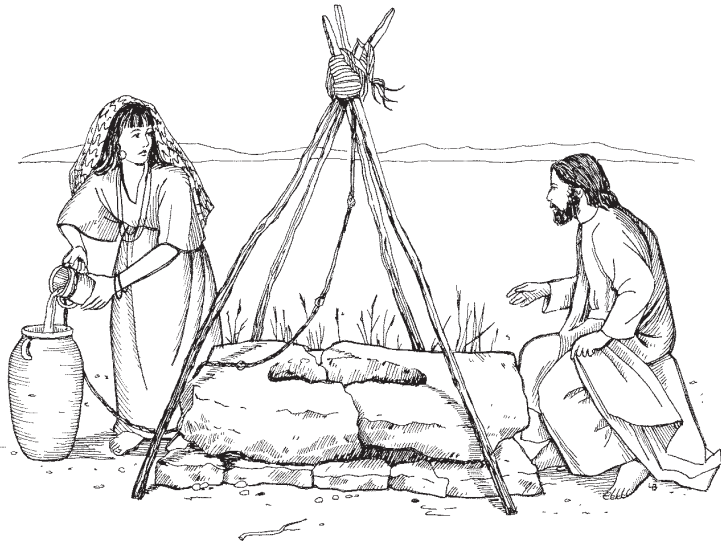
¿Ha- ba¹ ta¹ haa¹ jmi- jiih¹ ja- he- kwah¹? 12 ¿Che¹ jøøh¹ ga¹ hne- lä-køh¹ ga¹ Jacob dsa- ma-gyuh¹ kya¹ jnääh¹, hi¹ ga-kwëëh¹ jnääh¹ jmi-too- la-? Jee¹ la- ga-hiyh¹ kyaah¹ jooy¹ hi¹ kyaah¹ lä-jëë¹ jah¹ kyaay¹ ka-läh¹.

13 Mah¹ ga-jëeh¹ Jesús juu¹ kih¹ dsa-më¹ he¹:

—Wa¹ hi¹ cha- hi¹, hi¹ hih¹ jmi- he- haa¹ la¹, koo¹ ka-läh¹ ja¹ lä-kii¹ dsëy¹. 14 Pero hi¹ hih¹ jmi- he- kwa¹ jnä¹, jiih¹ køh¹ jiih¹ lih¹ sa¹ ja¹ lä-kii¹ dsëy¹. Jmi- he- kwa¹ jnä¹, he- ja¹ hya¹ lä¹ ma-hya- ja-ba¹ neh¹ tuh-dsëy¹ he- jmee¹ chaa¹ tää¹.

15 Mah¹ ga-jäh¹ dsa-më¹ he¹ siiyh¹:

—Kwëeh¹ jnä¹ jmi- ja¹, Dsa-jøøh¹ kyaan¹, mah¹ sa¹ ja¹ lä-kii¹ dsën¹. Lä-ja¹ mo¹ so¹ jän¹ jee¹ la¹ ya¹kyen¹ jmi- —ga-jäh¹ dsa-më¹ he¹.



16 Mah' ga-jäh' Jesús siyh':

—Gwaaḥ- mah' go-kyaaḥ dsa-nuuḥ- kyaah' ta' la'.

17 —Sa' chaa- dsa-nuuḥ- kyaan- —ga-jäh' dsa-më' he' siyh'.

—Ja-ba' dsoo' he- ma-jäh', sa' chaa- dsa-nuuḥ- kyaah'.

18 Jëeh' hñaḥ' dsa-nuuḥ- hi- ma-lä-kyaaḥ, hiḥ' hi- kyaah' na', ja' he' dsa-nuuḥ- kyaah' he'. He- dsoo' na- ma-jäh' —ga-jäh' Jesús siyh'.

19 —Dsa-jøøḥ' kyaan-, go- hi- ngëë- juu' kih' Dio ba' hne- laan-. 20 Lä-jëë- dsa- ma-gyuh- kyaḥ' jnääh' dsa- samaritano ga-hnaayh- Dio jee' chih' moh' la-, mah' hnäh' dsa- judiu jwah' hnäh', jwiḥ- Jerusalén ba' jee' hnääh' Dio —ga-jäh' dsa-më' he' siyh'.

21 —Dsa-më', jmee' dsoo' he- jwahn- la-. Lloo~ koo- jmiḥ', ni- moh' la- ni- jwiḥ- Jerusalén sa' hnaah' hnäh' Tää. 22 Sa- kyuuḥ- hnäh' hi- na- hnaah- hnäh'. Pero jnääh' dsa- judiu, kyuu- ba' jnääh', hi- na- hi- hnääh- jnääh', jëeh' ta'-la- kih' dsa- judiu ba' ja' he- dsa-lää' dsa-. 23 Jä- koo- hor~, hi- hor~ ja- la' na' ga-juh-. Hi- dsoo' hnaah- Tää, hnaayh- lä- hnøø' Jmi-lle' Na-jngiḥ' hi- kyaah' ju' dsoo' ka-läh'. Jëeh' Tää- hnääh' dsa- hi- hnaayh- lä- ja-. 24 Jmi-lle' ba' laa' Dio. Lä-jëë- hi- hnaayh-, jmee- bii' kiyh' hnaayh- kyaah' jmi-lle' hi- kyaah' ju' dsoo' —ga-jäh' Jesús siyh'.

25 —Jnä' man- he- jä- hi- jäyh' Mesía kih', hi- jäh' dsa- chee- Cristo. Wa'ra- jay', hi- he' mi-jnää- ha- lä- la' lä-jë- juu' la- —ga-jäh' dsa-më' he' siyh'.

26 Mah' ga-jäh' Jesús:

—Hi- he' he' jnä' hi- hlëeh- kyaah' hne-.

27 Hor~ ja- ya-nøø- jnääh' discípulo kyaay'. Peer- ga-lä-dsaa~ dsë- jnääh' ma' ga-jëë- jnääh' la- Jesús juu' kyaah' jaa- dsa-më'. Pero ni- jaa- sa- ga-tuu- dsë' ma' ngiḥ' juu' hee- juu' ja- ma' llay-, hi- he-la- ma' hlëeyh- kyaah' dsa-më' he'. 28 Jee' ja- ga-chih' dsa-më' mi' dsuu' kiyh' mah' ngaayh' ta- jee' jwiḥ', na' chiiyh' lä-jëë- dsa-:

29 —Ma-nøøn' ma-jëën' jaa- dsa-nuuḥ- hi- ma-siḥ- jnä' lä-jë- go-te' he- ma-jmeen'. ¿Che' ja- hi- he' oo- Cristo hi- hii' juu' kih'?

30 Lä-chah' ja- ga-hwëë- dsa- hi- ma' chaa- jee' jwiḥ- ja-, na-nääh' na-jëëy-. 31 Ta'ko-jiiḥ' ja- ma' chuu' jnääh' kyaayh': —Ta-jwoh', kuh-hiḥ'.

32 Mah' ga<sup>-</sup>siyh<sup>-</sup> jnääh':

—Cha- ba' he- kuhn<sup>-</sup> he- sa<sup>-</sup> kyuu<sup>h</sup>~ hnäh'.

33 He-ja- ga<sup>-</sup>ngii<sup>-</sup> jnääh' juu' kih' dsa-kyaa<sup>h</sup> jnääh':

—¿Che' chaa- jaa- hi- ma-ja<sup>-</sup> hi- ma-ya-ka<sup>-</sup> he- kuyh<sup>-</sup>?

34 Mah' ga<sup>-</sup>jäh' Jesús siyh<sup>-</sup> ka-läh':

—He- jmeen<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> hnøø<sup>1</sup> hi- ga<sup>-</sup>chee<sup>1</sup> jnä<sup>-</sup> mah' mi<sup>-</sup>hñaan<sup>-</sup> ta' kiyh', he- ja- ba' ma' he- jmee<sup>-</sup> dsa-këen<sup>-</sup>. 35 ¿Ja' jwah' hnäh', hnøø<sup>1</sup> ga' kye<sup>-</sup> sih- mah' chooh' dsa- ta' kih'? Pero jnä<sup>-</sup> jwahn<sup>-</sup>, chooh' hnäh' neh' mah' jëe<sup>-</sup> da' hnäh' lä<sup>-</sup>kaa- jee' tääh' dsa- hi- laa<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>koo- m<sup>1</sup>ju- he- ma-ää- he- ma-le' chooh' dsa-. 36 Hi- chaa<sup>h</sup> dsa- liyh<sup>-</sup> ba' jñeey'. He- chaa<sup>yh</sup> dsa- mah' chaa- tää', la' lä<sup>-</sup>koo- he- chooyh<sup>-</sup> m<sup>1</sup>ju- mah' sa<sup>-</sup> hee<sup>-</sup> jih<sup>-</sup>koh'. Kyaah' lä<sup>-</sup>ja-, ko-joh' ba' lä<sup>-</sup>chaa- llu' hi- ga<sup>-</sup>jngëe' kyaah' hi- ga<sup>-</sup>chooh' ta'. 37 Heh' lä<sup>-</sup> jäh' juu' la-, la' ju' dsoo': “Jñah' ba' hi- jngëe-, hi- jñah' ba' hi- chooh' ta'.” 38 Jnä<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>cheen<sup>-</sup> hnäh' mah' chooh' hnäh' ta' he- sa<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jñeeh' hnäh'. Jñah' ba' ga<sup>-</sup>këe' ta' kih', mah' hnäh' ga<sup>-</sup>taah' hnäh' jee' la' ta' kiyh' mah' koo- chooh' ba' hnäh' ta' ja- —ga<sup>-</sup>jäh' Jesús siyh<sup>-</sup>.

39 He-ja- jwëe' samaritano, hi- chaa- jee' jwii- ja- ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>dsoo' dsë<sup>-</sup> kih' Jesús, lä<sup>-</sup>koo- ma' ga<sup>-</sup>nuuy' juu' kih' dsa-më' hi- ga<sup>-</sup>jäh': “Lä<sup>-</sup>jë- ba' he- ma-jmeen' ma-siiyh<sup>-</sup> jnä'.” 40 He-ja- ya<sup>-</sup>nää' samaritano he' ya<sup>-</sup>jëey<sup>-</sup> Jesús mah' ga<sup>-</sup>chuuy' kyaayh', ga<sup>-</sup>siyh<sup>-</sup>:

—Jä' kyaah' jnääh' jee' la-.

He-ja- ga<sup>-</sup>jäy' to<sup>-</sup> jmi<sup>-</sup> jee' ja-. 41 Jwëe' ga' dsa- ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>dsoo' dsë<sup>-</sup> ma' ga<sup>-</sup>nuuy' he- ma' hlëeyh<sup>-</sup> ja-.

42 Lä<sup>-</sup>jëe- hi- he' ma' siih<sup>-</sup> dsa-më' he':

—Ja<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>la<sup>-</sup> juu' kyah' hne- jmee- jnääh' dsoo', hña<sup>-</sup> jnääh' ma-nuu<sup>-</sup> jnääh' juu' kiyh'. Na' ba' ra' si<sup>-</sup> ma-ñe' jnääh' ma<sup>-</sup>ra<sup>-</sup> ju' dsoo', hi- he' he' Cristo, hi- lää<sup>-</sup> dsa- jmi-gyuu<sup>-</sup>.

**Ga<sup>-</sup>mi<sup>-</sup>hlää' Jesús chih- kya<sup>-</sup>  
jaa- dsa-jøøh' kya<sup>-</sup> rey**

43 Ma-ngëe' to<sup>-</sup> jmi<sup>-</sup> ja-, ya<sup>-</sup>hëe<sup>-</sup> Jesús jee' ja-, ngaayh' ta<sup>-</sup> Galilea. 44 (Hñii' Jesús ga<sup>-</sup>jäh', jaa- hi- ngëe' juu' kih' Dio jee' jwii- gooy' sa<sup>-</sup> hnää' dsih'.) 45 Ma' ga<sup>-</sup>llaayh' hwa' Galilea, dsa- hi- ma' chaa- jee' ja- ga<sup>-</sup>heeyh- bih' llu', kih' he- ga<sup>-</sup>jëey' he- juh-gaa- he- ga<sup>-</sup>jmee' Jesús ma' ga<sup>-</sup>të' jmi<sup>-</sup>

kuyh- borrego mäh' jwii- Jerusalén. Jëeh' na'nää' dsa- he' ka-läh' ma' ga-të' jmi' ja-.

46 Koo- ka-läh' ga-llooy' jwii- Caná he- na-hee- hwa' Galilea, jee' ga-jmeey' jmi-dsë- ba' ga-lii' jmih' mi-jëh'. Jee' jwii- Capernaum ja-, ma' chaa- jaa- dsa-jøøh' kyaa' rey hi- ma-dsaah' jaa- chih- kyaa'. 47 Lä- ma' ga-nuu' dsa-jøøh' he' ya-hëë' Jesús hwa' Judea jayh' ta- hwa' Galilea, he-ja- ñeey' ga-mi-jeey- mah' ga-chuuy' kyaah', ga-siiyh-:

—Man` mah' mi-hlääh' chih- kyaan- hi- ma-kyaa' dsa-juu'.

48 He-ja- ga-jäh' Jesús siiyh-:

—Sa- heeh' hnäh' wa'ra- jäh' kih' sa- jmeen- he- juh-gaa- he- jëeh' hnäh'.

49 —Dsa-jøøh' kyaan-, ma-nøøn' ga-juh-, jää' sa- ga- ma-juu- chih- kyaan- —ga-jäh' dsa-jøøh' he' siiyh-.

50 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh-:

—Gwaa- ba' hne- kyah', chaa- ba' chih- kyaah'.

Dsa-jøøh' he' ga-jmeey' ba' dsoo' dsëy' ma' ga-jäh' Jesús lä-ja-, mah' ngaayh'. 51 Ni- sa- ga- ma-llaayh' kiyh', ya-nää' dsa- kyaay' ga-mi-jeey-, mah' ga-jmeeyh' juu', ga-jäyh':

—Ma-jä' ba' kih' chih- kyaah'.

52 Mah' ga-ngii' dsa-jøøh' he' juu' kih' dsa- kyaay':

—¿Hee- hor- ga-løø' chaa- llu'?

Mah' ga-jäh' dsa- kyaay':

—Lloo', ko-hi' gyii', ya-hii' llii' kiyh'.

53 Mah' ga-lä-dsooh- dsë' jmi- chih- he', ja-ba' hor- ja- ga-jäh' Jesús: “Chaa- ba' chih- kyaah'.” He-ja- cha-ga-miih- ga-lä-dsoo' dsëy' lä-kye- hi- chaa- cha'neh- kiyh'.

54 Jee' la- ga-të' to' he- juh-gaa- he- ga-jmee' Jesús, ma' ya-hëëy' hwa' Judea ngaayh' ta- hwa' Galilea.

#### Ga-mi-hlää' Jesús jaa- hi- sa- liih- goo- tiä'

5 1 Ma-ngëë' he- ja-, ngoo' Jesús ta- Jerusalén. Ma-ja- ma- tääh' dsa- judiu jmi'. 2 Jee' jwii- Jerusalén chih' koo- na-hyah- jee' dsa-ha' jmi-, jäh- Ho'haah' kih' Oveja. Jee' ja- chee- Betesda kyaah' juu' hebreo. Ma' cha- lä-kur- lä-jii' kih' jmi-too- ja- hña' jee' kih' hoo' na'hii'. 3 Jee' ja- ma' saa' jwëë' hi- dsaah', hi- tuu, hi- jluuh', kyaah' hi- sa- le' ngë-, ma' jøøy- he- hor- jeh' jmi-. 4 Jëeh' ma' lih' koh' ba' ma'

jñaa⁺ ja⁺ ángel jee' haa' jmiⁱ ja⁺, mah' ma' kah- ma' gwëyh⁻. Ma-la⁺ ma-kah' ma-gwëh' jmiⁱ ja⁺, hi- ga-tëë' to-në' dsa-he' neh⁺ jmiⁱ ja⁺, dsa-jä' go-te~ kiyh' wa' he- cha- he- dsoo' he-laay'. 5 Jee' ja⁺ ma' hää' ja⁺ dsa-nñuh- hi- ma-hya- gyii' gya' jña' ji-në- dsaah'. 6 Ma' ga-jëë' Jesús dsa- he' na-kyaay' jee' ja⁺, ñe- bih' he- ma-lä-hii⁻ dsaah' dsa- he', mah' ga-siiyh⁺:

—¿Che' hnooh- jä' kyah'⁺? —ga-jäh' Jesús siiyh⁺.

7 —Sa⁺ cha⁺ ni⁺ ja⁺ hi- taah⁺ jnä' cha'jmiⁱ na- wa-ra- ga-kah' ga-gwëh'. Jää' ga' jñah' taah- hñii', ja-ga' lloo~ jnä' —ga-jäh' dsa-dsaah' he' siiyh⁺.

8 —Noo- jee' kyaah' na', kii' jii' kyah' mah' ngë' —ga-jäh' Jesús siiyh⁺.

9 Lä-chah' ja⁺ ga-jä' kiyh' mah' ga-kooy' jii' kiyh', ngaayh'. Jmiⁱ ja⁺ ma' la' jmiⁱ he- teeh- dsa- dsë'. 10 He-ja- ga-jäh' dsa-ta' judiu siiyh⁺ hi- ga-jä' kih' he':

—Jmiⁱ he- teeh- dsa- dsë' ba' na', sa⁺ cha- jwë' kooh' jii' kyah' —ga-jäyh'.

11 —Hi- ma-mi-hlää' jnä', hi- he' ma-siih⁺ jnä': “Kii' jii' kyah' mah' ngë'” —ga-jäh' hi- ma' dsaah' he'.

12 —¿Hii- na, hi- ma-siih⁺ hne-: “Kii' jii' kyah' mah' ngë'”? —ga-jäh' dsa-ta' he'.

13 Pero dsa-nñuh- he', sa⁺ ga-lä-kyuuy⁺ hiji- he' hi- ga-mi-hlääy', jëeh' Jesús ga-ääh' go-te~ jee' kih' jwëë' dsa- hi- ma' tääh' jee' ja⁺. 14 Ma-ngëë' he- ja⁺, ga-jëë' Jesús dsa- he' ka-läh' jee' chih' gwah⁺ ja⁺ mah' ga-siiyh⁺:

—Jëë' da', na' he- ma-jä' kyah', mo-to⁺ jmee- ga' dso'kye-, mah' sa⁺ jä- he- hliih' ga' në' kyah' —ga-jäh' Jesús siiyh⁺.

15 Ja-ga' ngooy' na'jmeeyh' juu' kih' dsa-ta' judiu, na'chiiyh':

—Jesús ba' he' hi- ga-mi-hlää' jnä' —ga-jäyh'.

16 Kih' he-ja- ba' ja⁺, ma' hnooh- dsa-ta' he' ha- lä- jwë' jee' ma' jngëëyh' Jesús, jëeh' ma' mi-hlääy' wa' hi- cha- hi- jmiⁱ he- teeh- dsa- dsë'. 17 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh⁺:

—Tää' kyaan⁺, jmee⁺ ta' lä-jiih' na', hi- ja-ba' lä-ja- jmee⁺ jnä' ka-läh'.

18 He-ja- cha-ga'miih- ma' hnooh- dsa-ta' he' ha- lä- jee' ma' jngëëyh' Jesús. Ja⁺ ma-la⁺ kih' he- sa⁺ ma' hoooy⁺ jmiⁱ he- teeh- dsa- dsë', lä-kye- kih' he- ma' jäyh': “Dio laa' Täa' kyaan⁺,” ma' jmäy~ hñiiy' kwee- kyaah' Dio.

**Jesús jmee⁺ chaꞗ dsa- tää⁺**

19 Koo- ka-läh⁺ ga⁺jeeh- Jesús juu' kiyh¹, ga⁺siyh⁺:

—Ma⁺ra⁺ ju' dsoo⁺ jwëëhn~ hnäh⁺. Joꞗ Dio sa⁺ le⁺ jmee¹ ni⁺ miih- jee⁺ tēëy- hñiiy⁺. He- jēëy~ jmee⁺ Jmiiy-, he- ja- ba' jmeey⁺. Lä-jë⁺ he- jmee⁺ Tää⁺, ja-ba' lä-ja- kwee- go-te¹ jmee⁺ Joꞗy⁺ ka-läh⁺. 20 Hnää¹ ba' Tää⁺ Joꞗy⁺, hi⁺ mi-jnääy⁺ kiyh¹ lä-jë⁺ he- jmeey⁺. Pero cha-ga⁺miih- he- juh-gaa- lä-koh⁺ ga⁺ he- jmeey⁺ la-, mi-jnääy⁺ kih¹ Joꞗy⁺ ta⁺ cha⁺në⁺, lä-jiih¹ lä-dsaa~ hoh⁺ hnäh⁺. 21 Ja-ba' lä-koo- mi-jiih¹ Tää⁺ hi-ma-na-juu⁺, mah¹ jmeey¹ chaꞗy- ka-läh⁺, ja-ba' lä-ja- Joꞗy⁺ jmeey¹ chaꞗ- lä⁺ jah⁺ hi- hnääy¹. 22 Sa⁺ lla¹ Tää⁺ ta' kih¹ ni⁺ jaa-, ga⁺tooyh- goo- Joꞗy⁺ ba' mah¹ llay¹ ta' kih¹ lä-jëë⁺. 23 Mah¹ lä-ja- lä-jëë⁺ dsa- jmee¹ juh- kih¹ Joꞗy⁺ Dio lä-koo- jmeey⁺ juh- kih¹ Tää⁺. Hi- sa⁺ jmee⁺ juh- kih¹ Joꞗy⁺, sa⁺ jmeey⁺ juh- kih¹ Tää⁺ hi- ga⁺cheey¹.

24 'Ma⁺ra⁺ ju' dsoo⁺ jwëëhn~ hnäh⁺, hi- nuu- juu' kin⁺ hi- jmeey⁺ dsoo⁺ dsëy¹ kih¹ hi- ga⁺cheë¹ jnä⁺, chaꞗy- tää⁺ ba'. Sa⁺ jä⁺ dso⁺jwii⁺ në⁺ kiyh¹. Lla⁺ he- ma-juuy⁺, ma-tēëyh¹ jee⁺ chaꞗy- tää⁺. 25 Ma⁺ra⁺ ju' dsoo⁺ jwëëhn~ hnäh⁺. Jä⁺ koo- hor⁺, hi⁺ hor~ ja- la¹ na¹. Ma-të⁺ jee⁺ nuu' lä-jëë⁺ hi- na-juu⁺ juu' kih¹ Joꞗy⁺ Dio. Hi⁺ lä-jëë⁺ hi- nuu¹ kiyh¹, mo⁺so⁺ juuy⁺. 26 Jëeh⁺, Tää⁺, kih¹ hñii⁺ bih¹ na⁺jiih⁺. Ja-ba' lä-ja- ga⁺kway⁺ jwë¹ he- na⁺jiih⁺ kih¹ hñii⁺ Joꞗy⁺ ka-läh⁺. 27 Hi⁺ ga⁺hñaa⁺y¹ llay¹ ta' kih¹ dsa⁺, lä-llu¹ he- laꞗy¹ Hi-ga⁺lëë¹ngo¹. 28 Ta⁺ jmee- dsaa~ hoh⁺ hnäh⁺ he- jwahn⁺ la-. Jä⁺ koo- hor~ nuu¹ lä-jëë⁺ hi- tääh⁺ to-høø- tëën⁺ kiyh¹. 29 Hi⁺ lä-jëë⁺ hi- ga⁺jmeë⁺ he- llu¹, lä-jiiyh⁺ mah¹ tēëy¹ jee⁺ chaꞗy- tää⁺. Hi⁺ lä-jëë⁺ hi- ga⁺jmeë⁺ he- hliih¹, lä-jiiyh⁺ mah¹ dsa-nääy¹ kyaah⁺ dso⁺jwii⁺ ba'.

**Cha- ba' he- jmee⁺ ju' dsoo⁺ kih¹ Joꞗy⁺ Dio**

30 'Ni⁺ miih- sa⁺ le⁺ jmeen⁺ jee⁺ tēën- hñiin⁺. Lä-koo- te¹ man⁺ kih¹ Tää⁺ kyaan⁺, ko-ja- ba' te¹ llan⁺ ta' kih¹ dsa⁺. Hi⁺ kyaah⁺ ju' dsoo⁺ jmah¹ ba' llan⁺ ta', jëeh⁺ sa⁺ hnoohn⁺ he- hnoon¹ hñiin⁺. Hnoohn⁺ he- hnøø¹ Tää⁺ hi- ga⁺cheë¹ jnä⁺ ba'. 31 Cher⁺mah¹ hñiin⁺ ba' jmeen⁺ ju' dsoo⁺ kin⁺, sa⁺ jmää¹ ju' dsoo⁺ kin⁺ lä-ja-. 32 Chaꞗ- ga⁺ jñah⁺ hi- jmee⁺ ju' dsoo⁺ kin⁺. Jnä⁺ man⁺, ju' dsoo⁺ he- jmeey⁺ kin⁺, la¹ dsoo⁺. 33 Ga⁺cheëh⁺ hnäh⁺ dsa- hi- na⁺ngii⁺ juu' kih¹ Jwaa⁺,

hi- lä-jë- he- ga-jäyh' ja-, la' ju'dsoo'. 34 Sa- jmee- bii' ki- jnä' ju'dsoo' kih' dsa-. He- llu' kyah' hnäh' ba' ja-, he- ga-jmee' Jwaa- ju'dsoo' kin-, mah' lä-ja- lääh' hnäh'. 35 Hi- he' ma' laa' lä-koq- wa'je- he- na-hih- mah' ma' kwa- jmëe'. Hi- ga-lä-chaa- hnäh' llu' miih- jmi- kyaah' juu' he- ga-kway' ja-. 36 Pero cha- ga- jyoh' he- jmee- ju'dsoo' kin- he- juuh- ga- lä-koh' ga' ju'dsoo' he- ga-jmee' Jwaa-. Lä-jë- ta' he- ga-kwëeh' Dio jnä' mah' mi'ten, ja-ba' ta' he- jmeen- la-, jmee- ju'dsoo' kin-, Täa- ba' he' hi- ga-chee' jnä'. 37 Hi- Täa- hi- ga-chee' jnä', ga-jmeey' ju'dsoo' kin- ka-läh'. Ni- koq- hä' sa- ga-nuuh- hnäh' lä- ma' ga-hlëeyh', ni- lä-ja- sa- ga-jëeh' hnih'. 38 Hi- ni- sa- ga-jä' juu' kiyh' neh- tuh-hoh' hnäh', kih' he- sa- heeh' hnäh' kih' hi- ga-cheey'. 39 Ja- hëh- da' hnäh' kwee- lä-koq- na-sii- juu' kih' Dio. Jëeh', laah' hnäh' kyaah' juu' na- chaah- hnäh' tää'. Ja-ba' juu' na- jmee- ju'dsoo' kin- ka-läh'. 40 Ni- lä-ja- sa- hnooh- hnäh' juu' kin- mah' jmeen- chaa- hnäh' tää'.

41 'Ja- he- hnoon' mah' leen' jøøh' cha'në- dsa-

42 Jnä' kyuun- hnäh', man- kwee- sa- hnaah- hnäh' Dio. 43 Jnä' ma-jan- kyaah' mada- kih' Täa-, mah' hnäh' sa- heeh' jnä'. Pero wa-ra- ja' jñah' lä- hyoh- dsëy' hñiiy', tää' sa- tääh' hnäh' jmeeh- he' kih' hi- he'. 44 Ha- lä-ja- lä-dsoo' hoh' hnäh', jëeh' hnooh' hnäh' ha- lä- jee- leeh' hnäh' kaah' cha'në- dsa-kyaa- hnäh' hi- sa- hnooh' hnäh' mah' leeh' hnäh' kaah' cha'në- Dio. 45 Ta- jmee- hnäh' huud- dsë- jnä' hnëen- hnäh' cha'në- Täa- kyaan-. Moisé, hi- kyeh' hnäh' o-jøh- dsë- kih', hi- he' ba' hnëe- hnäh'. 46 Wa-ra- jäh' kih' jmeeh- hnäh' dsoo' hoh' he- ga-jäh' Moisé, lä-ja- jmeeh- hnäh' dsoo' hoh' juu' kin- ka-läh'. Jëeh', he- ga-siiy' ja-, hlëeh- kin- ba' ja-. 47 Pero cher-mah' sa- jmeeh- hnäh' dsoo' hoh' he- ga-siiy' ja-, ha- ba' lä-ja- lä-dsoo' hoh' hnäh' juu' kin-.

### Ga-ääh- Jesús hña' mil dsa-nuuh-

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 1 Ma-ngëe' he- ja-, ngoo' Jesús ta- hngaah- ko-taa- jmi-juuh- he- hla- hwa' Galilea, ja-ba' he- jäyh' kih' Tiberia. 2 Jwëe' dsa- ma' chaa- kaah- kiyh', kih' he- ma' jëey- lä-jë- he- juh-gaa- he- ma' jmeey- lä-koq- hä' ma' mi-hlääy' hi- dsaah'. 3 Ja-ga' ga-wii' Jesús ta- jee' chih' koq- lle-koh'

mah' jee' ja- ga-tooh` jnääh' discípulo kyaayh'. 4 Jmii' ja- ma-ya-jäh- të' jmi' he- kuh- dsa- judiu borrego mäh'. 5 Ma- ga-jëë' Jesús jwëë' jwërte dsa- hi- ya-nää' mah' ga-siiyh- Felipe:

—¿Ha- ba' dsa-nøøn' dsa-län' miih- he- kuh- dsa- la-?

6 Pero he- ga-jäyh' lä-ja-, he- ma' hnøøy' ma' jëëy' hee- ja- ma' jäh- Felipe. Jëeh' kyuuuh' bih' ha- lä- jmeey'. 7 Mah' ga-jäh' Felipe:

—Sa- lee- to' hña-loo' jmi' ta' he- kyaah' län' he-niih- mah' tëë' lä-jëë- dsa- ma- miih-.

8 Mah' ga-jäh' jaa- discípulo kyaay', Andre' øøh- Simón Pee':

9 —Jee' la- hää' jaa- chih- hi- kye- hña' he-niih- he- na-la- kyaah' cebada, kyaah' uu' hmooh- mäh'. Pero ha- lee- he- oo- kih' lä-jëë- dsa- hi- tääh' na- —ga-jäyh'.

10 —Chiih' lä-jëë- dsa- na-, wa' dsa-taayh` wa' gyay- hwa' —ga-jäh' Jesús.

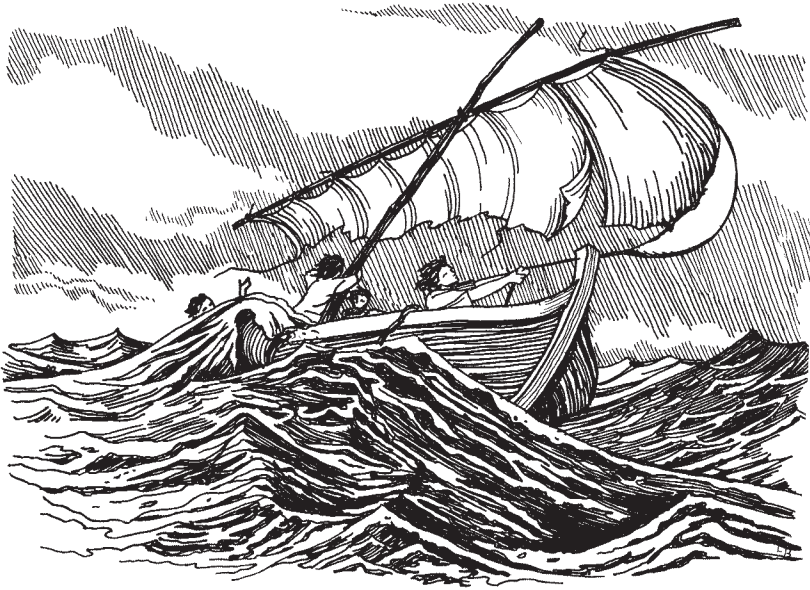
Jee' ga-taayh` ja-, ma' cha- cha-miih- nuu-. Kih' lä-jëë- dsa- hi- ga-taah' jee' ja-, ma-la- dsa-nuuuh- ma' tee' koo- hña' mil. 11 Ga-ka' Jesús he-niih- ja-, ga-kway' ti'hmaah' kih' Dio. Ma-la- ma-kway' ti'hmaah', ga-jmeey' jwi' he-niih- ja- mah' ga-kwëëyh' discípulo. Hi- ja-ba' lä-ja- ga-jmee' discípulo kyaah' hi- ma' tääh' hwa'. Hi- ja-ba' lä-ja- ga-jmeey' kih' hmooh- mäh' he', ga-kwëëyh' dsa- ha- koo- jiih' ma' hnøø' lä-ja- lä-jaay-. 12 Ma-la- ma-këë' lä-jëë- dsa-, ga-jmee' Jesús mada- kyaä' jnääh' discípulo:

—Juuuh' hnäh' lä-jë- jwi' he- ma-chaä~ na- mah' sa' hee'.

13 Ma-la- ma-juuuh' lä-jë- jwi' he- ga-chaä' ja-, ga-kah' gya-to' sa-miih- jwi' kih' hña' he-niih- he- ma' na-la- kyaah' cebada. 14 Ma' ga-jëë' dsa- he', he- juh-gaa- he- ga-jmee' Jesús jee' ja-, ga-jäyh':

—Ma-ra- ju' dsoo', hi- na- he' hih' dsa- hi- ngëë- juu' kih' Dio hi- ga-jäh' dsa- kih' jä- jmi-gyuuuh' la-.

15 Pero ma-liih- ba' Jesús, he- hnøø' dsa- lä-bii' lä-jaä' ma' tëëy- mah' ma' jmäy' rey kyaay', he-ja- koo- ka-läh' ga-wiiy' ta- lle'koh' ja- mah' ga-jäy' hñiiy'.



**Gaⁿngëʼ Jesús nèʼ jmiì-**  
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Maʼ gaⁿnuu- jmiìʼ ja-, ma-laⁿ jnäähʼ discípulo baʼ gaⁿjñaaʼ jnäähʼ taⁿ chaʼhooʼ jmi-juuu- ja-. 17 Gaⁿtoohⁿ jnäähʼ nehⁿ naʼmooʼ mahʼ gaⁿnøøʼ jnäähʼ haaʼ jnäähʼ jmi-juuu- ja-, taⁿ hngaahⁿ jeeʼ chee- Capernaum. Ma-na-hoo- go-teʼ horⁿ ja-niⁿ saⁿ gaʼ ma-jahⁿ Jesús. 18 Pero jaʼ koo- lleʼ täʼ, lä-jiihʼ gaⁿløøʼʼ hlühⁿ jmiìʼ. 19 Ma-lä-øøyʼ koo- hñaʼ jñiiʼ kilómetro nèʼ jmiì-, maʼ gaⁿjëëʼ jnäähʼ Jesús jaʼ ya-jäyhⁿ kihʼ naʼmooʼ, ngëyⁿ nèʼ jmiì-, mahʼ gaⁿlä-gahʼ jnäähʼ. 20 Pero gaⁿjähʼ Jesús siyhⁿ jnäähʼ:

—Jnäʼ baʼ la-, taⁿ waʼ gahʼ hnähʼ.

21 Ja-gaʼ gaⁿheehʼ jnäähʼ lä-kaa- tuh-dsë- jnäähʼ nehⁿ naʼmooʼ ja-, hiⁿ chahʼ baʼ gaⁿtëëʼ jnäähʼ hwaʼ jeeʼ gaⁿnøøʼ jnäähʼ ja-.

**Jwëëʼ dsa- gaⁿhnaah- Jesús**

22 Maʼ gaⁿjnäʼ jyohʼ jmiìʼ, dsa- hi- maʼ täähⁿ taⁿ hngaahⁿ jeeʼ gaⁿhwëëʼ jnäähʼ ja-, gaⁿlä-liihⁿ, ma-laⁿ jnäähʼ discípulo baʼ gaⁿtoohⁿ jnäähʼ nehⁿ koo- baʼ naʼmooʼ he- maʼ hiiʼ jeeʼ ja-. 23 Taʼko-jiihʼ ja- gaⁿllooʼ jyohʼ gaʼ naʼmooʼ he- gaⁿhwëë- taⁿ jeeʼ jwiì- Tiberia, ja-baʼ kooʼ jeeʼ gaⁿtaahⁿ hñaʼ mil dsa-

hì- ga-kuh- jee' ja-, jee' ga-kwa' Jesús ti'hmaah' kih' Dio.  
 24 Ma' ga-jëë' dsa-, mo-so- chaä- Jesús ni- discípulo kyaay'  
 jee' ja-, ga-taayh` neh- na'moo' he- ma' hii- jee' ja-, ga-näay'  
 ga-hnäyh- Jesús ta- jee' jwii- Capernaum.

**Hñii' Jesús laä' he'ñiih- he- jmee- chaä- dsa-**

25 Ma' ga-lla-näay' ta- hngaah` ja-, ga-jnääh' Jesús mah'  
 ga-siiyh-:

—Ta-jwoh', ¿hee- ba' hor~ ma-ñeh' hne-?

26 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh-:

—Ma-ra- ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', ma-ya-nääh' hnäh'  
 hnaah- jnä', ja- kih' he- ga-jëeh` hnäh' he- juh-gaa- he-  
 ga-jmeen'. Hnaah- hnäh' jnä' kih' he- ga-kuh' hnäh' lä-jjih'  
 ga-këë' hnäh' ba' ja-. 27 Ta- wa' hee' hoh' hnäh' kih' ma'  
 he- dsa-lla-. Wa' hee' hoh' hnäh' kih' ma' he- sa- lla-, he-  
 jmee' chaä- dsa- tää'. He- la- na- ma' he- kwa- Hì-ga-lëë'ngo'  
 la-. Jëeh', Tää` hì- laä' Dio, ga-hñaay' jnä' kih' he- la-.

28 Mah' ga-ngii' dsa- he' juu' kiyh-:

—¿Hee- na- ga-tëë' jnääh' jmeen' mah' jmee' jnääh' lä-  
 hnøø' Dio? —ga-jäh' dsa- he'.

29 —He- la- ba' hnøø' Dio jmeeh' hnäh', he- jmeeh' hnäh'  
 dsoo' hoh' kih' hì- ga-cheey' —ga-jäh' Jesús siiyh-.

30 —¿Hee- koø- he- juh-gaa- heeh' jnääh', mah' jëë' jnääh',  
 ja-ga' jmee' jnääh' dsoo' dsë- jnääh' kyah'? ¿Ha- lä- la' he-  
 jmeeh' mah' jëë' jnääh'? 31 Dsa- ma-gyuh- kyaä' jnääh'  
 ga-kuyh- maná jee' la' hwa' kii- ja-, lä-koø- na-sii- juu' kih'  
 Dio: “He'ñiih- he- ja' gyuuh' ba' ja-, ga-kwëeh' dsih' mah'  
 ga-kuyh-” —ga-jäh' dsa- siiyh-.

32 —Ma-ra- ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', ja- he' Moisé  
 hì- ga-kwa' he'ñiih- he- ja' gyuuh'. Tää' kyaan- ba'  
 he' hì- kwëeh~ hnäh' ma-ra- he'ñiih- he- gwa' gyuuh'.

33 Jëeh' he'ñiih- he- kwa- Dio, hì- he' he' hì- ga-jñaä'  
 gyuuh', hì- jmee- chaä- dsa- jmi-gyuu- —ga-jäh' Jesús  
 ga-siiyh-.

34 —Kwëeh` jnääh' tää' he'ñiih- ja-, Dsa-jøøh' kyaan-  
 —ga-jäh' dsa- he' siiyh-.

35 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh-:

—Jnä' he' laan' he'ñiih- he- jmee- chaä- dsa-. Hì- jmee'  
 ko-jøh' kyaah' jnä', jih'koh' sa- jä- lä-kyoyh-. Lä-ja-, hì-  
 jmee- dsoo' dsë' kin-, sa- jä- lä-kii- dsëy' jih'koh' jih'lih'.

36 Pero jwëëhn~ hnäh' ka-läh' lä-koo- ma-jwëëhn' hnäh' jää', ma-ke- ma-jëëh' hnäh' jnä', sa- ma-jmeeh' hnäh' dsoo' hoh' hnäh' kin-. 37 Ga-lä-jëë- dsa- hi- taah- Täa' goon-, hi- he' go-nää' kin-. Hi- lä-jëë- hi- go-nää' kin-, sa- bee- jnih'.

38 Jëëh', sa- ga-jñaan' gyuuh' mah' jmeen' lä- hnoon' hñiin-. Ga-jñaan' mah' jmeen' lä- hnøø' hi- ga-chee' jnä' ba'. 39 Täa' hi- ga-chee' jnä' hyoh- dsëy' lä-la- ba'. Sa- hnøøy' dsa-hëë' ki- jnä' ni- jaa- hi- ga-taayh- goon- mah' ga-lä-jëë- ba' hi- he' mi'jiinh' wa'ra- ga-të' jee' llaa- jmi-gyuu-. 40 Hi- ga-chee' jnä' hyoh- dsëy' lä-la-. Lä-jëë- hi- go-nää' kih' Jooy' mah' jmee' dsoo' dsë' kiyh', hi- he' ba' jmeey' chaa- tää'. Mah' jnä' ba' mi'jiinh' jnih' wa'ra- ga-të' jee' llaa- jmi-gyuu- —ga-jäh' Jesús siih- dsa- he'.

41 He-ja- ga-løø' dsa- judiu he' cha-hääy~ hlëeyh- wi' kih' Jesús, kih' he- ma' jäyh', laay' he'ñiinh- he- ga-jyoo' gyuuh'. 42 Lä-la- ga-jäyh':

—¿Ja' he' hi- na- joo' José? Kyuu- ba' jne' cho'jmiiy-. ¿Ha- lä-ja- he- jäyh', ga-jñaay' gyuuh'?

43 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh- ka-läh':

—Tü- hnäh' he- cha-hääh- jnä'. 44 Ni- jaa- sa- le' jä- kih' hñii' kyaah' jnä' cher' mah' Täa' hi- ga-chee' jnä' sa- ga-taayh- goon-. Mah' jnä' ba' mi'jiinh' jnih' wa'ra- ga-të' jee' llaa- jmi-gyuu-. 45 Lä-la- na-si- koooh' ko-llaa- hi- ma- ngëë- juu' kih' Dio llo'joo': “Dio ba' mi-tëë- lä-jëë- dsa-.” Lä-ja-, lä-jëë- hi- ga-nuu' hi- ga-lä-tëëy- kih' Täa', ya-näy' kyaah' jnä'.

46 'Sa- chaa- hi- ma-jëë- Täa'. Ma-la- hi- ja' jee' gya' Dio ba', hi- he' ba' ma-jëë- Täa'. 47 Ma-ra- ju' dsoo' jwëëhn~hnäh', hi- jmee- dsoo' dsë' kin-, hi- he' ba' chaa- tää'. 48 Jnä' he' laan' he'ñiinh- he- jmee- chaa- dsa-. 49 Dsa- ma-gyuh- jnän' ga-kuyh- maná jee' la' hwa' kii- ja-, pero ga-juuy'. 50 Pero hi- la- he' he'ñiinh- he- ga-jyoo' gyuuh' mah' lä-jëë- hi- ga-kuh- kiyh' mo-so- juuy'. 51 Jnä' he' laan' he'ñiinh- jiih- he- ga-jyoo' gyuuh'. Hi- kuh- kih' he'ñiinh- la-, chaa- tää' ba'. He'ñiinh- he- kwa- jnä', la' ngo' kin-. He- ja- kwan' mah' lä-ja- jmee' chaa- lä-jëë- dsa- jmi-gyuu- —ga-jäh' Jesús siiyh-.

52 He-ja- dsa- judiu he' ga-ti- ga-chooy' juu' kyaah' øøyh-:

—¿Ha- lä-ja- kwa' dsa- na- ngo' kih' mah' kihn? —ga-jäyh'.

53 Mah' ga+jäh' Jesús siyh':

—Ma+ra+ ju' dsoo' jwëëhn' hnäh', cher'mah' sa+ ga+kuh' hnäh' ngo' kih' Hì-ga-lëë'ngo' la-, hi+ sa+ huh' hnäh' jma-kiyh' ka-läh', sa+ tëëh' hnäh' jee' jmee' chaah- hnäh' tää'.

54 Hì- kuh+ ngo' kin+ mah' hìyh' jma- kin+ ka-läh', chaay-tää' ba'. Hi+ jnä' mi+jiih' jnih' wa+ra- ga+të' jee' llaa+ jmi-gyuu+.

55 Jëeh' ngo' kin+, koo- he- la- ba' ma' he- jmee' chaa- dsa-, lä+ja- ka-läh' kih' hì- hih' jma- kin+, koo- he- la- ba' jmee' chaay-. 56 Hì- kuh- ngo' kin+ mah' hìyh' jma- kin+ jây' koo- hweh- kyaah' jnä' hi+ jnä' jän' kyaayh' ka-läh'.

57 Tää' hì- na+jiih' ga+chee' jnä', hi+ jnä' chaan- ta+la+ kih' Tää'. Ja-ba' lä+ja-, hì- kuh+ ki+ jnä', ta+la+ ki+ jnä' ba' chaay-.

58 He- la- ja-, he'niih- he- ga+jyoo' gyuuh'. Sa+ la' lä+ la' maná he- ga+kuh- dsa- ma-gyuh- jnän' hi+ ma+ra- he- ga+juu' bih'. Pero hì- kuh+ he'niih- la-, chaay- tää' ga-lä-jë+ joh' jmi+ cha- ba' —ga+jäh' Jesús siih+ dsa- he'.

59 Lä-jë+ juu' la- ga+kwa' Jesús neh+ gwah+ mäh- kih' dsa-juidu jee' jwi+ Capernaum.

### Kyaah' juu' la- jmee+ chaa- dsa- tää'

60 Lä+ ma' ga+nuuy' juu' ja-, jwëë' discípulo kyaay' ga+jäh':

—Jwëëh' la' juu' na-. ¿Hii- ga' mo+ tih' dsè' nuu' juu' na-?

61 Ñe' ba' Jesús he- ma' tääyh' ma' cha- ma' hääy~ kwaat~ kih' juu' he- ga+hlëëyh' ja-, he-ja- ga+jäh' Jesús siyh':

—¿Che' ma-toh' wi+ kyah' hnäh' juu' kin+? 62 Ha- ba' lä+ jmeeh' hnäh' ja-, wa+ra- jäh' kih' jëëh' hnäh' Hì-ga-lëë'ngo' la- wi+ ka-läh' jee' ma' gyay' jää'. 63 Jmi-lle' ba' he- jmee+ chaa- dsa-, pero jmi-ngo' sa+ cha- he- le' jmee' ni+ miih-.

Lä-jë+ juu' he- ma-jwëëhn' hnäh', gwa' kih' jmi-lle' ba' na-, hi+ lä+ja- jmee+ chaa- dsa-. 64 Pero chaa- ko-llaa' hnäh' hì- sa+ ma-jmee' dsoo' dsè' kin+ —ga+jäh' Jesús.

Jëeh' ma-kyuu+ bih' jää' hii- na- hì- sa+ lä+dsoo' dsè' kiyh', hi+ kyuy+ hii- na- hì- ngëëy' kih' dsa-. 65 Mah' ga+jäyh' ka-läh':

—He-ja- ba' na- ma-jwëëhn' hnäh': “Ni+ jaa- sa+ le' jä+ kih' hñii' ki+ jnä' cher'mah' sa+ ga+taah- Tää' goon+.”

66 Ma-ngëë' ma-jäyh' lä+ja-, jwëë' discípulo kyaay' ga+biy' kih', mo+so+ ga+jmeey' ko-joh' kyaayh'. 67 Ja-ga- ga+siyh- lä+jëë- gya+tuu' jnääh' discípulo kyaay':

—¿Che' hnooh- hnäh' go'nääh' hnäh' ka-läh' lä+na-?

68 He-ja- ga-jäh' Simón Pee':

—Dsa-jøøh' kyaan+, hij- ga' na- kih' dsa'nøø' jnääh'.

Jaa- hne- ba' kyeh' juu' he- jmee+ chaa- dsa- tää' ga-lä-jë- joh' jmiï' cha-. 69 Ma-dsoo' ba' dsë- jnääh' kyah', ma-ñe' ba' jnääh' hne- he' Cristo, Joø' Dio jiih+ —ga-jäh' Pee' siiyh+.

70 Mah' ga-jeeh- Jesús juu' kiyh':

—¿Ja' ga-lleehn+ lä-jëë+ gya+tuu' hnäh' mah' jaa- jee' lä-jëë+ hnäh' laa' dsa- kyaa' hi-sa-llu'/? —ga-jäh' Jesús siiyh+.

71 He- ma' hlëeyh+ kih' Juda Iscariote, joø' Simón ba' ja-. Jëeh' Juda he', hi- ga-ngëey' këë- ga', ma' laa' jaa- kih' jee' lä-jëë+ gya+tuu' jnääh'.

### Øøh- Jesús sa+ ma' heeh' kiyh'

**7** 1 Ma-ngëë' he- ja-, ma' ngë+ Jesús hwa' Galilea. Mo+so+ ma' hnøøy' ma' ngëey' ta+ Judea, jëeh' dsa- judiu ma' hnooyh- ha- lä- jee' ma' jngëeyh'. 2 Ma-ya-jäh+ të' jmiï' kih' dsa- judiu, he- ma' hiiy- hmiïh- jee' dsa-taayh\ ma' të- jmiï'. 3 He-ja- ga-jäh' øøyh- siiyh+:

—Gwa- hne- ka-läh' ta+ Judea, mah' jëë' discípulo kyaah' hi- tääh' jee' oo+ ha- lä- la' he- juh-gaa- he- jmeeh-. 4 Jëeh', jaa- hi- hnøø' mi-jnää+ hñii', sa+ jmeey+ ta' kiyh' jee' na-hmää'. Hne- ma-løøh\ jmeeh- lä-jë- he- na-, mi-jnää' hñaah' cha'në' lä-jëë+ dsa- jmi-gyuu+ —ga-jäh' øøyh- siiyh+ Jesús.

5 Jëeh', ni+ ga' øøyh- sa+ ma' heeh' kiyh'. 6 Ja-ga' ga-jäh' Jesús siiyh+:

—Sa+ ga' ma-ja- jmiï' kin+, pero kyah' hnäh', wa' he- cha- he- jmiï' ba' llu' kyah' hnäh'. 7 Dsa- hi- chaa- jmi-gyuu+ la- sa+ le' jmeey' na-høøyh' kyah' hnäh'. Pero jnä' na-hääyh', kih' he- mi-jnään' he- jmeey+ he- hliih'. 8 Go-nää' ba' hnäh' jee' të- jmiï' ja-. Pero jnä' sa+ niin', jëeh' sa+ ga' ma-dsëë' jmiï' kin+.

9 Ma-ngëë' ma-jäyh' lä-ja-, ga-jäy' ta+ Galilea ba'.

### Ma' ga+të' jmiï' jwiï- Jerusalén ñee' Jesús

10 Ma-ngëë' ma-nää' øøyh-, ngoo' ba' Jesús jee' të- jmiï' ja-. Pero sa+ ngooy' jnä'hä' mah' sa+ jëë' dsih'. 11 Pero dsa- judiu ma' hnaayh- Jesús jee' të- jmiï' ja-, ma' jäyh':

—¿Na' hi- he'/?

12 Dsa- hi- ma' tääh' jee' jmiï' ja- ma' hlëëyh- juu' hii-,  
ma' cha- ma' hääy~ Jesús. Ma' jäh' jwëë' dsa-:

—Dsa- lluu' ba' he'.

Pero jñah' ma' jäh':

—Jah-ha', koo- mi-gaay- dsa- ba'.

13 Pero ni- ja- dsa- sa- ma' hlëeh- jnä'hä' kih' Jesús, kih'  
he- ma' gayh- dsa-ta'.

14 Ma-të' to' dsaah- jmiï', ja-ga' ngoo' Jesús jee' ma' chih'  
gwah- mah' ga-löoy' hlëëyh- dsa-. 15 Peer- ga-lä-dsaa~ dsë'  
dsa- judiu, mah' ma' jäh':

—Ha- lä-ja- he- kyuh- dsa- na- cha-miïh- hi- sa- cha- jee'  
ñeey' ga-mi-tëëy- hñiiy'.

16 Mah' ga-jëeh- Jesús juu' kih' dsa- he':

—Ja- he- la' kin- nuuh- he- kwan- la-, la' kih' hi- ga-cheë'  
jnä' ba'. 17 Hi- lla- dsë' jmee' lä- hnøø' Dio, lä-kyuyh- ha-  
lä- la' nuuh- he- kwan- la-, che' he- gwa- kih' Dio, o che'  
he- hlëehn' kwaat- kin- ba'. 18 Hi- hlëeh- kwaat- kih' hñii',  
he- hnooyh- ha- lä- jee' jmääy' hñiiy' jøøh' ba' ja-. Pero hi-  
hnooh- ha- lä- jee' jmääy' jøøh' hi- ga-cheë' jnä', hi- he' ba'  
hi- hlëeh- ju' dsoo'. Ni- miïh- sa- hlääyh- kyaa- juu' kiyh'.

19 '¿Ja' ga-kwëeh' ba' Moisé hnäh' ley mah' ni- ja- hnäh'  
sa- ga-mi-teh- hnäh'? ¿He-la' hnooh- hnäh' jngëeh' jnä'?

20 He-ja- ga-hlëeh' jwëë' dsa- he':

—Sa- cha- ni- ja- hi- jngëeh' hne-. Hi-sa-llu' ba' na- hää'  
tuh-hoh'.

21 He-ja- ga-jäh' Jesús siïyh-:

—Ga-lä-jëë- ba' hnäh' ga-lä-dsaa~ hoh' kih' ga-jëeh-  
hnäh' ga-jmeen' koo- he- juh-gaa-. 22 Dsoo' ba' jäh' jne'  
Moisé ga-lla' nuuh- he- uuh- jmi-ngo' jnän. (Pero ja-  
he' Moisé hi- ga-lla' nuuh- ja-, ko-ja- ma-nøø' kih' dsa-  
ma-gyuh- jnän- hi- ma' cha- jää' ga' kih' Moisé.) Mah' tuh-  
hnäh' jmi-ngo' kih' dsa-ñuuh- lä-kye- jmiï' he- teeh- dsa-  
dsë'. 23 Heeh' ba' hnäh' he- uuh- jmi-ngo' kih' gyuy- ñuuh-  
jmiï' he- teeh- dsa- dsë' mah' mi-teh- hnäh' lä-koo- na-siï-  
ley kih' Moisé. ¿He-la' ja- hnee- hnäh' kyaa- jnä', kih'  
he- ga-mi-hlään' ja- dsa-ñuuh- jmiï' he- teeh- dsa- dsë'?

24 Ta- ka- hnäh' kwaat- kih' dsa- lä-koo- la' huud- dsë- kyah'  
hnäh', kye- hnäh' kwaat- lä-koo- lle- ju' dsoo' ba' —ga-jäh'  
Jesús.

### Ga+jmeeh' Jesús juu' ha- ta' jay'

25 He-ja- ga+jäh' kō-llaa' dsa- hi- ma' chaq- Jerusalén:

—¿Ja' hi- na- na- hi- hnaah- dsa- mah' jngëëyh'?

26 ¿Ja' hi- he' na- cheh' hlëéh- to-lo- në' lä-jëë- dsa-, hi- sa- chaq- hi- hlëëyh~ ni- miih-? ¿Che' jäh'n' dsoo' ma-heeh- dsa-ta' he- laay' Cristo? 27 Pero dsa- la-, në' ba' jne' ha- chaay-. Hi- wa'ra- ga+të' jee' jä- Cristo, ni- jaa- sa- në- ha- ta' jäy-.

28 Lä-koo- ma' ga+nuu' Jesús lä-ja-, lä- ma-cheyh' ja- hlëëyh~ dsa- jee' chih' gwah- ja-, ga+hlëëyh' koo- ki-gaa-:

—Jwah' hnäh' kyuuu+ jnä', hi- nëh' hnäh' ha- chaan-.

Pero sa- ma-jan~ jee' tëën- hñiin-. Hi'h' hi- ga+chee' jnä' jmee- ju'dsoo' jmah'. Hi- he' sa- kyuuu+ hnäh'. 29 Pero jnä' kyuu+ jnih', jëéh' kih' bih' ya-hëën'. Hi- he' ba' ga+chee' jnä' —ga+jäh' Jesús.

30 He-ja- hnøø' dsa- ma' saayh', pero ni- jaa- sa- ga+tuu- dsë' ma' choo' goo-, jëéh' sa- ga' ma-të' hor~ kiyh'.

31 Jwëë' dsa- hi- ma' tääh' jee' ja- ga-lä-dsoo' dsë' kiyh'.

—Wa'ra- ja' Cristo, ¿che' hi- he' ga' jmee' cha-ga'miih- he- juh-gaa- lä-koh' ga' dsa- la-? —ga+jäh' kō-llaa'.

### Ga-lä-hnøø' dsa- fariseo ma' saah' Jesús

32 Lä- ma' ga+nuu' dsa- fariseo he', he- hlëéh- dsa- lä-ja- kiyh', he-ja- ga+jmeey' mada- kō-jøh' kyaah' dsa-kaah' kyaa' jmi-dsa- mah' sooh' poo- kyaa' gwah- kiyh'. 33 Mah' ga+jäh' Jesús siiyh-:

—Miih- jmi' ga' gyan' kyaah' hnäh', naah- ba' jnä' kih' hi- ga+chee' jnä'. 34 Ja-ga' hnaah' hnäh' jnä', pero mo+so+ jnääh' jnä'. Mo+so+ le' go'nääh' hnäh' ha- jee' naahn- —ga+jäh' Jesús.

35 Dsa- fariseo he' ga-løø' ngiiy- juu' kih' dsa-kyaa'yh':

—¿Ha- ta- dsaah' hi- na- mah' mo+so+ jnääh- jnih'? ¿Che' dsaayh' lä+kaa- jee' tääh' dsa-goo~ jne' hi- na-saa- na-jñee' jee' kih' dsa- griego mah' dsa-hlëëyh' lä-kye- dsa- griego?

36 ¿Hee- ba' hnøø' jäh' juu' he- ma-hlëëyh' na-: “Ja- ga' hnaah' hnäh' jnä', pero mo+so+ jnääh- hnäh' jnä', mo+so+ le' go'nääh' hnäh' jee' naahn-”?

**Jesús kwa<sup>+</sup> jmi<sup>+</sup> he<sup>-</sup> jmee<sup>+</sup> cha<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> tä<sup>+</sup>**

37 Hih<sup>-</sup> ga<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> ja<sup>-</sup>, la<sup>+</sup> jmi<sup>+</sup> ju<sup>+</sup>h<sup>-</sup> kya<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> jee<sup>+</sup> ga<sup>-</sup> dsa<sup>+</sup> jmi<sup>+</sup> ja<sup>-</sup>. Ga<sup>-</sup> noo<sup>-</sup> Jesús mah<sup>+</sup> ga<sup>-</sup> hl<sup>+</sup>ëy<sup>+</sup>h<sup>+</sup> kya<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> cha<sup>-</sup> mi<sup>+</sup>h<sup>-</sup> be<sup>+</sup>:

—Cher<sup>-</sup> mah<sup>+</sup> cha<sup>+</sup> hi<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> ki<sup>+</sup>j<sup>-</sup> ds<sup>+</sup>e<sup>+</sup>, wa<sup>+</sup> jäy<sup>-</sup> kya<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> jnä<sup>+</sup> mah<sup>+</sup> wa<sup>+</sup> hi<sup>+</sup>h<sup>+</sup> jmi<sup>+</sup> he<sup>-</sup> kwan<sup>-</sup>. 38 Le<sup>+</sup> kiy<sup>+</sup>h<sup>+</sup>, lä<sup>-</sup> koo<sup>-</sup> na<sup>-</sup> si<sup>+</sup> juu<sup>+</sup> kih<sup>+</sup> Dio, hi<sup>-</sup> jmee<sup>+</sup> dsoo<sup>+</sup> ds<sup>+</sup>e<sup>+</sup> kin<sup>-</sup>, lä<sup>-</sup> koo<sup>-</sup> jmi<sup>+</sup> ju<sup>+</sup>h<sup>-</sup> he<sup>-</sup> na<sup>-</sup> jji<sup>+</sup>h<sup>-</sup> hya<sup>-</sup> neh<sup>-</sup> tuh<sup>-</sup> ds<sup>+</sup>ey<sup>+</sup> —ga<sup>-</sup> jäh<sup>+</sup> Jesús.

39 He<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> jäy<sup>+</sup>h<sup>+</sup> lä<sup>-</sup> ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> hl<sup>+</sup>ëy<sup>+</sup>h<sup>+</sup> kih<sup>+</sup> Jmi<sup>-</sup> lle<sup>+</sup> Na<sup>-</sup> jngi<sup>+</sup> he<sup>-</sup> hyoh<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> jmee<sup>+</sup> dsoo<sup>+</sup> ds<sup>+</sup>e<sup>+</sup> kiy<sup>+</sup>h<sup>+</sup>. Jmi<sup>+</sup> ja<sup>-</sup> sa<sup>-</sup> ga<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> ja<sup>-</sup> Jmi<sup>-</sup> lle<sup>+</sup> Na<sup>-</sup> jngi<sup>+</sup>, j<sup>+</sup>ëh<sup>+</sup> sa<sup>-</sup> ga<sup>+</sup> ma<sup>-</sup> sa<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> Jesús gy<sup>+</sup>u<sup>+</sup>h<sup>+</sup> mah<sup>+</sup> le<sup>+</sup>ey<sup>+</sup> jøø<sup>+</sup>h<sup>+</sup>.

**Ga<sup>-</sup> tee<sup>+</sup> ga<sup>-</sup> j<sup>+</sup>ë<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> kwa<sup>+</sup>at<sup>-</sup> kih<sup>+</sup> Jesús**

40 Ma<sup>+</sup> ga<sup>-</sup> nuu<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> tä<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> jee<sup>+</sup> ja<sup>-</sup> juu<sup>+</sup> kih<sup>+</sup> Jesús, ko<sup>-</sup> lla<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> he<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> jä<sup>+</sup>h<sup>+</sup>:

—Ma<sup>-</sup> ra<sup>-</sup> ju<sup>+</sup> dsoo<sup>+</sup>, hi<sup>-</sup> la<sup>-</sup> he<sup>+</sup> hi<sup>-</sup> ng<sup>+</sup>ë<sup>-</sup> juu<sup>+</sup> kih<sup>+</sup> Dio hi<sup>-</sup> hii<sup>+</sup> juu<sup>+</sup> kih<sup>+</sup>.

41 Hi<sup>-</sup> ja<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> jä<sup>+</sup>h<sup>+</sup>:

—Hi<sup>-</sup> he<sup>+</sup> he<sup>+</sup> Cristo.

Pero j<sup>+</sup>nah<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> jä<sup>+</sup>h<sup>+</sup>:

—¿Ha<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> la<sup>+</sup> juu<sup>+</sup> ja<sup>-</sup>, heh<sup>+</sup> ya<sup>-</sup> h<sup>+</sup>ë<sup>+</sup> ja<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> Galilea le<sup>+</sup> Cristo? 42 ¿Ja<sup>+</sup> jä<sup>+</sup>h<sup>+</sup> juu<sup>+</sup> kih<sup>+</sup> Dio, sa<sup>-</sup> ju<sup>-</sup> kih<sup>+</sup> David ba<sup>+</sup> ya<sup>-</sup> h<sup>+</sup>ë<sup>+</sup> hi<sup>-</sup> la<sup>+</sup> Cristo? Hi<sup>-</sup> ja<sup>-</sup> ba<sup>+</sup> jw<sup>+</sup>i<sup>-</sup> mäh<sup>-</sup> he<sup>-</sup> che<sup>-</sup> Belén jee<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> cha<sup>+</sup> David, jee<sup>+</sup> ja<sup>-</sup> ba<sup>+</sup> ya<sup>-</sup> h<sup>+</sup>ë<sup>+</sup> Cristo.

43 He<sup>-</sup> ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> la<sup>+</sup> to<sup>+</sup> nää<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> kwa<sup>+</sup>at<sup>-</sup> kih<sup>+</sup> Jesús. 44 Ko<sup>-</sup> lla<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> he<sup>+</sup> hnøø<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> sa<sup>+</sup>y<sup>+</sup>h<sup>+</sup> pero ni<sup>-</sup> ja<sup>+</sup> sa<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> tuu<sup>-</sup> ds<sup>+</sup>e<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> choo<sup>+</sup> goo<sup>-</sup>.

**Sa<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> he<sup>+</sup>h<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> ta<sup>+</sup> juu<sup>+</sup> kih<sup>+</sup> Jesús**

45 Ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> nää<sup>-</sup> poo<sup>-</sup> he<sup>+</sup> jee<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> tä<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> ka<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> kya<sup>+</sup> jmi<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> kya<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> fariseo. Mah<sup>+</sup> ga<sup>-</sup> jä<sup>+</sup>h<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> ka<sup>+</sup>ah<sup>+</sup> he<sup>+</sup> si<sup>+</sup>y<sup>+</sup>h<sup>-</sup>:

—¿He<sup>-</sup> la<sup>+</sup> sa<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> teey<sup>+</sup>h<sup>-</sup> ta<sup>-</sup> la<sup>-</sup>?

46 He<sup>-</sup> ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> jä<sup>+</sup>h<sup>+</sup> poo<sup>-</sup> he<sup>+</sup> si<sup>+</sup>y<sup>+</sup>h<sup>-</sup>:

—Ni<sup>-</sup> koo<sup>-</sup> hä<sup>-</sup> sa<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> hl<sup>+</sup>ë<sup>+</sup>h<sup>+</sup> ni<sup>-</sup> ja<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> n<sup>+</sup>u<sup>+</sup>h<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> koo<sup>-</sup> hl<sup>+</sup>ë<sup>+</sup>h<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> he<sup>+</sup>.

47 He<sup>-</sup> ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> jä<sup>+</sup>h<sup>+</sup> fariseo he<sup>+</sup> si<sup>+</sup>y<sup>+</sup>h<sup>-</sup>:

—¿Che<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> ky<sup>+</sup>e<sup>-</sup> hnäh<sup>+</sup> ma<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> ga<sup>+</sup>h<sup>-</sup> hnäh<sup>+</sup> juu<sup>+</sup> kiy<sup>+</sup>h<sup>+</sup>?

48 Ni<sup>-</sup> ja<sup>+</sup> jnä<sup>+</sup>h<sup>+</sup> dsa<sup>-</sup> ta<sup>+</sup> ni<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> fariseo ma<sup>-</sup> he<sup>+</sup>h<sup>-</sup> jnä<sup>+</sup>h<sup>+</sup>

juu' kiyh'. 49 Lã+jëë+ dsa- hi- tääh' na-, hi- sa+ kyuu~ ley, kyaayh' dso'jwii' —ga+jäh' dsa-ta' he'.

50 Nicodemo, hi- ma' laa' dsa-kyayh', hi- ñee' koo- hä' ta-la- hwë' jee' ma' gya' Jesús, ga+jäyh' siiyh+:

51 —Lã+koo- jäh' ley jnän` sa+ le' cheen' dso'jwii' në' kih' dsa+, cher'mah' jãä' sa+ ga' ma-nuun' kwee- juu' kiyh' mah' lä+ngëë' jne' hee- na- he- ma-jmeey'.

52 Mah' ga+jëeh- dsa- he' juu' kiyh', ga+siiyh+:

—¿Che' laah' hne- dsa- galileo ka-läh'? Hnøøh' da' kwee- jee' na-sii- juu' kih' Dio mah' jëë` da', jih'koh' sa+ ma-ya-hëë- ni+ jaa- hwa' Galilea hi- ngëë' juu' kih' Dio.

53 Ma-ngëë' he- ja-, ga-lã+jëë+ ba' ga+nää` ta+ kih'.

### Dsa-më' hi- ga+jaa' kyaah' dsa-ñuuh-

8 1 Pero Jesús ngoo' ta- lle'koh' he- chee- Olivo.

2 Ma' ga+jnä' jyoh' jmiï', ngooy' ta- jee' chih' gwah+. Hi- jwëë' dsa- na+nää' jee' ma' cheyh' ja-. Jee' ja- ga+gyay- ga+hlëëyh' dsa-. 3 Hor- ja- ya+nää' ta-jwoh' kyaä' ley kyaah' fariseo, ya+jääy- jaa- dsa-më' hi- ga+jaa' kyaah' dsa-ñuuh-, mah' ga+cheeyh- jee' to'dsaah` ja-. 4 Mah' ga+siiyh+ Jesús:

—Ta-jwoh', dsa-më' na- ma-jaa' kyaah' dsa-ñuuh-.

5 Lã+koo- lle' ley jnän`, ga+jmee' Moisé hih+ jngëëhn' kyaah' kuu' dsa-më' hi- jmee- lä-na-. Ha- gah- hne-, ha- lä+ jawah'.

6 He- ma' kay~ dsë' Jesús ba' ja-, hnøøy' ha- lä+ jee' ma' hniï' kiyh'. Pero Jesús ga+gyay- na-juyh+ mah' ga+løøy' siiyh+ hwa' kyaah' cha'gooy-. 7 Pero na- ba' tääyh' chuuy' kyaah' Jesús, ja-ga' ga+nooy- ka-läh' mah' ga+siiyh+:

—Hiï' hnäh' hi- sa+ cha- ni+ miïh- dso'kye- kih', hi- he' to-në' wa' te' kuu' kiyh'.

8 Koo- ka-läh' ga+gyay- na-juyh+ mah' ga+siiy' hwa' lä+hmëë'. 9 Ma' ga+nuuy' lä+ja-, ma+ jaa- ma+ jaa- ba' ga+løø' ga+nää` ma' ga-lã-liiyh- hniï' huu'dsë- kiyh'. Ga+løø' hi- kaah' lä+kye- hi- mäh' ga+nää`. He-ja- ga+jä' ma-la- Jesús kyaah' dsa-më' hi- ga+cheeyh- cha'nëy'. 10 Ja-ga' ga+noo- Jesús jee' ma' gya', mah' ga+siiyh+:

—Dsa-më', ¿na- hi- ma' hniï- kyah'? ¿Che' ni+ jaa- sa+ ma-taah- hne- dso'jwii'? —ga+jäh' Jesús siiyh+.

11 —Ni+ jaa- Dsa-jøøh' kyaan- —ga+jäh' dsa-më' he' siiyh+.

—Ni+ jnä' sa+ taahn+ hne- dso'jwii'. Gwaah- ba' hne- kyah', mo+to+ jmee- dso'kye- —ga+jäh' Jesús siiyh+.

**Jesús laa' wa'je- kih' dsa- jmi-gyuu'**

12 Ga-løø' ka-läh' Jesús hlëéh' dsa- hi- ma' tääh' jee' ja:  
—Jnä' he' laan' wa'je- kih' dsa- jmi-gyuu'. Hi- nuu' kin',  
mo-so' ngëy' jwë' hliih'. Lä-cha- wa'je- kiyh', he- jmee' chaay.

13 He-ja- ga-jäh' dsa- fariseo siiyh':

—Ju' dsoo' he- jmeeh- na-, la' kyah' hñaa'h' ba' hne-  
He-ja- sa- la' dsoo' juu' kyah'.

14 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh':

—Ma-ke- jmeen- ju' dsoo' ki- hñiin+, pero ma-ra- he-  
la' dsoo' juu' he- jwahn+, jëeh' jnä' ba' man+ ha- na- jan'  
hi- ha- na- naahn-. Pero hnäh', sa- ñeh' hnäh' ha- na-  
jan' hi- ha- ta- naahn-. 15 Hnäh' kah- kwaat- lä-koo- la'  
huu' dsë- kyah' hnäh'. Pero jnä' sa- kan- kwaat- kih' ni- jaä-.  
16 Hi- ma' kan- kwaat- kih' dsa+, jmeen- lä- hnøø' ju' dsoo'  
ba'. Jëeh' sa- jmeen- hñiin+, jmeen- kyaah' Tääh' hi- ga-chee'  
jnä'. 17 Hi- në' ley jnän` na-sii-, kyaah' uu' dsa- hi- hlëeh-  
koo- ba' juu', he-ja- ba' la' ju' dsoo'. 18 Jnä' jmeen- ju' dsoo'  
kin- hi- Tääh' hi- ga-chee' jnä', jmeey- ju' dsoo' kin- ka-läh'  
—ga-jäh' Jesús.

19 —¿Na- ba' Tääh' kyaah'? —ga-jäh' dsa- he' siiyh'.

Mah' ga-jëeh- Jesús juu' kiyh':

—Hnäh' sa- kyuuu- jnä', ni- Tääh' kyaan+ sa- kyuuu-. Wa-ra-  
jääh' kih' kyuuu- jnä', ja-ba- lä-ja- kyuuu- hnäh' Tääh' kyaan-.

20 Juu' la- ma' kwa- Jesús lä-koo- ma' hlëëyh' dsa- jee'  
ma' chih' gwah+, koo' jee' ma' tooh- dsa- kuu'. Ni- jaä- sa-  
ga-saayh' jee' ja-, jëeh' sa- ga- ma-lloo' hor- kiyh'.

**Ga-jäh' Jesús: “Sa- le' go'nääh'  
hnäh' ha- jee' naahn-”**

21 Koo- ka-läh' ga-jäh' Jesús siiyh':

—Hij- jnä' naahn-. Ha- jee' naahn- sa- le' go'nääh' hnäh'.  
Hi- hnäh' hnaah' ga' jnä', pero juu- ba' hnäh', lä- ma- kyaah'  
na- ba' hnäh' dso'kye- kyah' hnäh'.

22 He-ja- ga-jäh' dsa- judiu:

—¿Che' jngëëyh' hñiiy' he-ja- jäyh' lä-na-: “Ha- jee'  
naahn- sa- le' go'nääh' hnäh'”?

23 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh':

—Dsa- chaä- hwa' la- ba' hnäh', jnä' laan' kih' gyuu-  
jmi-gyuu-. Laah' hnäh' hi- chaä- jmi-gyuu- la-, pero jnä' sa-

laan' kih' jmi-gyuu' la-. 24 He-ja- ba' na- he- ma-jwëëhn' hnäh', juuh' hnäh' lä- ma-kyaa'h' na- ba' hnäh' dso'kye-kyah' hnäh'. Jëeh' cher'mah' sa' heeh- hnäh' kin-, he- laan' lä-koq- ma-jwëëhn' hnäh', juuh' hnäh' kyaah' dso'kye-kyah' hnäh' —ga-jäh' Jesús siiyh'.

25 —¿Hee- ba' laah' hne-, hij- ba' hne- ja-? —ga-jäh' dsa-he'.

He-ja- ga-jäh' Jesús:

—Lä- ma' to-në' ga-jwëëhn' hnäh' hij- laan'. 26 Cha-cha-miuh- he- jwëëhn' hnäh' hi- lä-ja- he- kan' kwaat' kyah' hnäh'. Hih' hi- ga-chee' jnä', hlëëyh- ju'dsoo'. Hi- lä-jë- he- ga-nuun' kiyh', he- ja- ba' hlëëhn' dsa- jmi-gyuu'.

27 Kih' Täa' ba' ja- ma' hlëeh- Jesús, pero sa- ga-lä-ngëë' dsa- he'. 28 He-ja- ga-jäh' Jesús siiyh':

—Wa-ra- ga-chaah' hnäh' gyuu' Hī-ga-lëë'ngo' la-, ja-ga- lä-ñeh' hnäh' hij- jnä' hi- lä-ñeh' hnäh' sa- cha-ni- koq- he- jmeen- jee- tēn- hñiin-. Jwëëhn' hnäh' lä-koq-te' he- ga-mi-tëë- Täa' jnä', ko-ja- ba' te' he- hlëëhn'.

29 Jëeh' ma-ra- he- kyaah' ba' jnä' hi- ga-chee' jnä'. Sa- ga-beey' jnä' mah' jän' hñiin-, jëeh' jnä' lä- ma' jmeen- ja-ba- lä-jë- he- tih- dsëy' —ga-jäh' Jesús siiyh'.

30 Lä-koq- ma' ga-hlëëyh' lä-ja-, jwëë' dsa- ga-lä-dsoo' dsë' kiyh'.

### Hij- laa' joo' Dio hi- hij- na-hnëë' kyaah' dso'kye-

31 He-ja- ga-siuh- Jesús lä-jëë- dsa- judiu hi- ga-lä-dsoo' dsë' kiyh':

—Cher'mah' ga-høøh' hnäh' juu' kin-, leeh' hnäh' ma-ra- discípulo kyaan-. 32 Hi- lä-kyuuh' hnäh' ju'dsoo', hi- kyaah' ju'dsoo' kin- lääh' hnäh'.

33 Mah' ga-jeeh- dsa- he' juu' kiyh':

—Sa-ju- kih' Abraham, laa' jnääh'. Jih'koh' sa- ma-jä- jnääh' lä-koq- jaa- hi- na-hnëë'. Ha- lä-ja- he- jawah' hne-, lääh' jnääh'.

34 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh- ka-läh':

—Ma-ra- ju'dsoo' jwëëhn' hnäh', lä-jëë- hi- jmee- dso'kye-, na-hnëëy' kyaah' ja-ba' dso'kye- ja-. 35 Dsa- hi- na-hnëë' jmee- ta', lä- ma' na-hnëëy' ja-ba' kih' dsa-juuy', jih'koh' sa- leey' jooy'. Pero hi- laa' jooy', lä- ma-laa'

ja-ba' kyaay'. 36 He-ja- cher'mah' Jooy' ga-läay' hnäh' jee' na-hnëeh' hnäh', ma-ra- ju'dsoo' ma-laah' ba' hnäh'. 37 Ma-ba' jnä', laah' hnäh' sa'ju- kih' Abraham. Pero jmeeh- hnäh' bii' jngëeh' jnä', kih' he- sa- hiih' hnäh' heeh' juu' kin+. 38 Jnä' hlëehn' he- ma-jëen' kih' Täa` kyaan+ ba', mah' hnäh' jmeeh- he- ma-nuuh- hnäh' kih' täa` kyaah' —ga-jäh' Jesús siiyh+.

39 He-ja- ga-jäh' dsa- he':

—Täa` kyaa' jnääh' laa' Abraham ba'.

Mah' ga-jäh' Jesús ka-läh':

—Wa-ra- jäh' kih' he' ba' joo' Abraham laah' hnäh', jmeeh- hnäh' lä-koq- ga-jmeey'. 40 Ma-hlëeh' ba' jnä' ju'dsoo' lä-koq- ga-nuun' kih' Dio. Pero na' hnooh' hnäh' ha- lä- jee' jngëeh' jnä'. ¿Che' ga-jmeey' Abraham lä-ja-? 41 Jmeeh- hnäh' lä-koq- jmee+ täa` kyaah' ba' hnäh' na- —ga-jäh' Jesús siiyh+.

—Sa' laa' jnääh' joo' wa' hi- cha- hi-. Chaa- ba' jaa- Täa` kyaa' jnääh'. Hi- he' hñii' Dio —ga-jäh' dsa- he' siiyh+ Jesús.

42 He-ja- ga-jäh' Jesús ka-läh':

—Wa-ra- jäh' kih' Dio laa' Täa` kyaah' hnäh', ma' lä-hnaah+ jnä'. Jëeh' jnä', ya-hëen' jee' gya' Dio mah' jan'. Ja- he- jan' jee' tëen- hñiin+. Hñiiy' ga-cheey' jnä', he-ja- jan'. 43 Kih' he- sa- hnooh- hnäh' nuuh' juu' kin+, he-ja- sa- hii' lä-ngëeh' hnäh' juu' he- hlëehn' la-. 44 Jëeh', hi-sa-llu' laa' täa` kyaah' hnäh' he-ja- hnooh- hnäh' jmeeh' hnäh' lä-koq- hnøoy'. Jëeh', hi- he' ga-løø' jngëeh+ dsa- lä- ma- to-në'. Sa- ga-jäy' kyaah' ju'dsoo', kih' he- sa- cha- ni- miih- ju'dsoo' kiyh'. Wa-ra- ga-juuy', juu' kih' hñii' bih' hlëeyh+, jëeh' laay' ta-juu' dso', hi- laay' juu' ta-juu'. 45 Kih' he- hlëehn' he- la' ju'dsoo', he-ja- ba' na- sa- heeh' hnäh' kin+. 46 Sa' chaa- ni- jaa- hi- le' bääh- jnä' kyaah' dso'kye-. Lä-ja-, cher'mah' hlëehn' ba' jnä' ju'dsoo', ¿he-la' sa- jmeeh- hnäh' dsoo' hoh' hnäh' kin+? 47 Hi- laa' kyaa' Dio, juu' kih' Dio ba' nuuy-. Pero sa- laah' hnäh' kyaa' Dio, he-ja- ba' na- sa- nuuh- hnäh' juu' kiyh' —ga-jäh' Jesús siiyh+.

### Ma' chaa- ba' Jesús jää' lä-koh' ga' Abraham

48 Mah' ga-jäh' dsa- judiu he' siiyh+:

—Të- ba' juu' kyaa' jnääh', hne- laah' jaa- samaritano hi- kyaah' jmi-lle' hliih'.

49 Mah' ga+jēeh- Jesús juu' kiyh':

—Sa+ kyaahn' jmi-lle' hliih'. Jee' lä+jē+ he- jmeen+, jmeen+ he' kih' Täa' kyaan+ ba'. Mah' hnäh', sa+ taah+ jnä' ta'. 50 Sa+ hnoohn+ ha- lä+ jee' leen' jøøhn', pero chaq- ba' jaa- hi- hnooh- kin+ ha- lä+ jee' leen' jøøhn', hi- he' ba' lla' ta'. 51 Ma+ra+ ju' dsoo' jwēēhn~ hnäh', hi- høø+ juu' kin+ mo+so+ juuy' jih'koh'.

52 Koo- ka-läh' ga+jäh' dsa- judiu he' siiyh+:

—Na' ba' ra' si-, ñe' jnääh', jäh+ hne- jmi-lle' hliih'. Ga+juu' ba' Abraham, hi+ ga+juu' ba' lä+jēē+ hi- ma' ngēē+ juu' kih' Dio llo'joo'. Mah' hne- jwah': “Hi- høø+ juu' kin+ sa+ juuy' jih'koh'.” 53 ¿Che' jøøh' ga' hne-, lä+koh' ga' Abraham, dsa- ma-gyuh- jnän, hi- ga+juu'? Hi+ ga+juu' ba' lä+jēē+ hi- ma' ngēē+ juu' kih' Dio. ¿Hi- na- jmääh+ hñaaah'? —ga+jäh' dsa- judiu he' siiyh+.

54 —Wa+ra- jah' kih' jnä' jmään+ hñiin+ jøøh', sa+ jmää' ni+ miih- lä+ja-. Täa' kyaan+ ba' he', hi- jmää~ jnä' jøøhn', hi- jwah' hnäh' laa' Dio kyaah' hnäh'. 55 Pero sa+ kyuu+ hnäh' hi- he', jnä' ba' kyuu+ jnih'. Cher'mah' ga+jwahn' sa+ kyuu+ jnih', jmään+ hñiin+ jaa- hi- ta+juu', lä+koo- laah' hnäh' ta+juu' dso'. Pero jnä' kyuu+ jnih', hi- høøn+ juu' kiyh'. 56 Abraham, dsa- ma-gyuh- jnän, ma' jēē- dséy' lä+koo- ma' jøøy~ he- lloo~ koo- jmi+ jēēy' jnä', hi- ga+jēēy' ba', he-ja- ga+lä+chaay+ llu' —ga+jäh' Jesús siiyh+.

57 —Ni+ to+lo+gya' ji-ñe- sa+ ga' ma-hääh' hne- mah' jwah' ma-jēēh- Abraham —ga+jäh' dsa- judiu he' siiyh+.

58 —Ma+ra+ ju' dsoo' jwēēhn~ hnäh', jää' sa+ ga' ma-chaq- Abraham, ko-ja- ma-chaq- ba' jnä' —ga+jäh' Jesús siiyh+.

59 He-ja- ga+ka' dsa- he' kuu' mah' ma' tey' kiyh'. Pero ga+hmääh- Jesús jee' kih' dsa+, ya+hēēy' jee' ma' chih' gwah+ ja-. Ga+ngēēy' jee' tääh' dsa-, ngaayh'.

### Ga+mi+hlää' Jesús jaa- dsa+tuu'

9 <sup>1</sup> Jee' ngē+ Jesús ja-, ga+jēēy' jaa- dsa+tuu' hi- tuu' lä- ma' ga+lä+chaq+.

<sup>2</sup> Mah' ga+ngii' jnääh' juu' kiyh': —Ta+jwoh', ¿hi- kih' dsoo' he- laay' lä+na-, che' kih' hñiiy' o che' kih' cho'jmiiy- heh' ga+lä+chaay+ tuuy'?

<sup>3</sup> He-ja- ga+jäh' Jesús siiyh+ jnääh':

—Ja+ hñiiy' dsēēy~ dsoo' ni+ cho'jmiiy-, he- laay' lä+na-. Laay' lä+na- mah' lä+jnä' ta' kih' Dio nē' kiyh' ba'.

4 Ta'ko'jiih' la' jmīh', jmee⁻ bii' kin⁻ jmeen` ta' kih' hī- ga⁻chee' jnā'. Wa'ra- ngoo' ga⁻nū⁻, ni⁻ jā⁻ mo⁻so⁻ le' jmee' ta'.

5 Ta'ko'jiih' gyan' jmi-gyū⁻ la-, laan' wa'je- kih' dsa- jmi-gyū⁻.

6 Ma-la⁻ ma-hlēyḥ' lä⁻ja-, ga-hñey' hwa' mah' ga⁻jmeey' tū'jii' kyaah' jmī- tū'heyh'. Jā-ba' kyaah' tū'jii' jā-, ga⁻suy' mī'nē' dsa-tū⁻ he'. 7 Mah' ga⁻siyh⁻:

—Gwa- mah' go-gyih⁻ mī'nēḥ' jee' chih' he- haa' jmī- he-chee- Siloé —juu' la- hnøø' jāḥ⁻: he- ga⁻chee' dsa-.

Lä⁻ja- ga⁻jmeey' dsa- he', na'gyiyḥ- mī'nēy'. Ma' jāyh' ma-jnā' mī'nēy', ma' jēy-. 8 Dsa- hī- ma' tāäh' koo' jee' ma' chih' hne' kiyh', kyaah' ga' jñah' hī- ma' jēē- lä⁻koō- ma' tūy', ma' jāyh':

—¿Jā' hī- na- he' hī- ma' gya' chuū' ma' ngiiy⁻ kuu'? —ga⁻jāḥ' dsa- he'.

9 —Hī- he' na- —ma' jāḥ' ko-llaā'.

—Lä⁻ja- laay' —ma' jāḥ' jñah'.

—Jnā' he' —ma' jāyh' hñiiy'.

10 —¿Ha- lä⁻ja- he- ma-na' mī'nēḥ'? —ga⁻jāḥ' dsa- he' siyh⁻.

11 —Dsa- hī- chee- Jesús, ga⁻jmeey' tū'jii' mah' ga⁻suy' mī'nēn⁻. Jā-ga' ga⁻siyh⁻ jnā': “Gwa- jee' chih' Siloé mah' go-gyih⁻ mī'nēḥ'.” Mah' ñeen' na'gyihn⁻ mī'nēn⁻, lä⁻ja- ba' ga⁻løø' jēēn~ —ga⁻jāḥ' dsa- hī- ma' tū⁻ he'.

12 —¿Na- ba' dsa- he'? —ga⁻jāḥ' hī- ma' tāäh' ngii⁻ juu' kiyh'.

Mah' ga⁻jāyh':

—Sa⁻ man⁻.

### Ga⁻lla⁻kyaā- dsa- fariseo jmīh' dsa- hī- ma' tū⁻ he'

13 He-ja- ga⁻jäy' hī- ma' tū⁻ he' cha'nē' dsa- fariseo.

14 Ma'jā-, la' jmīh' he- teḥ- dsa- dsē', ma' ga⁻jmeey' Jesús tū'jii' he- kyaah' ga⁻näy' mī'nē' dsa- he'. 15 Koō- ka-lāḥ' ga⁻ngii' dsa- fariseo juu' kih' hī- ma' tū⁻ he', ha- lä⁻ ga⁻jmeey' he- ga⁻løøy' jēy~.

—Ga⁻suy' tū'jii' mī'nēn⁻, mah' ga⁻gyihn⁻, jā-ga' ga⁻løø' jēēn~ —ga⁻jāyh' siyh⁻.

16 Ko-llaā' dsa- fariseo he' ma' jāḥ':

—Sa<sup>+</sup> laa<sup>1</sup> kyaa<sup>1</sup> Dio dsa- he<sup>ʔ</sup>, he-ja- sa<sup>+</sup> hoo<sup>+</sup> y<sup>+</sup> jmi<sup>+</sup> he-  
teeh- dsa- dsë<sup>1</sup>.

Jñah<sup>ʔ</sup> ma<sup>ʔ</sup> jäh<sup>ʔ</sup>:

—¿Ha- lä<sup>+</sup> la<sup>1</sup> juu<sup>1</sup>, he- jmee<sup>1</sup> wa<sup>ʔ</sup> hi- cha- hi- ko<sup>+</sup> he-  
juh-gaa- lä<sup>+</sup>na<sup>ʔ</sup>?

Sa<sup>+</sup> ga<sup>+</sup>hi<sup>+</sup>ʔ kwee- juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>. 17 Ko<sup>+</sup> ka-läh<sup>ʔ</sup> ga<sup>+</sup>siyh<sup>+</sup> dsa-  
hi- ma<sup>ʔ</sup> taa<sup>ʔ</sup> he<sup>ʔ</sup>:

—¿Hee- jwah<sup>ʔ</sup> hñaa<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> hi- ga<sup>+</sup>nä<sup>1</sup> m<sup>+</sup>ñeh<sup>ʔ</sup>?

Mah<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jäh<sup>ʔ</sup> dsa- hi- ma<sup>ʔ</sup> taa<sup>ʔ</sup> he<sup>ʔ</sup>:

—Jnä<sup>ʔ</sup> jwahn<sup>+</sup> laay<sup>1</sup> jaa<sup>+</sup> hi- ngë<sup>~</sup> juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> Dio.

18 Pero dsa- fariseo he<sup>ʔ</sup>, sa<sup>+</sup> ma<sup>ʔ</sup> laay<sup>ʔ</sup> dsoo<sup>ʔ</sup> he- ma<sup>ʔ</sup> taa<sup>ʔ</sup>  
dsa- he<sup>ʔ</sup> mah<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>lä<sup>+</sup>jnä<sup>ʔ</sup> m<sup>+</sup>ñey<sup>ʔ</sup>. He-ja- lä<sup>+</sup>jih<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>tëyh<sup>1</sup>  
cho<sup>+</sup>jmi<sup>+</sup> dsa- hi- ga<sup>+</sup>lä<sup>+</sup>jnä<sup>ʔ</sup> m<sup>+</sup>ñe<sup>ʔ</sup> he<sup>ʔ</sup>. 19 Mah<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>ngiy<sup>ʔ</sup>  
juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>:

—¿Che<sup>ʔ</sup> ja<sup>+</sup>ba<sup>ʔ</sup> jo<sup>+</sup> hnäh<sup>ʔ</sup> hi- la<sup>ʔ</sup>, hi- jwah<sup>ʔ</sup> hnäh<sup>ʔ</sup>  
ga<sup>+</sup>lä<sup>+</sup>cha<sup>+</sup> taa<sup>ʔ</sup>? ¿Ha- lä<sup>+</sup>ja<sup>+</sup> he- ma<sup>ʔ</sup>jëy<sup>~</sup> na<sup>ʔ</sup>?

20 He-ja- ga<sup>+</sup>jäh<sup>ʔ</sup> cho<sup>+</sup>jmi<sup>+</sup> dsa- he<sup>ʔ</sup>:

—Dsoo<sup>ʔ</sup> ba<sup>ʔ</sup> hi- he<sup>ʔ</sup> la- chih- kyaa<sup>1</sup> jnääh<sup>1</sup> la<sup>ʔ</sup>, hi- ga<sup>+</sup>lä<sup>+</sup>cha<sup>+</sup>  
taa<sup>ʔ</sup>. 21 Pero sa<sup>+</sup> ñe<sup>ʔ</sup> jnääh<sup>1</sup> ni<sup>+</sup> mi<sup>+</sup>h- ha- lä<sup>+</sup>ja<sup>+</sup> he- ma<sup>ʔ</sup>jëy<sup>~</sup> na<sup>1</sup>,  
ni<sup>+</sup> sa<sup>+</sup> ñe<sup>ʔ</sup> jnääh<sup>1</sup> hi- na- hi- ga<sup>+</sup>nä<sup>1</sup> m<sup>+</sup>ñey<sup>ʔ</sup>. Ma-cha- ba<sup>ʔ</sup> ji-ñe<sup>~</sup>  
kiyh<sup>1</sup>, ngii<sup>ʔ</sup> hnäh<sup>ʔ</sup> juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>, hñii<sup>ʔ</sup> bih<sup>1</sup> jmeeyh<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kyah<sup>1</sup> hnäh<sup>1</sup>.

22 Lä<sup>+</sup>ja<sup>+</sup> ba<sup>ʔ</sup> ga<sup>+</sup>jäh<sup>ʔ</sup> cho<sup>+</sup>jmi<sup>+</sup> dsa- he<sup>ʔ</sup>, jëh<sup>ʔ</sup> ma<sup>ʔ</sup> gayh<sup>+</sup>  
dsa- fariseo hi- ma<sup>+</sup>tää<sup>h</sup> juu<sup>1</sup> kwee- ha- lä<sup>+</sup> jmeey<sup>1</sup> cher<sup>+</sup>mah<sup>1</sup>  
jaa<sup>+</sup> jäh<sup>ʔ</sup> Jesús he<sup>ʔ</sup> laa<sup>1</sup> Mesía. Mo<sup>+</sup>so<sup>+</sup> cha- jwë<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup> dsooy<sup>1</sup>  
gwah<sup>+</sup>. 23 He-ja- ba<sup>ʔ</sup> ja<sup>+</sup> ga<sup>+</sup>jäh<sup>ʔ</sup> cho<sup>+</sup>jmi<sup>+</sup>: “Ma-cha- ba<sup>ʔ</sup> ji-ñe<sup>~</sup>  
kiyh<sup>1</sup>, ngii<sup>ʔ</sup> hnäh<sup>ʔ</sup> juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>.”

24 Ko<sup>+</sup> ka-läh<sup>ʔ</sup> ga<sup>+</sup>tëyh<sup>1</sup> dsa-ñaa<sup>h</sup> hi- ma<sup>ʔ</sup> taa<sup>ʔ</sup> he<sup>ʔ</sup> mah<sup>1</sup>  
ga<sup>+</sup>siyh<sup>+</sup>:

—Kwa<sup>ʔ</sup> ti<sup>+</sup>hmaah<sup>ʔ</sup> kih<sup>1</sup> Dio ba<sup>ʔ</sup>, ja<sup>+</sup> kih<sup>1</sup> Jesús. Jëh<sup>ʔ</sup> ñe<sup>ʔ</sup>  
jnääh<sup>1</sup> dsa- wa<sup>ʔ</sup> hi- cha- hi- ba<sup>ʔ</sup> he<sup>ʔ</sup>.

25 He-ja- ga<sup>+</sup>jëyh<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> dsa- fariseo:

—Sa<sup>+</sup> man<sup>+</sup> che<sup>ʔ</sup> laay<sup>1</sup> dsa- wa<sup>ʔ</sup> hi- cha- hi- Ko<sup>+</sup> he- la- ba<sup>ʔ</sup>  
man<sup>+</sup>. He- ma<sup>ʔ</sup> laan<sup>1</sup> taa<sup>ʔ</sup> mah<sup>1</sup> na<sup>1</sup> ma<sup>+</sup>jëen<sup>~</sup>.

26 Ko<sup>+</sup> ka-läh<sup>ʔ</sup> ga<sup>+</sup>ngii<sup>ʔ</sup> dsa- fariseo juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>, ga<sup>+</sup>siyh<sup>+</sup>:

—¿Hee- ga<sup>+</sup>jmeey<sup>ʔ</sup> kyah<sup>1</sup>? ¿Ha- lä<sup>+</sup> ga<sup>+</sup>näy<sup>1</sup> m<sup>+</sup>ñeh<sup>ʔ</sup>?

27 Mah<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jäh<sup>ʔ</sup> hi- ma<sup>ʔ</sup> taa<sup>ʔ</sup> he<sup>ʔ</sup>:

—Ma<sup>+</sup>jwah<sup>1</sup> ba<sup>ʔ</sup> jnä<sup>ʔ</sup> jää<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> sa<sup>+</sup> ga<sup>+</sup>lä<sup>+</sup>hnooh- hnäh<sup>ʔ</sup>  
ma<sup>ʔ</sup> nuuh<sup>1</sup>. ¿He-la<sup>1</sup> hnooh- hnäh<sup>ʔ</sup> nuuh<sup>1</sup> ka-läh<sup>ʔ</sup>? ¿Che<sup>ʔ</sup> lä<sup>+</sup>kye<sup>+</sup>  
hnäh<sup>ʔ</sup> hnooh- lee<sup>ʔ</sup> hnäh<sup>ʔ</sup> discípulo kyaay<sup>1</sup>?

28 Mah<sup>1</sup> dsa- fariseo he<sup>ʔ</sup> ga<sup>+</sup>ta<sup>ʔ</sup> ga<sup>+</sup>haayh<sup>+</sup>, ga<sup>+</sup>siyh<sup>+</sup>:

—Hne- ba' he', laah' discipulo kyaay'. Pero jnaäh', laa' jnaäh' discipulo kyaa' Moisé ba'. 29 Ñe' jnaäh' ga-hlëeh' Dio kyaah' Moisé. Pero kih' dsa- he', ni- miih- sa- ñe' jnaäh' ha- ta- jay'.

30 Mah' ga-jäh' hi- ma' tuu' he' siiyh-:

—Ha- lä- la' juu' he- sa- ñeh' hnäh' ha- ta- ja' dsa- he' mah' jnä' ga-jmeey' jëen-. 31 Ñe' ba' jne', sa- nuu- Dio kih' hi- jmee- wa' he- cha- he-. Pero kih' hi- gah- Dio mah' jmeey- lä- hnøø' Dio, hi- he' ba' nuuy- kih'. 32 Pero jih'koh' sa- ma-nuu' jne' kih' jaa- hi- lih- nä' mi' në' dsa- hih' dsa-lä-chaa- tuu'. 33 Wa'-ra- jäh' kih' sa- laa' kyaa' Dio dsa-ñuu- he', sa- cha- he- le' jmeey' ni- miih-.

34 Mah' ga-siiyh- dsa- hi- ma' tuu' he':

—Kyaah' ga-lä-jë- dso'kye- ga-lä-chaah- hne-, mah' hnooh- hlëeh' jnaäh'.

He-ja- ga-llee- dsih' ka'hne-, ga-hëey' kih' go-te-.

#### Lä-koo- he- tuu' ba' laa' dsa- fariseo he'

35 Ma' ga-nuuh' Jesús juu' he- ga-llee- dsih' ka'hne-, na-hnääh- mah' ga-siiyh-:

—¿Che' jmeeh- hne- dsoo' hoh' kih' Hi-ga-lëë'ngo'?

36 —Chiih' jnä' hi- he', Dsa-jøøh' kyaan-, mah' jmeen- dsoo' dsën- kiyh' —ga-jäh' dsa- he' siiyh-.

37 —Ma-jëeh' ba' hne-, jnä' he', hi- kyaah' cheh' hlëeh' —ga-jäh' Jesús siiyh-.

38 Mah' ga-jäyh':

—Dsoo' ba' dsën- kyah' hne-, Dsa-jøøh' kyaan-.

Mah' ga-juuyh' jnëy', ga-jmääy' jøøh'.

39 Mah' ga-jäh' Jesús:

—Jan' jmi-gyuu- la- mah' wa' kye- dsa- kwaat- ha- lä- la' ju' dsoo' kin-. Lä-jëë- hi- sa- jëë-, jëey'. Hi- lä-jëë- hi- jëë-, mo-so- lä-jnä' mi' nëy'.

40 Ko-llaa' fariseo hi- ma' tääh' kyaayh' jee' ja-, ma' ga-nuuy' lä-ja-, ga-ngiiy' juu' kih' Jesús:

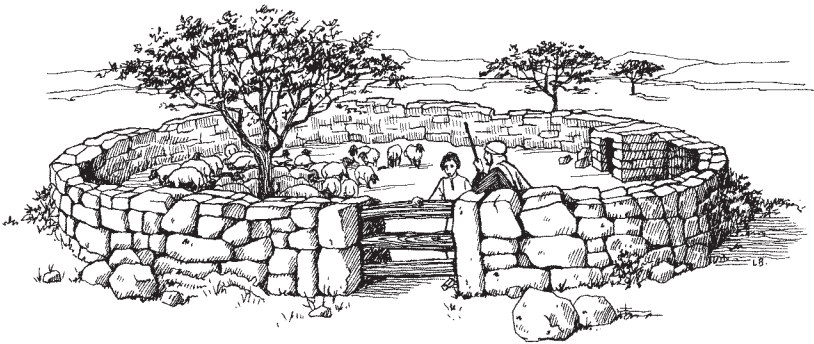
—¿Che' jwa- lä-kye- jnaäh' ka-läh' mo-so- jnä' mi' në' jnaäh'?

41 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh-:

—Wa'-ra- jäh' kih' tuu- hnäh', ni- koo- dso'kye- sa- cha- kyah' hnäh'. Pero kih' he- jwah' hnäh', jnä' ba' mi-nëh' hnäh', he-ja- ba' na-, lä- ma-kyeh' ja-ba' hnäh' dso'kye-.

**Dsa- hi- hää~ borrego kyaa'**

**10** <sup>1</sup> Ma-ra' ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', hi- sa- dsa-he' ta- ho'haah' jee' tääh' borrego, mah' hnooyh- ta- jee' jyoh' dsa-hey', dsa-hii- ba' he' hi- dsa-kyaa' jah'. <sup>2</sup> Pero hi- dsa-he' ta- ho'haah', hi- he' ba' ma-ra- hi- hää~ borrego. <sup>3</sup> Hi- cheh' høø+ jee' ja-, näy' ho'haah' wa-ra- ja' hi- hää~ borrego he'. Hi- lä-jëë- borrego he' ma-nuuh' kiyh'. Lä- cheey- ba' tääyh~ lä-jaa- lä-jaa- mah' hwëëy~ jee' ja-. <sup>4</sup> Ma-la- ma-hwëëy' lä-jëë- hi- laa' kyaay', mah' ja-ga' dsooy' jääy'. Lä-jëë- ba' dsa-nää' kaah' kiyh', jëeh' ma-kyuuh~ bih' lle' kiyh'. <sup>5</sup> Pero jaa- hi- sa- kyuyy+, sa- lla-lley' kaah' kiyh'. Kyuyy' kih' hi- he', jëeh' sa- kyuyy~ lle' kih' hi- jñah' he'. <sup>6</sup> Juu' na-hmää' lä-ja- ga-hlëeh' Jesús, he-ja- sa- ga-lä-ngëë' dsa- he' hee- ja- ma' jäyh'.



**Pastor lluu' laa' Jesús**

<sup>7</sup> Ngoo' ba' Jesús hlëëyh~ dsa- he':

—Ma-ra- ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', jnä' he' laan' ho'haah' kih' borrego. <sup>8</sup> Lä-jëë- hi- ya-nää' jää' ga' kin+, ma' laa' dsa-hii- hi- ma' hii' kih' dsa-. Pero ni- jaa- dsa- hi- laa' lä-koø- borrego sa- ga-nuu' kiyh'. <sup>9</sup> Jnä' he' laan' ho'haah'. Hi- dsa-taah' ta- ho'haah' ja-, hi- he' ba' lää'. Mo-so- hii' goo- kiyh', le' dsa-taayh' mah' hwëëy- hi- jnøoyh- ba' he- kuyh-. <sup>10</sup> Wa-ra- ja' hi- hii-, hëëy', jngëëyh' hi- heey' go-te'. Koø- he- ja- ba' jmeey'. Pero jnä' ma-jan~ mah' jmeen+ chaä- dsa- hi- mi-jää- jnih' cha-miih-.

11 'Jnä' he', laan' lä+koō- jaa- hi- hää~ llu' jah' kyaa'. Hi- lluu' he', kwaay' hñiiy' juuy' kih' borrego kyaa'. 12 Pero jaa- hi- hlääh' mah' hääy~ jah' kyaa' jñah', kih' he- sa- laa' kyaa' hi- hlääh' he', he-ja- wa-ra- ga+jëy' ja' lobo, beey' borrego, mah' kyuu'. He-ja- gwa' lobo mah' dsa-chaayh+ borrego. Jee' ja- dsa-saa' dsa-jñeey' wa' ha- cha- ha-. 13 Lä+ja- jmee+ hi- hlääh', kyuu+ bih'. Jëeh', he- hlääyh' ba' ja-. Sa+ cha- he- ga+tëë' jëey' kih' borrego he'.

14 'Jnä' he' laan' lä+koō- jaa- hi- hää~ kwee- jah' kyaa'. Kyuu+ ba' jnä' borrego kyaan+. Hi+ lä+jëë+ hi- laa' kyaan+, kyuu+ jnä'. 15 Ja-ba' lä+ja-, kyuu+ Täa' kyaan+ jnä', hi+ jnä' kyuu+ jnih'. Hi+ kwaan+ hñiin+ juun' kih' dsa- kyaan+ hi- laa' lä+koō- borrego. 16 Hi+ chaa- ga' jñah' dsa- kyaan+ hi- laa' lä+koō- borrego hi- sa+ ga' ma-taah' cha'neh+. Hi- he' ka-läh' jmee+ bii' kin+ na'teen' mah' lä-nuuyh' kin+. Hi+ lä+ja-, lä+jëë- lee' koō- nää' ba', hi+ jaa- ba' juuy'. 17 Hnää' Täa' jnä', kih' he- kwaan+ hñiin+ juun'. Hi+ ma-ngëë' ma-juun+ lä+jiihn' ka-läh'. 18 Ni+ jaa- sa+ jngëeh' jnä', ta+ la' jngëëyh' jnä' lä+na-. He- kwaan+ hñiin+ ba' ja- he- jngëëyh' jnä'. Na-ngën' jwë' kwaan+ hñiin+ hi+ lä+ja- na-ngën' jwë' lä+jiihn' ka-läh'. He- la- ja- mada- he- ga+hyohn' kih' Täa' kyaan+.

19 Koō- ka-läh' sa+ ga+hii' kwee- juu' kih' dsa- fariseo kyaah' juu' he- ma-hlëeh' Jesús ja-. 20 Jwëë' dsa- he' ma' jäh':

—Kyey- jmi-llë' hliih', dsa- ngaah' ba' na-. ¿He-la' nuuh- hnäh' kiyh'?

21 Pero jñah' ma' jäh':

—Sa+ hlëeh' lä+na-, jaa- hi- kye- jmi-llë' hliih'. ¿Ha- lä+ja- nä' jmi-llë' hliih' mi'në' jaa- hi- tææ'?

### Sa+ ga+hii' dsa- judiu ma' heeh+ Jesús

22 Jwii- Jerusalén ma' jmee+ dsa- jmi' kih' gwah+. Jii- gyuu' ma' toh- jmi' ja-. 23 Ma' ngë+ Jesús jee' ma' chih' gwah+ ja-, jee' la' hoo' na'hii' kih' Salomón. 24 Mah' ga+kuh' ga+lih- dsa- judiu kiyh', ga+siiyh+:

—¿Lih' ba' mi'jnääh' juu' kyaa' jnääh'? Chiih' jnääh' jëë- go-te~, cher'mah' hne- he' laah' Cristo.

25 He-ja- ga+jëeh- Jesús juu' kiyh':

—Ga-jwëëhn' ba' hnäh' jää', mah' sa+ ga-lä+dsoo' hoh' hnäh'. Lä+jë+ he- jmeen+ kyaah' mada- kih' Täa' kyaan+,

he- ja- na- jmee- ju' dsoo' kin-. 26 Pero hnäh' sa- ma-dsoo' hoh' hnäh' kin-, jëeh' sa- laah' hnäh' borrego kyaan-.

27 Lä-jëe- borrego kyaan- nuuh' kin-. Jnä' kyuu- jnih', hi- dsa-naäy' kyaah' jnä'. 28 Jnä' kwëeh- jnih' he- kyaah' chaay-tää'. Jih'koh' mo-so- juuy'. Ni- jaa- sa- lih- hwëey' ja'goon-.

29 Tää' kyaan- hi- ga-kwëeh- jnä', jøøh' gyih' lä-koh' ga' kih' jee' lä-jëe-. Ni- jaa- sa- lih- hwëey' ja'goo- Tää' kyaan-.

30 Koo- ba' laa' jnä' kyaah' Tää'.

31 Koo- ka-läh' ga-ka' dsa- judiu kuu' mah' ma' tey' kiyh'.

32 He-ja- ga-jäh' Jesús siyh-:

—Cha-miih- he- llu' he- ma-mi-jnään' cha'nëh' hnäh' kyaah' be' kih' Tää' kyaan-. ¿Hee- koo- kih' jee' lä-jë- he- ja-, he- hnooh- hnäh' teh' hnäh' kuu' kin-?

33 Mah' ga-jäh' dsa- judiu he' siyh-:

—Sa- te' jnääh' kuu' kyah', kih' ta' llu' he- ma-jmeeh'. Te' jnääh' kuu' kyah' kih' he- mi-kwah- Dio. Jëeh' dsa-nuuh- ba' hne-, mah' jmääh- hñaah' Dio.

34 He-ja- ga-jäh' Jesús siyh- dsa- he':

—¿Che' sa- na-sii- në' ley jnään' lä-la-: “Jnä' ga-jwahn', dio laah' hnäh'”? 35 Kyah' hnäh' hi- ga-hyoh' juu' kiyh', ga-jäyh' “dio”. Hi- juu' kiyh' ja-, sa- le' hee'. 36 Cher'mah' Tää' kyaan- ga-hñaä' jnä' mah' ga-cheey' jnä' jmi-gyuu- la-, ¿he-la' jwah' hnäh' kin-, mi-kwah- Dio, kih' he- ma-jwahn', jnä' he' laan' Joo' Dio? 37 He-ja- sa- cha- he- kih' lä-heeh' hnäh' kin-, wa'ra- jäh' kih' jnä' sa- jmeen- ta' he- jmee- Tää' kyaan-. 38 Pero cher'mah' jmee- ba' jnä', ma-ke- sa- dsoo' hoh' hnäh' kin-, jmee' hnäh' dsoo' kih' ta' he- jmeen- ba', mah' kyaah' koo- hä- ja-ba- lä-ngëeh' hnäh', Tää' he' kyaah' jnä', hi- jnä' he' kyaahn' Tää'.

39 Koo- ka-läh' ma' hnøoy' ma' saayh' Jesús, pero ga-laa' bih' kih' dsa- he'.

40 Mah' ngooy' ka-läh' ta- hngaah' jmi- Jordán, ja-ba' ta- jee' ga-chaä' Jwaa- dsa- jmi- lä- ma' to-në'. Jee' ja- ga-jäyh'.

41 Jwëe' dsa- na'nää' jee' ma' gyay', mah' ma' jäyh':

—Ma-ra' ju' dsoo', ni- koo- he- juh-gaa- sa- ga-jmee' Jwaa-. Pero lä-jë- he- ga-jäyh' kih' hi- la-, ma' la' ju' dsoo'.

42 Hi- jwëe' dsa- ga-lä-dsoo' dsë' kiyh' jee' ja-.

Ga<sup>+</sup>juu<sup>1</sup> Lázaró

**11** <sup>1</sup> Ma<sup>+</sup> dsaah<sup>+</sup> ja<sup>-</sup> dsa-n̄uu<sup>h</sup>- hi<sup>-</sup> chee<sup>-</sup> Lázaró, dsa-  
 cha<sup>-</sup> Betania, ja<sup>-</sup>ba<sup>+</sup> jwi<sup>-</sup> mäh<sup>-</sup> jee<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> cha<sup>-</sup> María  
 kya<sup>ah</sup> Marta dsa-mē<sup>+</sup> øøy<sup>h</sup>. <sup>2</sup> María he<sup>+</sup> hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>huu<sup>1</sup> naa<sup>-</sup>  
 mi-jwi<sup>-</sup> tii<sup>+</sup> Jesús mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>mi<sup>-</sup>kiyh<sup>+</sup> kya<sup>ah</sup> jñu<sup>-</sup> lley<sup>+</sup>, ma<sup>+</sup>  
 laay<sup>1</sup> dsa-mē<sup>+</sup> øø<sup>h</sup> Lázaró hi<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> dsaah<sup>+</sup> he<sup>+</sup>. <sup>3</sup> He-ja<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>uu<sup>+</sup>  
 dsa-mē<sup>+</sup> he<sup>+</sup> ga<sup>-</sup>chee<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> Jesús:

—Dsa-jøø<sup>h</sup> kya<sup>an</sup>+, dsaah<sup>+</sup> dsa-n̄uu<sup>h</sup>- hi<sup>-</sup> hnaah<sup>-</sup>  
 —ga<sup>-</sup>siiyh<sup>-</sup> Jesús.

<sup>4</sup> Ma<sup>+</sup> ga<sup>-</sup>nuu<sup>+</sup> Jesús lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup>, mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup>:

—Sa<sup>+</sup> juuy<sup>+</sup> kya<sup>ah</sup> dsoo<sup>+</sup> ja<sup>-</sup>. He-ja<sup>-</sup> mi-jnä<sup>+</sup> ja<sup>-</sup> Dio ba<sup>+</sup>  
 hi<sup>-</sup> jøø<sup>h</sup>, hi<sup>-</sup> mi-jnä<sup>+</sup> la<sup>-</sup> jøø<sup>h</sup> Joø<sup>+</sup> Dio ka-läh<sup>+</sup>.

<sup>5</sup> Peer<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> hnä<sup>+</sup> Jesús Marta kya<sup>ah</sup> María, kya<sup>ah</sup>  
 Lázaró. <sup>6</sup> Lä<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> ga<sup>-</sup>nuu<sup>+</sup> Jesús kih<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> dsaah<sup>+</sup> he<sup>+</sup>,  
 ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> ga<sup>+</sup> to<sup>1</sup> jmi<sup>+</sup> jee<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> gyay<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>. <sup>7</sup> Ma-ngëe<sup>+</sup> he-ja<sup>-</sup>,  
 ja<sup>-</sup>ga<sup>+</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> siiyh<sup>-</sup> jnä<sup>+</sup>h discipulo:

—Ma<sup>+</sup> jne<sup>+</sup> ka-läh<sup>+</sup> ta<sup>-</sup> hwa<sup>1</sup> Judea.

<sup>8</sup> Mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>chiih<sup>+</sup> jnä<sup>+</sup>h<sup>1</sup>:

—Ta-jwoh<sup>1</sup>, hnøø<sup>1</sup> dsa-ka<sup>ah</sup> he<sup>+</sup> ma<sup>+</sup> te<sup>1</sup> ku<sup>u</sup> kyah<sup>1</sup>, mah<sup>1</sup>  
 jwah<sup>+</sup> ga<sup>+</sup> hne<sup>-</sup> goh<sup>1</sup> ka-läh<sup>+</sup> jee<sup>-</sup> oo<sup>-</sup>.

<sup>9</sup> Mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> Jesús siiyh<sup>-</sup> jnä<sup>+</sup>h<sup>1</sup>:

—¿Ja<sup>1</sup> gya<sup>-</sup>to<sup>+</sup> hor<sup>~</sup> kye<sup>-</sup> koø<sup>-</sup> jmi<sup>+</sup>? Hi<sup>h</sup> hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>nä<sup>+</sup>  
 ta<sup>-</sup>la<sup>-</sup> jmi<sup>+</sup>, sa<sup>-</sup> tēy<sup>h</sup>. Jëeh<sup>+</sup>, jëey<sup>~</sup> wa<sup>-</sup>je<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> jmi-gyuu<sup>-</sup> la<sup>-</sup>.

<sup>10</sup> Pero hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>nä<sup>+</sup> ta<sup>-</sup>la<sup>-</sup> hwē<sup>1</sup>, dsa-tēy<sup>h</sup>. Jëeh<sup>+</sup>, mo<sup>-</sup>so<sup>-</sup> jnä<sup>+</sup>  
 wa<sup>-</sup>je<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> jmi-gyuu<sup>-</sup> la<sup>-</sup>.

<sup>11</sup> Ma-ngëe<sup>+</sup> ma<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup>, ja<sup>-</sup>ga<sup>+</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> ka-läh<sup>+</sup>:

—Ma-gwi<sup>-</sup> Lázaró ome<sup>-</sup> jnän<sup>-</sup>, niin<sup>-</sup> mah<sup>1</sup> na<sup>-</sup>cha<sup>-</sup> jnih<sup>+</sup>.

<sup>12</sup> He-ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> jnä<sup>+</sup>h<sup>1</sup>:

—Dsa-jøø<sup>h</sup> kya<sup>an</sup>+, cher<sup>-</sup> mah<sup>1</sup> na-gwii<sup>-</sup>, jä<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>.

<sup>13</sup> He- la<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> jäh<sup>+</sup> Jesús, kih<sup>1</sup> he<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>na<sup>-</sup>juuy<sup>+</sup> ba<sup>+</sup> ja<sup>-</sup>. Pero  
 ma<sup>+</sup> lii<sup>+</sup> jnä<sup>+</sup>h<sup>1</sup>, na-gwii<sup>-</sup> he<sup>-</sup> teey<sup>-</sup> dsëy<sup>1</sup> ba<sup>+</sup> ja<sup>-</sup>, he<sup>-</sup> ma<sup>+</sup>  
 hlëeh<sup>-</sup> Jesús lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup>. <sup>14</sup> Ja<sup>-</sup>ga<sup>+</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> Jesús jëe<sup>-</sup> go-te<sup>-</sup>:

—Ma<sup>-</sup>na<sup>-</sup>juu<sup>+</sup> ba<sup>+</sup> Lázaró. <sup>15</sup> Jëe<sup>-</sup> ba<sup>+</sup> dsën<sup>-</sup> he<sup>-</sup> sa<sup>+</sup> ga<sup>+</sup>  
 ma-gyan<sup>+</sup> jee<sup>-</sup> oo<sup>-</sup>, jëeh<sup>+</sup> lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup> la<sup>1</sup> llu<sup>1</sup> kyah<sup>1</sup> hnäh<sup>+</sup> mah<sup>1</sup>  
 lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>dsoo<sup>+</sup> hoh<sup>+</sup> hnäh<sup>+</sup>. Ma<sup>+</sup> jne<sup>+</sup> ma<sup>-</sup>jëe<sup>-</sup> jnih<sup>+</sup>.

<sup>16</sup> Ja<sup>-</sup>ga<sup>+</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>+</sup> Tamá, hi<sup>-</sup> ma<sup>+</sup> tēey<sup>h</sup> Dsa-su<sup>u</sup>, ga<sup>-</sup>siiyh<sup>-</sup>  
 jnä<sup>+</sup>h<sup>1</sup>:

—Ma<sup>+</sup> jne<sup>+</sup> ka-läh<sup>+</sup>, mah<sup>1</sup> juu<sup>+</sup> jne<sup>+</sup> ko<sup>-</sup>jøh<sup>+</sup> kyaay<sup>h</sup>.

**Ga<sup>-</sup>kwaʔ Jesús beʔ kih<sup>1</sup> dsa-mëʔ øøh<sup>-</sup> Lázaro**

17 Maʔ hya- kyeʔ jmií na-haaʔ Lázaro maʔ ga<sup>-</sup>lloo<sup>1</sup> Jesús jeeʔ ja-. 18 Jeeʔ jwii- Betania ja-, maʔ ja<sup>-</sup> jäh<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> Jerusalén, koo- hnē- kilómetro baʔ. 19 Jwëëʔ dsa- judiu na<sup>-</sup>nääʔ na<sup>-</sup>jëëy<sup>-</sup> Marta kyaah<sup>1</sup> María, na<sup>-</sup>kway<sup>-</sup> beʔ kiyh<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> sa<sup>-</sup> waʔ meeh- dsëy<sup>1</sup> he- ga<sup>-</sup>juu<sup>1</sup> Lázaro øøyh<sup>-</sup>. 20 Maʔ ga<sup>-</sup>nuuʔ Marta ja<sup>1</sup> Jesús, ya<sup>-</sup>hëëy<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ngooy<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>mi<sup>-</sup>jëey<sup>-</sup>. Pero ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> baʔ María cha<sup>-</sup>neh<sup>-</sup>. 21 Maʔ ga<sup>-</sup>jee<sup>1</sup> Marta Jesús mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>siiyh<sup>-</sup>:

—Dsa-jøøh<sup>1</sup> kyaan<sup>+</sup>, wa<sup>-</sup>ra- jäh<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> maʔ ñeh<sup>1</sup> jeeʔ la-, sa<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>juu<sup>+</sup> dsa-ñuu<sup>-</sup> øøhn<sup>1</sup>. 22 Jnäʔ man<sup>+</sup>, ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jë<sup>-</sup> he- ngiih<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> Dio, kway<sup>1</sup> baʔ —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Marta.

23 —Lä<sup>-</sup>jiih<sup>1</sup> baʔ øøh<sup>1</sup> —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús siiyh<sup>-</sup>.

24 —Jnäʔ man<sup>+</sup> lä<sup>-</sup>jiiyh<sup>1</sup> wa<sup>-</sup>ra- ga<sup>-</sup>tëʔ jeeʔ lä<sup>-</sup>jiih<sup>1</sup> dsa- jeeʔ llaa<sup>+</sup> jmií —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Marta siiyh<sup>-</sup>.

25 Mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús siiyh<sup>-</sup>:

—Jnäʔ heʔ hi<sup>-</sup> mi<sup>-</sup>jiih<sup>1</sup> dsa-, hi<sup>-</sup> jmeen<sup>+</sup> chaay-. Hi- jmee<sup>-</sup> dsooʔ dsë<sup>1</sup> kin<sup>+</sup>, ma<sup>-</sup>ke<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>juuy<sup>1</sup>, lä<sup>-</sup>jiiyh<sup>1</sup> ka-läh<sup>1</sup>.

26 Ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jëë<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> chaa<sup>-</sup> mah<sup>1</sup> jmeey<sup>1</sup> dsooʔ dsëy<sup>1</sup> kin<sup>+</sup>, ma<sup>-</sup>ke<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>juuy<sup>1</sup>, sa<sup>-</sup> jäh<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>ja-. ¿Che<sup>1</sup> heeh<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> la-? —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús siiyh<sup>-</sup>.

27 —Jaah<sup>-</sup>, Dsa-jøøh<sup>1</sup> kyaan<sup>+</sup>, heeʔ baʔ jnäʔ, hne- heʔ Cristo, Jooʔ Dio hi<sup>-</sup> hii<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> jäh<sup>1</sup> jmi-gyuu<sup>+</sup> la- —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Marta.

28 Ma<sup>-</sup>ngëëʔ ma<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>ja-, ñeey<sup>1</sup> na<sup>-</sup>teeyh<sup>-</sup> María øøyh<sup>-</sup> mah<sup>1</sup> na<sup>-</sup>hlëëyh<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> hii<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> sa<sup>-</sup> nuu- dsa- kiyh<sup>1</sup>, ga<sup>-</sup>siiyh<sup>-</sup>:

—Hii<sup>1</sup> ta<sup>-</sup>jwoh<sup>1</sup> maʔ ja<sup>-</sup>, tëëyh<sup>-</sup> hne-.

29 Maʔ ga<sup>-</sup>nuuʔ María lä<sup>-</sup>ja-, lä<sup>-</sup>chah<sup>1</sup> ja- ga<sup>-</sup>nooy- ngooy<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>mi<sup>-</sup>jëey<sup>-</sup> Jesús. 30 Sa<sup>-</sup> ga<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>he<sup>-</sup> Jesús ta<sup>-</sup> jeeʔ jwii- mäh- ja-. Lä<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>cheyh<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>baʔ jeeʔ ga<sup>-</sup>jëey<sup>1</sup> Marta. 31 Maʔ tääh<sup>1</sup> dsa- judiu cha<sup>-</sup>neh<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> María maʔ kway<sup>-</sup> beʔ. Maʔ ga<sup>-</sup>jëëy<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>noo- María mah<sup>1</sup> ngooy<sup>1</sup> ko<sup>-</sup>chih<sup>1</sup>, he<sup>-</sup>ja- ga<sup>-</sup>nää<sup>1</sup> dsa- heʔ kaah<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>, maʔ jäh<sup>1</sup>:

—Ngooy<sup>1</sup> ta<sup>-</sup> jeeʔ la<sup>-</sup> to<sup>-</sup>høø- mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>hooyh<sup>1</sup> jeeʔ oo<sup>-</sup>.

32 Maʔ ga<sup>-</sup>lloo<sup>1</sup> María jeeʔ maʔ cheh<sup>1</sup> Jesús, ga<sup>-</sup>juuyh<sup>1</sup> jnëy<sup>1</sup> cha<sup>-</sup>nëy<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>siiyh<sup>-</sup>:

—Dsa-jøøh<sup>1</sup> kyaan<sup>+</sup>, wa<sup>-</sup>ra- jäh<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> maʔ ñeh<sup>1</sup> jeeʔ la-, sa<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> juu<sup>+</sup> dsa-ñuu<sup>-</sup> øøhn<sup>1</sup>.

33 Ma' ga+jëë¹ Jesús hooyh~, hi¹ ga+jëëy¹ hoooh~ dsa-kaah¹ kyaay¹ hi¹ ma¹ jmee¹ ko-jøh¹ kyaayh¹, he-ja¹ ga-lä¹meeh¹ dsëy¹ jwërte, lä¹jiih¹ ga¹jii¹ neh¹ tuh-dsëy¹. 34 Mah¹ ga¹siyh¹:

—¿Ha¹ ga¹kyaah¹ hnih¹?

Mah¹ ga¹jäyh¹:

—Dsa-jøøh¹ kyaan¹, ña¹ mah¹ go¹jëeh¹.

35 Peer¹ ga¹hoooh¹ Jesús. 36 Mah¹ ga¹jäh¹ dsa¹ judiu he¹:

—Jëë¹ da¹, he¹ ba¹ che¹ ma¹ hnäay¹.

37 Mah¹ ga¹jäh¹ ko¹llaa¹ dsa¹ he¹:

—Dsa¹ na¹, ga¹jmeey¹ ga¹lä¹jnä¹ mi¹ në¹ ja¹ dsa¹tuu¹.

¿Che¹ sa¹ le¹ ma¹ jmeey¹ mah¹ sa¹ ma¹ juu¹ dsa¹ oo¹?

### Ga¹lä¹jiih¹ Lázaro

38 Koo¹ ka-läh¹ ga¹lä¹meeh¹ dsë¹ Jesús, mah¹ ngooy¹ chuh¹ jee¹ la¹ to-høø¹. Heh¹ to-høø¹ ja¹, ma¹ na¹jnë¹ kyaah¹ koo¹ mi¹ kuu¹. 39 Mah¹ ga¹jäh¹ Jesús:

—Jñuuh¹ hnäh¹ kuu¹ na¹.

Mah¹ ga¹jäh¹ Marta dsa¹më¹ øøh¹ hlii¹ he¹ siyh¹ Jesús:

—Dsa-jøøh¹ kyaan¹, ma¹hëëy¹ mi¹juu¹, jëeh¹ ma¹hya¹ kye¹ jmii¹ na¹juuy¹.

40 Mah¹ ga¹jäh¹ Jesús siyh¹:

—¿Ja¹ ma¹jwëëhn¹ hne¹, cher¹mah¹ ga¹jmeeh¹ dsoo¹ hoh¹, jëeh¹ he¹ jah¹gaa¹ he¹ jmee¹ Dio?

41 Ja¹ga¹ ga¹jñuuuyh¹ mi¹kuu¹ he¹ ma¹ na¹jnë¹ hoo¹ to-høø¹ ja¹, jee¹ ma¹ hää¹ hlii¹ he¹. Ja¹ga¹ ga¹jëë¹ Jesús ta¹ gyuu¹, ga¹jäyh¹:

—Tää¹ kyaan¹, kwan¹ ti¹hmaah¹ kyah¹, jëeh¹ ma¹nuuh¹ ba¹ kin¹. 42 Ma¹ ba¹ jnä¹, nuuh¹ ba¹ hne¹ kin¹ tää¹. He¹ jwahn¹ lä¹la¹, la¹ llu¹ kih¹ hi¹ tääh¹ nuu¹ lä¹ku¹ lä¹jii¹ kin¹ jee¹ la¹, mah¹ lä¹ja¹ lä¹dsoo¹ dsëy¹, hne¹ ba¹ ga¹cheëh¹ jnä¹.

43 Ma¹la¹ ma¹jäyh¹ lä¹ja¹, ga¹hlëëyh¹ koo¹ ki¹gaa¹:

—¿Lázaro, go¹hëë¹ jee¹ na¹!

44 He¹ja¹ ya¹hëë¹ hi¹ ma¹ na¹juu¹ he¹ lä¹ ma¹na¹gyoh¹ ja¹ goo¹ tiiy¹, kyaah¹ hmiih¹ he¹ ga¹gyaah¹ dsih¹ ma¹ ga¹juuy¹, hi¹ lä¹ ma¹na¹løø¹ ja¹ mo¹nëy¹ kyaah¹ hmiih¹ sa¹luu¹. Mah¹ ga¹jäh¹ Jesús:

—Jëëy¹ sa¹hmiih¹, mah¹ wa¹ ngëy¹.

**Ma' hnooh- dsa- ha- lä- jee' ma' saayh' Jesús**

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Jwëë' dsa- judiu hi- na'nää' kyaah' María ga-lä-dsoo' dsëy' kih' Jesús, ma' ga-jëëy' he- ga-jmeey' lä-ja-. 46 Pero ko-llaa' dsa- he' na'nääy' na-jëëy- dsa- fariseo na-jmeeyh' juu' ha- lä- ga-jmee' Jesús. 47 He-ja- jmi-dsa- kaaah' kyaah' dsa- fariseo ga-kuyh' lä-jëë- dsa-ta' dsa-gyuuuh' kyaay', ma' jäyh':

—¿Ha- lä- jmeen'? Peer- cha-miih- he- juh-gaa- jmee- dsa-nuuuh- he'. 48 Cher'mah' ga-kwan' jwë' jä' lä-na- ba', lä-jëë- ba' dsa- lä-hee' kiyh'. He-ja- ya-nää' dsa- roma ya-heey- jee' jwi- jnän` hi- lä-kaa- hwa' jnän` ka-läh'.

49 Caifá, jaa- dsa-kyaah' dsa- judiu he', ma' laa' dsa-jøøh' kyaa' lä-jëë- jmi-dsa- ji-ñe- ja-. Ga-jäyh':

—Ni- miih- sa- ñeh' hnäh'. 50 Che' sa- laah' hnäh' llu' ga- he- juu' jaa- dsa-nuuuh- kih' dsa-goo- jne', lä-koh' ga- he- hee' lä-kaa- hwa' la- —ga-jäh' Caifá.

51 Ja- he- ga-hlëëyh' jee' tëëy- hñiiy' ja-. Kih' he- ma' laay' dsa-jøøh' kyaa' jmi-dsa- ji-ñe- ja-, he-ja- ba' ja- ga-jmee' Dio ga-hlëëyh' lä-ja-, ga-ngëëy' juu' he- juu' Jesús kih' lä-jëë- dsa- judiu. 52 Hi- ja- ma-la- kih' dsa- judiu ja- juuy', he- hnøøy' jmääy' koo- nää' dsa- ba' jee' lä-jëë- hi- laa' joo' Dio hi- na-saa- na-jñee' wa' ha- cha- ha-. 53 Jmii' ja- ga-taayh' ko-jøh' juu' kwee- mah' jngëëyh' Jesús.

54 He-ja- mo-so- ga-ngë' Jesús jnä'hä' jee' kih' dsa- judiu. Ya-hëëy' hwa' Judea, ngooy' koo- jee' jwi- he- chee- Efraín he- hla- jäh- kih' hwa' kii-. Jee' ja- ga-jä- jnäh' ko-jøh' kyaayh'.

55 Ma-ngoo' ya-jäh- të' jmii' he- kuh- dsa- judiu borrego mäh'. Jwëë' dsa- hi- chaa- jee' ja- na'nääy' ta- Jerusalén mah' mi-lluuy' hñiiy' lä-koo- tëë' dsa- jmee- jää' ja-ga- të' jmii'.

56 Ma' hnaah- dsa- he' Jesús, ma' hlëëyh- kyaah' dsa-kyaayh' jee' ma' chih' gwah-, ma' jäyh':

—¿Ha- lä- jëeh' hnäh'? ¿Che' sa- jäy- jee' jmii' la-?

57 Dsa-kaaah' kyaa' jmi-dsa- he' kyaah' fariseo ga-jmee' mada-:

—Cher'mah' hi- hnäh' ga-jëeh` hnäh' ha- ta- ngëy-, ja- ya-jmeeh` hnäh' juu' chah' mah' dsa-nää' dsa- dsa-chaayh-.

**Ga<sup>-</sup>huu<sup>1</sup> María naa` mi-jwii<sup>-</sup> tii<sup>1</sup> Jesús**

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

**12** <sup>1</sup> Jñii<sup>1</sup> jmií<sup>1</sup>, jää<sup>1</sup> ja-ga<sup>1</sup> tē<sup>1</sup> jmií<sup>1</sup> he- kuh- dsa- borrego mäh<sup>1</sup>, ñee<sup>1</sup> Jesús ta<sup>1</sup> Betania jee<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> gya<sup>1</sup> Lázaro hi-ga<sup>-</sup>jmee<sup>1</sup> Jesús ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jiih<sup>1</sup> ma-ngëe<sup>1</sup> ma-na-juu<sup>1</sup>. <sup>2</sup> Jee<sup>1</sup> ja-ga<sup>-</sup>jmeey<sup>1</sup> ma<sup>-</sup>nñu<sup>+</sup> kyaah<sup>1</sup> Jesús. Marta ma<sup>1</sup> llooh<sup>~</sup> ma<sup>-</sup>nñu<sup>+</sup>, hi<sup>-</sup> Lázaro he<sup>1</sup>, ma<sup>1</sup> laa<sup>1</sup> jaa<sup>1</sup> hi- ma<sup>1</sup> gya<sup>1</sup> ko-jòh<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> Jesús nē<sup>1</sup> mes<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>. <sup>3</sup> Ja-ga<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>ka<sup>1</sup> María koo<sup>-</sup> sē<sup>1</sup> jmií<sup>1</sup> mi-jwii<sup>-</sup> he-chee<sup>-</sup> nardo, he- hmoo<sup>1</sup> jwërte. Ga<sup>-</sup>huuy<sup>1</sup> tii<sup>1</sup> Jesús. Mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>mi<sup>-</sup>kiyh<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> jñu<sup>-</sup> lley<sup>1</sup>. Ga<sup>-</sup>hii<sup>1</sup> mi-jwii<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>kaa<sup>-</sup> cha<sup>1</sup>neh<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>. <sup>4</sup> Mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> jaa<sup>1</sup> dsa-kyaah<sup>1</sup> jnääh<sup>1</sup>, hi- ma<sup>1</sup> chee<sup>-</sup> Juda Iscariote, joo<sup>1</sup> Simón hi- ga<sup>-</sup>hnií<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> Jesús kēe<sup>-</sup>:

<sup>5</sup> —¿He-la<sup>1</sup> sa<sup>1</sup> ma-hnií<sup>1</sup> jmií<sup>1</sup> mi-jwii<sup>-</sup> na<sup>-</sup>, lä<sup>-</sup>koo<sup>-</sup> kye<sup>1</sup> hnē<sup>-</sup> hña-loo<sup>1</sup> jmií<sup>1</sup> ta<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> kwëehn<sup>1</sup> hi- tä-ñee<sup>1</sup>?

<sup>6</sup> He- ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup>, ja<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> he- ma<sup>1</sup> jmeey<sup>1</sup> be<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> hi-tä-ñee<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>, kih<sup>1</sup> he- ma<sup>1</sup> hēey<sup>-</sup> ba<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>. Jëeh<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> høoy<sup>-</sup> sa<sup>1</sup>tuh<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> tääh<sup>1</sup> kuu<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> hwëey<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> na-hmää<sup>1</sup>. <sup>7</sup> Mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús:

—Ta<sup>-</sup> ha- kiyh<sup>1</sup>. Jëeh<sup>1</sup>, jmií<sup>-</sup> mi-jwii<sup>-</sup> na- he- ma<sup>1</sup> høoy<sup>-</sup> mah<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> huuy<sup>-</sup> jnä<sup>1</sup> wa<sup>1</sup>ra- ga<sup>-</sup>tē<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> haan<sup>1</sup>. <sup>8</sup> Hih<sup>1</sup> hi-tä-ñee<sup>1</sup>, lä<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>tääh<sup>1</sup> na- ba<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> hnäh<sup>1</sup>. Pero jnä<sup>1</sup>, mo<sup>-</sup>so<sup>-</sup> gyan<sup>1</sup> ki-wëe<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> kyah<sup>1</sup> hnäh<sup>1</sup> —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús.

**Ma<sup>1</sup> hnøø<sup>1</sup> dsa-kaah<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> jngiiyh<sup>1</sup>  
kih<sup>1</sup> Lázaro ka-läh<sup>1</sup>**

<sup>9</sup> Ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>ñe<sup>-</sup> jwëe<sup>1</sup> dsa- judiu he- ma<sup>1</sup> gya<sup>1</sup> Jesús jwii<sup>-</sup> Betania mah<sup>1</sup> na<sup>1</sup>näy<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>. Pero ja<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>la<sup>-</sup> kwaat<sup>~</sup> kih<sup>1</sup> Jesús ja<sup>-</sup> na<sup>1</sup>näy<sup>1</sup>, he- na<sup>-</sup>jëey<sup>-</sup> Lázaro, hi- ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jiih<sup>1</sup> ma-ngëe<sup>1</sup> ma-na-juu<sup>1</sup> ba<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>. <sup>10</sup> He-ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>taah<sup>1</sup> dsa-kaah<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> jmi-dsa- he<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kwee- mah<sup>1</sup> ma<sup>1</sup> jngëeyh<sup>1</sup> Lázaro ka-läh<sup>1</sup>. <sup>11</sup> Jëeh<sup>1</sup>, kwaat<sup>~</sup> kih<sup>1</sup> Lázaro ja<sup>-</sup>, jwëe<sup>1</sup> dsa- judiu ga<sup>-</sup>beey<sup>1</sup> dsa-kaah<sup>1</sup> kyaay<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>heeyh<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> Jesús ba<sup>1</sup>.

**Ga<sup>-</sup>he<sup>1</sup> Jesús na-dsëe<sup>~</sup>**

**jaa<sup>-</sup> burr<sup>~</sup> jee<sup>1</sup> jwii<sup>-</sup> Jerusalén**

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

<sup>12</sup> Ma<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jnä<sup>1</sup> jyoh<sup>1</sup> jmií<sup>1</sup>, jwëe<sup>1</sup> jwërte dsa- ma<sup>1</sup> tääh<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> tē<sup>-</sup> jmií<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>. Ma<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>nuuy<sup>1</sup> ja<sup>1</sup> Jesús ta<sup>-</sup> jwii<sup>-</sup> Jerusalén,

13 ga-kay' gooh' hma-su' mah' ga-näy' ga-mi-jeey' Jesús. Mah' ma' jäyh':

—jHe- ba' che- lluu' Dio! jDio kyaah' hi- ja' na- lä-hih- kiyh'! Laay' Rey jnän` —ga-jäh' dsa- Israel he'.

14 Ga-hñah- Jesús jaa- burr~ mäh', mah' ga-wiyy' ka'luu', lä-koo- na-sii- juu' kih' Dio:

15 Ta+ wa' gah' hnäh' dsa- chaa- jwii- Sión.

Hii- Rey kyaah' hnäh' ja' na-

dsëy~ jaa- burr~ mäh'.

16 He- ga-la' lä-jä-, sa+ ga-lä-ngëë' jnääh' discípulo kyaay' lä- ma' to-në'. Pero ma' ngaah' Jesús gyuuh', ja-ga' ga-lä-ngëë' jnääh' kih' Jesús ba' ja- ma' hlëeh- lä-koo- ma-na-sii- jää', he- ga-jmee' dsa- juuh- kiyh'.

17 Dsa- hi- ma' tääh' kyaah' Jesús lä-koo- ma' ga-tëeyh' Lázaro neh- to-høø- lä-koo- ma' ga-mi-jiyyh`, ma' jmeeyh~ juu' lä-koo- ga-jëey' jee' ja-. 18 He-ja- jwëë' dsa- na'nää' ga-mi-jeey- Jesús, lä-koo- ma' ga-nuuy' kih' he- juh-gaa- he- ga-jmeey'. 19 Pero dsa- fariseo ma' jäyh' siyyh- dsa-kyaayh':

—Jëë` da'. Ni- miih- sa- cha- he- le' jmeen'. Lä-jëë- ba' dsa- ga-nää' chaa' kaah` kiyh'.

### Ko-llaa' dsa- griego ga-hnaayh- Jesús

20 Jee' kih' dsa- hi- na'nää' na'hnääh- Dio jee' të- jmiï', ma' tääh' ko-llaa' dsa- griego. 21 Dsa- griego he', ya-nää' koo' kih' Felipe, dsa- ma' chaa- Betsaida he- na-hee- hwa' Galilea. Ga-chuuy' kyaah', ga-siyyh-:

—Hne- dsa-nñuh-, hnøø- jnääh' lla' jnääh' juu' kyaah' Jesús.

22 He-ja- ngoo' Felipe mah' na'chiiyh' Andre'. Hi- Andre' he' kyaah' Felipe na'hlëëyh' Jesús. 23 He-ja- ga-jëeh- Jesús juu' kiyh', ga-jäyh':

—Ma-të' hor~ jee' lee' jøøh' Hi-ga-lëë'ngo' la-. 24 Ma-ra- ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', cher'mah' sa+ ga-toh' koo- mi' trigo jee' gwaah' hi- sa+ ga-hya-, ma-jää' lä- ma-la' ja-ba'. Pero cher'mah' ga-hya- miï' ja-, cha-miih- miï' kwa'. 25 Lä-ja-, hi- sa+ kwaa' hñii' juu', hi- he' hee' go-te~. Pero hi- kwaa' hñii' juu' jmi-gyuu- la-, he- hääy~ hñiiy' ba' ja- mah' chaa- y- tää' ga-lä-jë- joh' jmiï' cha-. 26 Hi- mi-te' kin-, wa' jmeey' ko-jøh' kyaah' jnä'. Ja-ba' jee' naahn- na'gyan', jee' ja-

dsa-taayh` ka-läh' hi- mi-te' kin+. Hih' mi-te' kin+, Tää` kyaan+ jmäy' jøøh'.

### Ga+jmee' Jesús juu' he- juuy'

27 'Peer+ chaan- cha-miih- huud'se-. ¿Hee- na- jwahn- na'? ¿Che' jwahn-: "Tää`, lää` jnä' kih' he- dsa-ngéen' la-"? Sa+ le' jwahn- lä+na-. Jëeh', kih' he-ja- ba' jan'. 28 Tää`, mi-jnää' he-laah' jøøh' —ga+jäh' Jesús.

Hor~ ja- ga-lä-nuuh', ga-hlëeh' gyuuuh':

—Ma-mi-jnää' ba' jnä' he- laan' jøøhn', hi+ mi'jnään' ka-läh' he- laan' jøøh'.

29 Jwëë' dsa- hi- ma' tääh' jee' ja-, ga+nuuy' he- ga-hlëeh' gyuuuh', he-ja- ga+jäyh':

—Go- ñih' ba' na- ma-hii'.

Jñah' ma' jäh':

—Jaa- ángel ba' na- ma-hlëeh' kyaayh'.

30 Mah' ga+jäh' Jesús siiyh':

—Sa+ ma-ja~ juu' na- kwaat~ ki+ jnä'. Kyah' hnäh' ba' na- ma-ja~ juu' na-. 31 Na' ma-të' jmi' jee' ka' Dio ju' dsoo' kih' jmi-gyuu+ la-. Hi+ ma-të' hor~ jä' o-hih+ hi-sa-llu' hi- jmee+ hih+ jmi-gyuu+ la-. 32 Wa'ra- ga+chaa' dsa- jnä' gyuuuh', tëen' lä-jëë- hi- ya-nää' kyaah' jnä' —ga+jäh' Jesús.

33 He- ga-hlëeyh' lä+ja-, ga+mi+jnääy- ha- lä+ kyaah' ma' juuy' ba' ja-. 34 He-ja- ga+jäh' dsa- hi- ma' tääh' jee' ja-:

—Ma-nuu' jnääh' lä+koø- na-sii- juu' kih' Dio. Cristo chaa- tää' ba'. ¿He-la' jwah' hne-, jmee+ bii' kih' Hi-ga-lëë'ngo' chaa' dsa- gyuuuh'? ¿Hii- ba' he' hi- jwah' hne- Hi-ga-lëë'ngo'?

35 Mah' ga+jäh' Jesús siiyh':

—Ko-hwëë' ga' jnä' wa'je- jee' kyah' hnäh'. Ngë' hnäh', ta'ko-jiih' jnä' wa'je- jee' kyah' hnäh' mah' sa+ leh+ jee' na-hoo- hnäh'. Jëeh', hi- ga+nää' jee' na-hoo-, sa+ ñey- ha-ta+ dsa-nääy'. 36 Ta'ko-jiih' jnä' wa'je- kyah' hnäh', heeh' hnäh' kih' wa'je- mah' lä-jnää' hnäh' jee' jnä' wa'je-.

Ma-la+ ma-hlëeh' Jesús lä+ja-, mah' ga+hmäyih- kih' dsa-he'.

### Sa+ ga+heeh- dsa- judiu juu' kih' Jesús

37 Ga+jëë' ba' dsa- judiu lä+jë- he- juh-gaa- he- ga+jmee' Jesús to-lo- nøy', pero ni+ lä+ja- sa- ga-lä+heey' kiyh'.

38 Mah' lä-jä-, ga-lä-te' lä-koo- ga-jäh' Isaia hi- ga-ngëe' juu' kih' Dio llo'joo':

Tää` kyaan-, sa- chaa- hi- ma-heeh- juu' jnän`.

Sa- chaa- hi- ga-lä-ngëe' lä-koo- te' he- juh-gaa-  
he- ga-jmee' Dio kyaah' goo-, ga-jäh' Isaia.

39 Kih' he-ja-, sa- ga-la' ma-lä-heey'. Hi- ja-ba' lä-ja- ka-läh' ga-jäh' Isaia kiyh':

40 Ga-jmee' Dio ga-jne' mi'nëy', ga-jlä' huu'dsë-  
kiyh',

mah' sa' le' jëey', ni- sa- lä-ngëey'.

Ni- sa- dsa-jëeyh~ kyaah' jnä' mah' mi'hlää' jnih'.

41 Lä-jë- he- ja- ga-jäh' Isaia, lä- ma' ga-jëey' he- laa' jööh' Jesús mah' ga-hlëeyh' kiyh'.

42 Pero ma-ra- he- ga-heeh- ba' jwëe' dsa- kih' Jesús, lä-kye- dsa-kaah' kyaay'. Hi- kih' he- ma' gayh- dsa- fariseo, he-ja- sa- ga-mi-jnäay- hñiiy', mah' sa' ma' hwëe' dsih' neh- gwah- mäh-. 43 Ma' hnooyh- ha- lä- jee' ma' leey' kaah' cha'në' dsa- jmi-gyuu-, lla- he- ma' hnooyh- ha- lä- jee' ma' leey' kaah' cha'në' Dio.

**Juu' he- ga-hlëeh' Jesús, lla' ta' kih' dsa-**

44 Ja-ga' ga-hlëeh' Jesús koo- ki-gaa-, ga-jäyh':

—Hi- heeh- jnä', ja- ma-la' jnä' he- heeyh-, heeyh- hi- ga-chee' jnä' ba'. 45 Hih' hi- ma-jëe- jnä', ma-jëey- hi- ga-chee' jnä' ba' ja-. 46 Jnä' he' laan' lä-koo- wa'je- he- ja' jmi-gyuu- la-, mah' lä-jëe- hi- heeh- jnä', sa- jäy' jee' na-hoo-. 47 Hi- nuu- juu' kin- mah' sa- heeyh-, ja- jnä' ngiihn' kwaat~ kiyh'. Jëeh' sa- ma-jan~ jmi-gyuu- la- mah' ngiihn' kwaat~ kih' dsa- jmi-gyuu-. Ma-jan~ mah' lään' dsa- jmi-gyuu- ba'. 48 Hi- sa- hnää' jnä' mah' sa- heeyh- juu' kin-, cha- ba' he- ngiih' kwaat~ kiyh'. Ja-ba' juu' he- ma-hlëehn- la-, ngiih' kwaat~ kiyh' wa-ra- ga-të' jee' llaa- jmi'. 49 Jëeh', sa- ma-hlëehn- jee' tëen- hñiin-. Tää` kyaan- hi- ga-chee' jnä', hi- he' ga-jmee' mada- kin- ha- lä- jwahn-, hi- ha- lä- hlëehn'. 50 Jnä' man-, mada- he- ga-jmeey' kin- jöø- kih' dsa- mah' wa' chaa- ga-lä-jë- joh' jmi' cha-. Kih' he-ja-, hlëehn' ja-ba' lä-koo- te' he- ga-siih- Tää' jnä' ba'.

Ga-gyih' Jesús tii' discípulo kyaay'

**13** <sup>1</sup> Ma-ngoo' ya-jäh- jmiï' he- kuh- dsa- borrego mäh', ma-ñe- ba' Jesús ma-të' hor~ he- ya-hëëy' jmi-gyuu- la- mah' dsaayh' jee' gya' Jmiiy-. Ga-lä-hnäay' hi- ma' laa' kyaay' hi- ma' tääh' jmi-gyuu- la-, pero hwë' ja- ga-mi-jnäay- he- ga-lä-hnäay' cha-miih- hi- laa' kyaay'.

<sup>2</sup> Ja-ga' dsa-ttayh' kuyh- ma-nuu- ma-hä' ba' huudse- kih' hi-sa-llu' neh- tuh-dsë' Juda Iscariote joo' Simón ha- lä- jmeey' mah' ngëëy' Jesús. <sup>3</sup> Pero Jesús ma-ñe- bih' he- ga-tooh- Täa' gooy- hñii' lä-jë- go-te' he- na-hñaay' jmeey' hi- lä-ja- ñey- he- ya-hëëy' kih' Dio, hi- ja-ba' kih' Dio dsaayh' ka-läh'. <sup>4</sup> He-ja- ga-nooy- jee' täayh' kuyh- ma-nuu- ja-, ga-jñuuyh' hmiih- he- ma' kyeyh' në', ga-kay' hmiih- tu-jlä' mah' ga-bäayh- hñiiy'. <sup>5</sup> Hi- ga-kay' koo- jee' ga-chiyh' jmiï- mah' ga-løoy' gyiyh~ ma-tii' jnääh' discípulo. Ja-ga' ga-mi-kiyh' kyaah' hmiih- tu-jlä' he- ma' na-bäayh' ja-. <sup>6</sup> Ma' ga-tëëy' jee' ma' gya' Simón Pee', mah' ga-jäh' Pee':

—Dsa-jøøh' kyaan-, ¿che' hne- ba' gyih' ma-tiin-?

<sup>7</sup> Mah' ga-jäh' Jesús siiyh-:

—He- jmeen- la-, sa- lä-ngëeh' hne- na' ga-jäh-. Këë- ba' lä-ngëeh'.

<sup>8</sup> —Sa- gyih' hne- ma-tiin- jih'koh' —ga-jäh' Pee' siiyh-.

Mah' ga-jäh' Jesús siiyh-:

—Cher'mah' sa' ga-gyihn- ma-tiih', sa' le' jmeeh' ko-jøh' kyaah' jnä'.

<sup>9</sup> Mah' ga-jäh' Simón Pee' siiyh-:

—Dsa-jøøh' kyaan-, ja- ma-la- ma-tiin- hnøø' jñii', lä-ja- ma-goon- kyaah' ka'llen- hnøø' jñii' ka-läh'.

<sup>10</sup> Mah' ga-jäh' Jesús ka-läh':

—Hi- ma-na-jngëë', sa- jmee- bii' jñii' lä-kaa- kiyh'. Ma-la- ma-tiiy' ba' hnøø' jñii', jëeh' lä-kaa- ba' kiyh' ma-na-jngii'. Hi- ma-na-jngëë' ba' hnäh', ma-ke- ja- lä-jëë- hnäh'.

<sup>11</sup> Jëeh' ma' ñe- bih' hiji- na- ma' ngëëy', he-ja- ba' ja- ma' jäh': “Ma-ke- ja- lä-jëë- hnäh' na-jngëë'.”

<sup>12</sup> Ma-la- ma-gyiyh' ma-tii' lä-jëë-, ga-këyh- hmiih- kiyh' mah' ngaayh' na'gyay- në' mes~ ka-läh'. Mah' ga-jäh':

—¿Che' ma-lä-ngëeh' hnäh', hee- na- ma-jmeen' kyah' hnäh'? <sup>13</sup> Tëeh- jnä' Ta-jwoh' hi- jawah' hnäh' Dsa-jøøh'

kyaan<sup>+</sup>. Llu<sup>1</sup> ba' jwah' hnäh', jëéh' he- ja- laan<sup>1</sup>. 14 Jnä' he' laan<sup>1</sup> ta-jwoh<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> hnäh', hi- laan<sup>1</sup> Dsa-jøøh<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> hnäh', mah<sup>1</sup> ma-gyihn<sup>+</sup> ma-tiih' hnäh'. Lä-na- hnøø<sup>1</sup> jmeeh' hnäh' ka-läh', gyih' hnäh' ma-tii' dsa-kyaah' hnäh'. 15 Jee' la- ma-heehn<sup>+</sup> hnäh' mah<sup>1</sup> jmeeh' hnäh' ja-ba' lä-koø- ma-jmeen<sup>1</sup> kyah<sup>1</sup> hnäh'. 16 Ma-ra<sup>+</sup> ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', jaa- hi- næh<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> jñah', sa- jøøyh<sup>1</sup> ga' lä-koh' ga' dsa-jæh'. Hi- hi- dsoo<sup>+</sup> mada<sup>+</sup>, sa- jøøyh<sup>1</sup> ga' lä-koh' ga' hi- cheey<sup>+</sup>. 17 Na<sup>1</sup> he- ma-lä-ngëéh' hnäh' he- ma-jmeen<sup>1</sup> la-, llu<sup>1</sup> la<sup>1</sup> kyah<sup>1</sup> hnäh' cher'mah<sup>1</sup> ga-jmeeh' hnäh' lä-ja-.

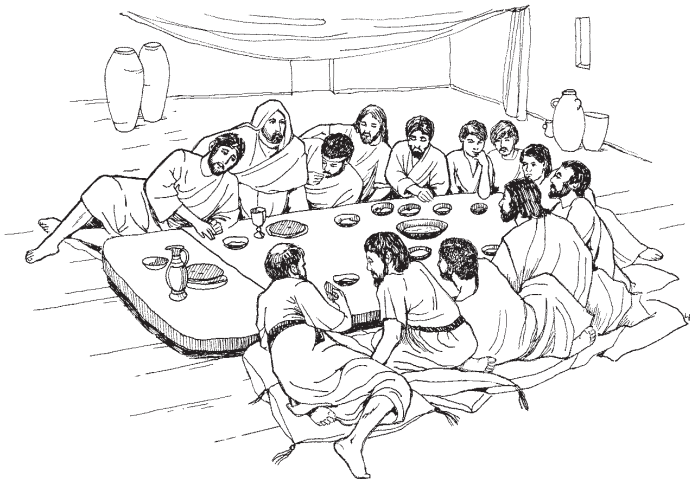
18 'Ja- he- hlëehn' kih' lä-jëë' hnäh' la-. Kyuu<sup>+</sup> ba' jnä' hiji- na- ma-lleehn<sup>+</sup>. Mah<sup>1</sup> lä-ja- lä-te<sup>1</sup> lä-koø- na-sii- juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> Dio: "Hi- ma' kuh- ko-jøh' kyaah' jnä', ma-jeeyh' ma-na-høøyh' kin<sup>+</sup>." 19 To-na<sup>1</sup> ga-jæh- jwahn<sup>+</sup> jää<sup>1</sup> sa' ga' ma-ngëëy' jnä'. Mah<sup>1</sup> wa'ra- ga-la<sup>1</sup> he- ja-, lä-heeh' hnäh', jnä' he' laan<sup>1</sup> he- jwahn<sup>+</sup> laan<sup>1</sup>. 20 Ma-ra<sup>+</sup> ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', hi- heeh- jaa- hi- cheen<sup>+</sup>, he- heeyh- jnä' ba' ja-. Hi- hi- heeh- jnä', heeyh- hi- ga-chee<sup>1</sup> jnä' ba' ja-.

**Ga-jmeeh' Jesús juu',  
hni<sup>1</sup> jaa- dsa- kyaay<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>**

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Ma-la<sup>+</sup> ma-jäh' Jesús lä-ja-, pero ga-lä-meeh<sup>+</sup> dsëy<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ga-mi-jnäay- jëë- juu' ja-:

—Jaa- jee' lä-jëë<sup>+</sup> hnäh' hnëeh<sup>1</sup> jnä'.



22 Jā-ga' ga-tooh' jnääh' jëë' jnääh' nē dsa-kyaaahn', sa-ñe' jnääh' hij- kih' na- ma' hlëëyh-. 23 Kih' jee' lä-jëë- jnääh' discípulo kyaay', jāa- ba' ga-lä-hnääh' Jesús cha-miih-. Hij- he' ma' gya' koo' kih' Jesús. 24 Kih' hij- he', ga-jmee' Simón Pee' lii- mah' ngiiy' juu' kih' Jesús, hij- kih' jā- ma' hlëëyh-. 25 Hijh' hij- ma' gya' koo' kih' Jesús he', ga-ngiiy' juu' kiyh': —Dsa-jøøh' kyaan-, ¿hij- he' hij- jawh' na-?

26 Mah' ga-jëeh- Jesús juu' kiyh':

—Hij- kwëehn- kuh- koo- jwi' he-ñiih- gyuh', hij- he' he'.

Mah' ga-mi-gyuyh' koo- jwi' he-ñiih-, ga-kwëëyh' Juda Iscariote, joo' Simón. 27 Lä-koo- ngooy' kuyh- he-ñiih- jā-, ga-he' Tana' neh- tuh-dsëy'. Jā-ga' ga-jäh' Jesús siiyh':

—He- hnooh- jmeeh', jmee' ga-juh- to-na'.

28 Pero ni- jāa- hij- ma' tääh' nē mes- jā-, sa- ga-lä-ngëëy' he-la' ga-siiyh- hij- he' lä-jā-. 29 Kih' he- ma' høø- Juda sa-tuh- jee' ma' tääh' kuu', he-jā- kō-llaa' ga-jmee' huud-së-, he- ga-jäh' Jesús siiyh': “Go-läh' miih- he- hnøø' jnän' kih' jmiih'” o jäyh': “Go-kwëeh- hij- tä-ñee' miih- kuu'”. 30 Ma' ga-la' kih' Juda, ma-kuyh- he-ñiih-, चाह' ba' ya-hëëy'. Ma-na-hoo- ba' hor- jā-.

### Koo- nuuh- hmëë'

31 Ma-la- ma-ya-hëë- Juda jee' jā-, ga-jäh' Jesús:

—Na' lä-jnä' he- laa' jøøh' Hij-ga-lëë'ngo' la-, hi- ta-la- kih' hij- he' lä-jnä' he- laa' jøøh' Dio. 32 Hi- cher'mah' jooy' mi-jnääh- he- laa' jøøh' Dio, jā-ba' lä-jā- Dio mi-jnääh- he- laa' jøøh' jooy', hi- चाह' ba' jmeey'. 33 Gyuy- mäh' kyaan-, kō-hwëë' ga' gyan' kyaah' hnäh'. Hnaah' hnäh' jnä'. Pero jā-ba' lä-koo- ma-jwiin' dsa- judiu, jee' naahn- sa- le' go-nääh' hnäh', jā-ba' lä-jā- jwëëhn- hnäh' ka-läh' na'. 34 Jmeen- koo- mada- hmëë' kyah' hnäh'. Wa' hnaah- hnäh' øøh' hnäh'. Wa' hnaah- hnäh' lä-jāa- lä-jāa- dsa-kyaaah' hnäh', jā-ba' lä-koo- ma-lä-hnaan- hnäh'. 35 Cher'mah' ga-lä-hnaah- hnäh' dsa-kyaaah' hnäh', lä-jëë- ba' dsa-lä-ñe- laah' hnäh' discípulo kyaan-.

Ga-jäh' Jesús he- hmä' Pee' juu' he- sa- kyuyy-

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 He-jā- ga-ngii' Simón Pee' juu':

—Dsa-jøøh' kyaan-, ¿ha- ta- goh' hne-?

Mah' ga+jäh' Jesús siyh':

—Ha-jee' niin', sa' le' goh' kyaah' jnä' na'. Këe- ga' goh' kyaah' jnä'.

37 He-ja- ga+jäh' Pee' siyh':

—Dsa-jøøh' kyaan', ¿he-la' ja- mo+so+ le' niin' kyaah' hne- na'? Ma-lla+ ba' dsen+ juun' llah' hne-.

38 He-ja- ga+jäh' Jesús siyh':

—¿Che' ju'dsoo' ma-lla+ hoh' juuh' llan~? Ma+ra+ ju'dsoo' jwëehn~ hne-, jää' ja-ga' hooch' chaah' dsoo', hne- ma-të' hnë- jiih~ ma-hmä' juu' he- sa' kyuu+ jnä'.

### Jesús laa' jwë' he- dsa'toohn' jee' gya' Dio

**14** 1 'Ta+ jeh+ hoh' hnäh'. Jmee' hnäh' dsoo' hoh' kih' Dio ba', hi+ jmee' hnäh' dsoo' hoh' kin+ ka-läh'.

2 Cha'neh+ kih' Täa' kyaan+ cha-cha-miuh- jee' dsa'toohn'.

Wa'ra- jäh' kih' sa' la' lä-ja-, ma-jwëehn' ba' hnäh' jää'.

He-ja- niin' mi'llun' jee' go'taah' hnäh'. 3 Wa'ra- ngaahn'

mah' na'jmeen' llu' jee' go'taah' hnäh', ja-ga' jäh'n' ka-läh'

mah' go'nääh' hnäh' kyaah' jnä'. Mah' lä-ja- jee' naahn+

na'gyan', jee' ja- go'taah' hnäh' ko-jøh' kyaah' jnä'. 4 Ma-ñeh' ba' hnäh' ha- jee' naahn+, hi+ ma-kyuu~ ba' hnäh' jwë' ka-läh'.

5 Mah' ga+jäh' Tamá siyh':

—Dsa-jøøh' kyaan+, sa' ñe' jnääh' ha- na- gwaah'. ¿Ha- lä-ja- lä-kyuu~ jnääh' jwë' ka-läh'?

6 He-ja- ga+jäh' Jesús siyh':

—Jnä' he' laan' jwë', jnä' he' laan' ju'dsoo', jnä' he' jmeen+ chaa- dsa-. Ni+ jaa- sa' lla-nää' jee' gya' Täa' wa'ra-

jäh' kih' sa' ya-näy' ta+la+ ki+ jnä'. 7 Cher'mah' kyuu+ jnä', ja-ba' lä-ja- kyuu+ hnäh' Täa' kyaan+. Na' ma-kyuu+ ba' hnäh', hi+ ma-jëeh' hnäh' ka-läh'.

8 Mah' ga+jäh' Felipe:

—Dsa-jøøh' kyaan+, hääh' jnääh' Täa', mah' ko-ja- ba' ma-lee+ kyaa' jnääh'.

9 Mah' ga+jäh' Jesús siyh' Felipe:

—¿Joh' jmi+ sa' ma-hya- gyan' kyaah' hnäh' jee' la- mah' sa+ ma-lä-kyuu+ jnä'? Hih' ma-jëe+ jnä', he- ma-jëe+ Täa' ba' ja-. ¿Ha- lä-ja- jawah' hne-: "Hääh' jnääh' Täa'?" 10 ¿Che- sa' laah' dsoo', jnä' he' laan' koo- kyaah' Täa', hi+ Täa' he' laa' koo- kyaah' jnä'? Lä+jë+ juu' he- hlëeh' jnä', ja- he- hlëehn' jee' tēn- hñiin+ na-. Täa' hi- laa' kyaah' jnä', hi- he'

ba' jmeē<sup>+</sup> he- jmeen<sup>+</sup> la-. 11 Wa' lä-dsoo' hoh' hnäh', jnä' he' laan' koō- kyaah' Tää' hi- Tää' he' laa' koō- kyaah' jnä'. Pero cher'mah' sa- laah' hnäh' dsoo' lä-ja- la' kin<sup>+</sup> kyaah' Tää', jmeē' hnäh' dsoo' kih' he- ma-jēeh' hnäh' ha- lä- la' ta' he- jmeen<sup>+</sup>. 12 Ma<sup>+</sup>-ra- ju' dsoo' na- jwēēhn~ hnäh', hi- jmeē<sup>+</sup> dsoo' dsē' kin<sup>+</sup>, hi- he' jmeē' ka-läh' ja-ba' ta' he- jmeen<sup>+</sup>. Hi- juuh- ga' ta' jmeey', jēeh' naah- ba' jnä' kyaah' Tää'. 13 Lä-jē<sup>+</sup> he- ngiuh' hnäh' kih' Tää' lä-hih<sup>+</sup> kin<sup>+</sup>, jmeen' he- ja-, mah' lä-ja- lä-jnä' he- laa' jōøh' Tää' ta-la- kih' jooy'. 14 Jmeē' ba' jnä' wa' he- cha- he- he- ngiuh' hnäh' lä-hih<sup>+</sup> kin<sup>+</sup>.

### Ga<sup>+</sup>-jäh' Jesús cheey' Jmi-lle' Na-jngiä'

15 'Cher'mah' hnaah<sup>+</sup> hnäh' jnä', høø' hnäh' mada- he- jmeen<sup>+</sup> kyah' hnäh'. 16 Mah' jnä' chuun' kyaah' Tää' cheey' jñah' hi- kwa' be' kyah' hnäh'. Mah' jäy' kyaah' hnäh' ga-lä-jē<sup>+</sup> joh' jmiä' cha-. 17 Hi- he' laa' Jmi-lle' hi- jmeē<sup>+</sup> ju' dsoo'. Dsa- hi- chaä- jmi-gyuu<sup>+</sup> la-, sa- le' heeyh-, jēeh' sa- jēēy~, ni- sa- kyuyy<sup>+</sup>. Pero hnäh', kyuyh<sup>+</sup> hnih', jēeh' hääy' jee' kyah' hnäh', hi- dsa-hey' neh<sup>+</sup> tuh-hoh' hnäh'.

18 'Wa-ra- ngaahn', sa- jäh' hnäh' hnēē'. Jähn' ka-läh' kyah' hnäh'. 19 Miih- jmiä' ga' mo<sup>+</sup>-so<sup>+</sup> jēē' dsa- jnä'. Pero hnäh', jēeh' jnä'. Hi- kih' he- chaä- jnä', he-ja- ba' ja- jmeē' chaä- hnäh'. 20 Ma<sup>+</sup>-ja- ga' lä-ngēeh' hnäh', jnä' gyan' kyaah' Tää' kyaan<sup>+</sup>, hi- hnäh' kyaah' jnä', hi- jnä' kyaah' hnäh'. 21 Hi- ma-heeh- mada- kin<sup>+</sup> mah' høøy<sup>+</sup>, hi- he' hnää' jnä'. Hi- hi- hnää' jnä', Tää' kyaan<sup>+</sup> lä-hnääy' hi- he'. Hi- jnä' ka-läh' lä-hnaa- jnih' mah' mi-jnään' hñiin<sup>+</sup> kiyh'.

22 Mah' ga<sup>+</sup>-jäh' Juda (pero ja<sup>+</sup> he' Iscariote):

—Dsa-jøøh' kyaan<sup>+</sup>, ¿he-la' ma-la<sup>+</sup> kyaä' jnääh' ba' mi-jnääh' hñaaah', mah' sa<sup>+</sup> mi-jnääh' hñaaah' kih' lä-jēē<sup>+</sup> dsa- jmi-gyuu<sup>+</sup>?

23 He-ja- ga<sup>+</sup>-jäh' Jesús siyh<sup>+</sup>:

—Hi- hnää' jnä', høøy<sup>+</sup> juu' kin<sup>+</sup>, hi- Tää' kyaan<sup>+</sup> lä-hnääy' hi- he'. Mah' ko-jøøh' kyaah' Tää' dsa-tooh' jnääh' kyaayh'. 24 Hi- sa<sup>+</sup> hnää' jnä', sa<sup>+</sup> høøy<sup>+</sup> juu' kin<sup>+</sup>. Hi- juu' he- ma-nuuh- hnäh', ja<sup>+</sup> juu' ki- hñiin<sup>+</sup> ja-, juu' kih' Tää' hi- ga<sup>+</sup>-cheē' jnä' ba' ja-.

25 'Hlēēhn' hnäh' lä-jē<sup>+</sup> juu' la-, ta'ko-jiih' gyan' kyaah' hnäh'. 26 Pero wa<sup>+</sup>-ra- ngaahn', kwaat~ ki- jnä', cheē' Tää' jaä- hi- kwa' be' kyah' hnäh'. Hi- he' he' Jmi-lle' Na-jngiä' hi-

heeh' hnäh' ga-lä-jë- ba', hi- jmeey' lä-dsooh~ hoh' hnäh' lä-jë- juu' he- ma-hlëëhn' hnäh'.

27 'Jnä' kwan` mah' jmeen` hii' tii' kyah' hnäh' lä-koq- hii' tii' kin-. Ja- lä-koq- kwa- dsa- jmi-gyuu+ he- kwëëhn- hnäh'. Ta- jeh- hoh' hnäh', ni- ta- wa' gah' hnäh'. 28 Ma-nuuh- ba' hnäh' lä-koq- ma-jwëëhn' hnäh'. Naahn- hi- jähn' jee' kyah' hnäh' ka-läh'. Cher'mah' dsoo' hnaah- hnäh' jnä', jëë- hoh' hnäh' ki- jnä' kih' he- naahn- jee' gya' Tää`, jëeh' jøøh' gyih' lä-koh' jnä'. 29 Ma-jwëëhn' hnäh' juu' la-, jää' sa- ga' ma-la'. Mah' wa-ra- ga-la', ja-ga- lä-dsoo' hoh' hnäh'.

30 'Mo-so' hlëëhn' ga' cha-miih- kyaah' hnäh', jëeh' jä- hi-sa-llu' hi- jmee- hih- jmi-gyuu+ la-. Pero kyaah' jnä' sa- cha- kiyh' ni- miih-. 31 He- jmeen- lä-koq- mada- he- ga-jmee' Tää` kin- ba', mah' lä-ja- lä-ñe- dsa- hi- cha- jmi-gyuu+ la-, jnä' hnaan- Tää`.

'Noo- hnäh', man`.

### Chaah' wii- jëh' kyaah' sa'goh' kih'

**15** 1 'Jnä' he' laan' lä-koq- chaah' wii- jëh' he- llu' go-te~. Tää` kyaan+, hi- he' mi-llu' chaah' wii- jëh' ja-. 2 Hnäh' lä-jë- sa'goh' he- choo' kin-, he- sa- hii- mii'. Hi- lä-jë- sa'goh' he- hii- mii', mi-lluy' mah' jä' na-jngii'. Mah' lä-ja- hii' cha-ga'miih- mii'. 3 Hi- lä-ja- ma-na-jngëë' hnäh' lä-llu' he- ma-hegh' hnäh' juu' he- ma-hlëëhn' hnäh'. 4 Jä' hnäh' koq- hweh- kyaah' jnä', hi- jnä' jän` koq- hweh- kyaah' hnäh'. Lä-koq- sa'goh' kih' chaah' wii- jëh', sa- le' hii' mii' kih' hñii', cher'mah' sa- na-choo' hñii' chaah' kih'. Ja-ba- lä-ja- la' kyah' hnäh' cher'mah' sa- tääh' hnäh' koq- hweh- kyaah' jnä'.

5 'Jnä' he' laan' chaah' wii- jëh'. Hnäh' he' laah' sa'goh' kih'. Dsa- hi- tääh' koq- hweh- kyaah' jnä' hi- jnä' chehn' koq- hweh- kyaah', he- lä-ja- ba' hii- cha-miih- mii'. Jëeh', cher'mah' sa- laah' hnäh' ko-jøh' kyaah' jnä', ni- miih- sa- cha- he- le' jmeeh' hnäh'. 6 Hi- sa- jä' ko-jøh' kyaah' jnä', hi- he' jä' ta- ka'hne-. Le' kiyh' lä-koq- la' kih' sa'goh' chaah' wii- jëh' he- ma-na-hna-. Mah' wa-ra- ga-lä-kiï+, juuh' dsa- mah' jëy' kyaah' je-.

7 'Cher'mah' tääh' hnäh' koq- hweh- kyaah' jnä' hi- jä' juu' kin- kyah' hnäh', ngii' lä-jë- he- hnooh- hnäh'. Hñah- ba' hnäh'. 8 Dsa-lä-jnä' he- laa' jøøh' Tää` kyaan+ jee' jmeeh- hnäh' cha-miih- ta' llu', hi- lä-jwë' ja- jmeeh- hnäh' lii- laah'



hnäh' discípulo kyaan°. 9 Lã-koo- ma-lã-hnãä' Tãä` jnä', ja-ba' lä-ja- ma-lã-hnaan° hnäh'. Lã- ma-dsoo' ja-ba' hoh' hnäh' he- hnaan° hnäh'. 10 Cher'mah' høøh- hnäh' lä-jë- mada- he- jmeen° kyah' hnäh', lä- ma-dsoo' ja-ba' hoh' hnäh' he- hnaan° hnäh'. Jëeh' ja-ba' lä-na- ma-jmeen'. Ma-høøn' lä-jë- mada- he- ga°jmeeh' Tãä` kin°, hi- lä- ma-choohn' ja-ba' koo- hweh- he- hnãäy' jnä'.

11 'Lã-jë- he- la- ma-hlëehn' mah' wa' jëë- hoh' hnäh' lä-koo- jëë- dsen°, heh' lä-ja- wa' na-hñaä' he- jëë- hoh' hnäh'. 12 He- la- ja- mada- he- jmeen° kyah' hnäh'. Wa' lä-hnaah° hnäh' dsa-kyaa'h' hnäh', ja-ba' lä-koo- ma-lã-hnaan° hnäh'. 13 Ni- ja- sa- cha- hì- hnãä' dsa- cha-ga-miìh- lä-koh' ja- hì- kwaä' hñii' he- juuy' kih' ome- kyaa'. 14 Ome- kyaan- laah' hnäh', cher'mah' jmeeh' hnäh' lä-jë- mada- he- jmeen° kyah' hnäh'. 15 Sa- tëehn- hnäh' moz°. Jëeh' moz° sa- ñe- he- hñdsë- jmeeh' dsa-juey'. Tëehn- hnäh' ome- kyaan- ba', jëeh' lä-jë- he- ma-nuun' kih' Tãä` kyaan°, ma-mi-jnään' kyah' hnäh'. 16 Ja- he' hnäh' ga-lleeh' hnäh' jnä'. Jnä' ba' ga-lleehñ- hnäh' hi- ga-hñaan° hnäh' mah' go°jmeeh' hnäh' ta' kin°. Hi- ya-hi' kwee- ta' kyah' hnäh', lä-ja- jä' koo- hweh- ka-läh'. Mah' lä-ja-, lä-jë- he- ngiìh' hnäh' kih' Tãä` lä-hih- kin°, kway' ba'. 17 He- la- ba' ja- mada- he- jmeen° kyah' hnäh': Wa' hnaah° hnäh' dsa-kyaa'h' hnäh'.

**Na-høøh' dsa- kih' Jesús,  
lä-ja- kih' dsa- kyaay'**

18 'Cher'mah' dsa- jmi-gyuu+ la- na-høøh' kyah' hnäh', ma-ñeh' ba' hnäh', jää' ga' jnä' ga-lä-høøyh' kin+. 19 Wa'ra-rah' jih' kih' laah' hnäh' hi- kyaay' jmi-gyuu+ la-, dsa- chaa- jmi-gyuu+ la- lä-hnäa' hnäh' lä-koo- hnäay' hi- laa' kyaay'. Pero ga-lleehn- hnäh' jee' kih' hi- tääh' jmi-gyuu+ la-, he-ja- hi- tääh' jmi-gyuu+ la- na-høøh' kyah' hnäh', jëeh' mo-so- laah' hnäh' dsa- kyaay'. 20 Mi-dsooh- hoh' hnäh' juu' he- ma-jwëehn' hnäh'. Jaa- moz~, sa' jøøyh' ga' lä-koh' dsa-juu+. Cher'mah' dsa- ga-jmeeh+ jnä', ja-ba' lä-ja- jmeeh+ dsa- hnäh' ka-läh'. Hi- cher'mah' ga-høøy' juu' kin+, ja-ba' lä-ja- høøy' juu' kyah' hnäh' ka-läh'. 21 Lä-ja- jmeey', jmeeyh- hnäh' kwaat~ kin+, jëeh' sa' kyuu+ Dio hi- ga-chee' jnä'.

22 'Wa'ra-rah' jih' kih' sa- ma-jan~ hi- ni- sa' ga-hlëeh' jnih', sa- ma' lä-ñey- kih' dso'kye-. Pero na', ma-na-bääyh', mo-so- le' jäyh' sa' ñey-. 23 Hi- na-høøh' kin+, ja-ba' lä-ja- na-høøyh' kih' Täa' kyaan+ ka-läh'. 24 Wa'ra-rah' jih' kih' sa' ga-jmeen' he- juh-gaa- jee' kiyh', he- sa- ma-jmee' ni- jaa-, sa- ma' lä-ñey- kih' dso'kye-. Pero na' he- ma-jëy- lä-ja-, mah' na-høøyh' kin+, hi- na-høøyh' kih' Täa' kyaan+ ka-läh'. 25 Lä-ja- dsa-lä-te' lä-koo- na-sii- në' ley: Ni- miih- sa' cha- he- kih' he- ga-lä-hääyh' jnä'.

26 'Pero wa'ra-ja' hi- noo+ në' kyah' hnäh', hi- he' jmee' ju' dsoo' kin+. Hi- he' ya-hëë' kih' Täa' mah' cheen- jee' kyah' hnäh'. Hi- he' he' Jmi-lle' Na-jngii'. 27 Hi- hnäh' ka-läh', jmeeh' hnäh' ju' dsoo' kin+, kih' he- ga-jmeeh' hnäh' ko-joh' kyaah' jnä' lä- ma' to-në'.

**Jëë' wii' discípulo kyaay' Dio**

**16** 1 'Lä-jë- he- la- ma-hlëehn' hnäh' mah' sa' cha- he- kih' jeh' hoh' hnäh'. 2 Hwëë' dsa- hnäh' gwah+ mäh- jee' dsa-kuh' hnäh' hi- lloo~ jmi+ wa'ra- ga-jngiih' wa' hi- cha- hi- kyah' hnäh', lä-koo- he- jmeey+ ta' kih' Dio ba' ja- laay'. 3 Lä-ja- jmeey' kyah' hnäh', jëeh' sa' kyuu+ Täa', ni- sa' kyuu+ jnä'. 4 Ma-jwëehn' hnäh' lä-jë- he- la- mah' wa'ra- ga-të' jee' dsa-ngëeh' hnäh' lä-ja-, ja-ga' lä-dsooh- hoh' hnäh' lä-koo- jwëehn' hnäh' la-. Sa- ga-jwëehn' hnäh' lä-la- lä- ma' to-në', jëeh' gyan' kyaah' hnäh'.

### He-la-na-jmee⁺ Jmi-llē⁺ Na-jngii⁺

5 'Pero na¹, naahn⁻ jee⁺ gya¹ hī- ga⁺chee¹ jnä⁺ hi⁻ ni⁺ jaa⁻ hnäh⁺ sa⁺ ngiih⁺ hnäh⁺ juu¹ kin⁺: “¿Ha-na-gwaah⁺?” 6 Pero meeh⁻ hoh⁺ hnäh⁺ cha-miih⁻ kih¹ he-ma-jwëēhn¹ hnäh⁺ lä-la. 7 Ma⁺ra⁺ ju¹ dsoo⁺ he-jwëēhn⁻ hnäh⁺. He-llu¹ kyah¹ hnäh⁺ ba⁺ ja⁻ he-naahn⁻. Jëeh⁺, cher⁺mah¹ sa⁺ ngaahn¹, sa⁺ jä⁺ hī- noo⁻ nē⁺ kyah¹ hnäh⁺. Pero cher⁺mah¹ ngaahn¹, cheen⁻ hī- he⁺ kyah¹ hnäh⁺. 8 Hi⁻ wa⁺ra-ja¹ hī- he⁺, jmeey¹ lä⁺ngëē⁺ dsa-jmi-gyuu⁺ he-tääh⁺ kyaa⁺h⁺ dso⁺kye⁻, hi⁻ mi-jnääh⁺ he-chaa⁻ jaa⁻ hī- lluu¹ go-te⁻, hi⁻ lä⁺ja⁻ he-lla¹ Dio ta⁺. 9 Mi-jnääh⁺ he-tääh⁺ dsa-kyaa⁺h⁺ dso⁺kye⁻, kih¹ he-sa⁺ heeyh⁻ jnä⁺. 10 Lä⁺ja-mi-jnääh⁺, jnä⁺ he⁺ hī- lluu¹, jëeh⁺ naahn⁻ kih¹ Tääh⁺ kyaan⁺ hi-mo⁺so⁺ jëeh⁺ jnä⁺. 11 Hi⁻ mi-jnääh⁺ he-lla¹ Dio ta⁺ kih¹ dsa⁺, jëeh⁺ hī-sa⁻llu¹ hī- jmee⁺ hih⁺ jmi-gyuu⁺ la-ma-na-bääh⁺ kyaa⁺h⁺ dso⁺jwii⁺.

12 'Cha-ga⁺ he-hnoon¹ jwëēhn⁻ hnäh⁺, pero sa⁻ lä⁺ngëeh⁺ hnäh⁺ na¹ ga-juh⁻. 13 Pero wa⁺ra-ja¹ Jmi-llē⁺ hī- laa¹ ju¹ dsoo⁺, hī- he⁺ jää¹ hnäh⁺ mah¹ lä⁺ngëeh⁺ hnäh⁺ na-hñaa¹ lä⁺jëe⁻ ha-lä⁻ la¹ ju¹ dsoo⁺. Jëeh⁺ sa⁻ hlëeyh¹ jee⁺ tēy⁻ hñiiy⁺. Hlëeyh¹ he-nuuy⁻ ba⁺ hi⁻ jmeey¹ lä⁺ngëē⁺ dsa-lä⁺jē⁻ he-na¹ ga⁺ jä⁻. 14 Jmeey¹ lä⁺ngëeh⁺ hnäh⁺ lä⁺koo⁻ laa¹ jnä⁺, lä⁺ja⁻ mi-jnääh⁺ he-laan¹ jøøh¹. 15 Laan¹ ja⁻ba⁻ lä⁺koo⁻ laa¹ Tääh⁺. He-ja⁻ ba⁻ na-ma-jwahn¹, jmeey¹ lä⁺ngëeh⁺ hnäh⁺ lä⁺koo⁻ laa¹ jnä⁺.

16 'Kō-hwëē⁺ ga⁺, mo⁺so⁺ jëeh⁺ jnä⁺. Hi⁻ koo⁻ ga⁺ kō-hwëē⁺, jëeh⁺ jnä⁺ ka-läh⁺, ja-ga⁺ naahn⁻ jee⁺ gya¹ Tääh⁺.

### Hī- meeh⁻ dsē¹ lä⁺chaa⁻ llu¹

17 Ja-ga⁺ ga⁺ngii⁺ jnääh¹ juu¹ kih¹ dsa-kyaa⁺h⁺ jnääh¹:

—¿Hee-na-he-hlëeyh⁻ jne⁺ he-jäyh⁺ lä⁺na⁺: “Kō-hwëē⁺ ga⁺, mo⁺so⁺ jëeh⁺ jnä⁺, hi⁻ koo⁻ ga⁺ kō-hwëē⁺, jëeh⁺ jnä⁺ ka-läh⁺, ja-ga⁺ naahn⁻ jee⁺ gya¹ Tääh⁺?”

18 Ma⁺ chiih⁺ ga⁺ jnääh¹ dsa-kyaa⁺h⁺ jnääh¹:

—¿Hee-na-he-jäyh⁺: “Kō-hwëē⁺ ga⁺?” Sa⁻ ngëē⁺ jne⁺ hee-na-hlëeyh⁻.

19 Ñe⁻ ba⁺ Jesús he-ma⁺ hnøø⁻ jnääh¹ ma⁺ ngii⁺ jnääh¹ juu¹ kiyh¹. He-ja⁻ ga⁺siyh⁺ jnääh¹:

—Ma-jwëēhn¹ hnäh⁺ kō-hwëē⁺ ga⁺, mo⁺so⁺ jëeh⁺ jnä⁺ hi⁻ koo⁻ ga⁺ kō-hwëē⁺, jëeh⁺ jnä⁺ ka-läh⁺. ¿Che⁺ he-la-na-he-ngiih⁺ hnäh⁺ juu¹ kih¹ dsa-kyaa⁺h⁺ hnäh⁺? 20 Ma⁺ra⁺ ju¹ dsoo⁺

jwëëhn~ hnäh', jä' ki'hooh' hnäh' jwërte pero dsa- jmi-gyuu+ la- lä-chaay- llu'. Kō-hwëë' ba' ja-, jä- ti-meeh- hoh' hnäh', ja-ga' jëë' hoh' hnäh' go-te'. 21 Wa'ra- ga-të' jee' lä-chaay- gyuu+ kyaay' ja- dsa-më', jëëy~ wii', jëeh' ma-të' jee' lä-chaay- gyuu+ kyaay'. Pero ma-ngëë' ma-lä-chaay- gyuu+ kyaay', mo+so+ dsooh~ dsëy' wii' he- ma-jëëy+ ja-, kih' he- chaay- llu' he- ma-lä-chaay+ ja- gyuu+ kyaay'. 22 Ja-ba' lä-ja- ti-meeh- hoh' hnäh' na'. Pero koo- ka-läh' jëën- hnäh', ja-ga' jëë' hoh' hnäh', hi- ni- ja- sa- le' jnuuh' lä-koo- te' he- jëë- hoh' hnäh'.

23 'Jmii' ja-, mo+so+ ngiih' hnäh' juu' kin+ ni+ miih-. Ma+ra+ ju' dsoo' jwëëhn~ hnäh', lä-jë+ go-te' he- ngiih' kih' Tää` lä-hih+ kin+, kway' ba'. 24 Lä+jiih' ma-ya-nøø' jne', ni+ miih- sa+ cha- he- ma-ngiih' hnäh' lä-hih+ kin+. Ngii' hnäh' mah' hñah+ hnäh' hi+ lä-ja-, jëë' hoh' hnäh' go-te~.

**Ga+lih' Jesús ga+lla+dsëëy` he-  
hliih' he- cha- jmi-gyuu+**

25 'Ma-hlëëhn~ hnäh' lä-jë+ he- la- kyaah' juu' na-hmää'. Ma-ngoo' ga-të' hor~ jee' mo+so+ hlëëhn' hnäh' juu' na-hmää'. Na-hñaa' lä-jëë- ba' jmeehn- juu' kyah' hnäh' ha- lä- la' kih' Tää`. 26 Ma'ja- ngiih' hnäh' kih' Dio lä-hih+ kin-. Sa+ jwëëhn~ hnäh' ngiin' kyah' hnäh' kih' Tää`. 27 Hnää' Tää` hnäh', jëeh' ma-lä-hnaah+ jnä' hi+ ma-lä-dsoo' ba' hoh' hnäh' he- jan' kih' Tää`. 28 Kih' Tää` ba' ya+hëën' mah' jan' jmi-gyuu+ la-. Na' ya-hëën' jmi-gyuu+ la- mah' naahn- ka-läh' jee' gya' Tää` —ga+jäh' Jesús siiyh+ jnääh'.

29 Mah' ga+jäh' jnääh':

—Na' ga' hlëeh' jëë- go-te~, mo+so+ hlëeh' juu' na-hmää'. 30 Na' ga' ma-lä-ngëë' jnääh', kyuu~ ba' hne- ga-lä-jë+ go-te'. Kyah' hne- sa+ jmee+ bii', ngii' dsa- juu', jëeh' ma-ñeh' ba' hne- he- huu+ dsë- jmeey+. He-ja- ba' na- ma-lä-dsoo' dsë- jnääh' ya-hëeh' kih' Dio.

31 Mah' ga+jäh' Jesús siiyh+:

—¿Che' na' ga' ma-lä-dsoo' hoh' hnäh'? 32 Ma-ngoo' ga-të' hor~ hi+ hor~ ja- ma-tøøhn' na' ga-juh- he- sa-jnee' hnäh' mah' beeh' jnä'. Pero sa+ jän` hñiin+ go-te~, Tää` kyaan+ kyaah' jnä'. 33 Lä-jë+ he- la- ma-hlëëhn~ hnäh' mah' ta+la- ki+ jnä' hii' tii' kyah' hnäh'. Jmi-gyuu+ la- jëeh' hnäh' he- wii'. Pero wa' cha- o-jøh+ dsë- kyah' hnäh', jëeh' ma-lihn~

ma-lla-dsëen` kih' he- hliih' he- cha- jmi-gyuu+ la- —ga+jäh' Jesús siiyh+ dsa- kyaay'.

**Ga+ngii' Jesús kih' discípulo  
kyaay' kih' Dio**

**17** <sup>1</sup> Ma-ngëë' ma-hlëëh' Jesús lä+jë- he- ja-, ga+jëëy' ta-gyuu+ mah' ga+jäyh':

—Tää` kyaan+, ma-dsëë' hor~. Mi-jnäa' joo+ he- laay' joo+ mah' lä+ja-, joo+ mi-jnäay- hne- he- laah' joo+ ka-läh'.

<sup>2</sup> Hne- ga-hñaah' jnä' mah' jmeen` hih+ kih' ga-lä+jëë+ dsa-. He-ja- na-na' jwë' kin+ jmeen` chaq- tää' ga-lä+jëë+ dsa- hi-ga-kwëëh` jnä'. <sup>3</sup> He- kyuu+ dsa- hne-, ma-la+ jaq- hne- ba' laah' Dio joo+, hi+ he- kyuu+ Jesucristo hi- ga+cheeh+, he-la- ba' ja-, he- jmee+ chaq- dsa- tää'.

<sup>4</sup> Ma-mi-jnäan' hne- kih' dsa- he- laah' joo+. Ma-hñaaba' ta' he- ga-kwëëh` jnä' jmeen`. <sup>5</sup> Na' na+ Täa`, mi-jnäa' he-laan' joo+ ya-jwi+ kyah', ja-ba' lä+koo- joo+ ma' laan' kyaah' hne-, jää' ja-ga' nөө' jmi-gyuu+ la-.

<sup>6</sup> Ma-mi-jnäan' hne- kih' lä+jëë+ dsa- hi- ga-kwëëh` jnä'.

Hi- he' ma' laa' kyaah' mah' ga-kwëëh` jnä', hi+ ga-höoy' juu' kyah'. <sup>7</sup> Na' ma-lä-kyuuyh~, he- ja' kyah' ba' ja- lä+jë- he-ga-tööh' goon+. <sup>8</sup> Jëeh', lä+jë+ juu' he- ga+chih' jnä', ma-hlëëh` jnih' hi+ ga+heeyh- ba'. Ma-lä-heë' bih' he- ya+hëen' kyah'. Hi+ ma-lä-dsoo' ba' dsëy', hne- he' ga+cheeh+ jnä'.

<sup>9</sup> He-ja- ngiin' kiyh', ja+ kih' lä+jëë+ dsa- jmi-gyuu+. Ngii+ kih' hi- ga-kwëëh` jnä' ba', jëeh' hi- he' ba' laa' dsa- kyaah'.

<sup>10</sup> Lä+jëë+ dsa- hi- laa' kyaan+, he' ba' hi- he' laa' kyaah'. Hi-lä+jëë+ hi- laa' kyaah', hi- he' ba' laa' kyaan+ ka-läh'. Ta-la+ kih' dsa- he' ga-lä+jnä' he- laan' joo+.

<sup>11</sup> Mo+so+ gya' ga' jnä' jmi-gyuu+ la-. Pero dsa- kyaan+, jä' gyih' jmi-gyuu+ la-. Hi+ jnä' naahn+ kyah'. Täa' kyaan+, hne- hi- na-jngëë', hää' kyaah' be' kyah' lä+jëë+ hi- ga-kwëëh` jnä', mah' ja- leey' koo- ba', ja-ba' lä+koo- laa' jne' koo- ba'.

<sup>12</sup> Ta'ko-jiih' ma' gyan' kyaayh' jmi-gyuu+ la-, ma' hää+ jnih' kyaah' be' kyah'. Ga-hää+ hi- ga-kwëëh` jnä'. Ni+ jaq- sa-ga-hëë'. Ma-la+ jaq- hi- nөө' juu' dsa-hëë', hi- he' ba' ga-hëë' go-te~, mah' lä+ja- lä+te' lä+koo- na-sii- juu' kyah'.

<sup>13</sup> Na' naahn+ jee' ñeh' hne-. Ta'ko-jiih' gyan' ko-hwëë' ga' jmi-gyuu+ la-, ma-hlëëh` ba' jnih' lä+jë- he- la-, mah' jëë-dsëy' lä+koo- jiih' jëë- dsën+. <sup>14</sup> Ma-ngëen` lä+jë+ juu' kyah'

kih' hi- he'. Hi- ga-lä-høøh` dsa- chaa- jmi-gyuu- la- kiyh',  
kih' he- mo-so- laay' kih' jmi-gyuu- la-, ja-ba' lä-koo- sa-  
laa' jnä' kih' jmi-gyuu- la-. 15 Sa- ngiin' kyah' mah' hwëyhy'  
jmi-gyuu- la-. Ngiiin' kyah' mah' hääh' hnih' kih' he- hliih'  
ba'. 16 Sa- laay' kih' jmi-gyuu- la-, ja-ba' lä-koo- sa- laa' jnä'  
kih' jmi-gyuu- la-. 17 Jmääy` cha-ga'miih- na-jngëëy' kyaah'  
ju'dsoo' kyah'. Jëeh' juu' kyah', la' ju'dsoo' jmah' ba'.

18 Lä-koo- ga-cheeh- jnä' jee' tääh' dsa- jmi-gyuu- la-, ja-ba'  
lä-ja- ga-chee- jnih' jee' kih' dsa- hi- tääh' jmi-gyuu- la-.

19 Kwaat~ kih' hi- he' ba' na- he- ngëen' hñiin- kyah'. Mah'  
lä-ja- hi- he' lee' na-jngëë' go-te~.

20 'Ja- ma-la- kih' hi- la- ngiin'. Lä-ja- ngiin' ka-läh'  
kih' hi- na' ga' heeh- jnä' wa-ra- ga-nuuy' juu' kih' hi- he'.

21 Mah' lee' koo- ba' jee' lä-jëë-, lä-koo- laah' hne- kyaah'  
jnä' Täa~, hi- jnä' kyaah' hne-. Lä-ja- lee' koo- ba' jee' lä-jëë-  
hi- he' kyaah' jne'. Mah' lä-ja-, hi- chaa- jmi-gyuu- la- lä-dsoo'  
dsë', hne- he' ga-cheeh- jnä' jmi-gyuu- la-. 22 Lä-koo-  
ma-mi-jnääh' jnä' kih' dsa-, lä-ja- ma-mi-jnään' hñiin- kiyh',  
mah' lä-ja- leey' koo- ba', lä-koo- laa' jne'. 23 Jnä' laan'  
kyaah' jnih', hi- hne- laah' kyaah' jnä', mah' lä-ja- dsa-taayh`  
kwee- go-te~ leey' koo- ba'. Lä-ja- lä-ngëë' dsa- jmi-gyuu- la-  
hne- ba' ga-cheeh- jnä', hi- lä-ja- lä-ñey- ga-lä-hnaah' hnih',  
ja-ba' lä-koo- hnaah- jnä'.

24 'Tää' kyaan+, lä-jëë- hi- ga-kwëeh` jnä' he', hnoon'  
dsa-taayh` kyaah' jnä' ha- jee' naahn- na'gyan'. Mah' jëëy'  
he- ma-llaah' jnä' jøøh', kih' he- ga-lä-hnaah- jnä' jää' ja-ga'  
nøø' jmi-gyuu- la-. 25 Lluu' laah' hne- Täa~. Dsa- chaa- jmi-gyuu-  
la-, sa- ma-lä-kyuuy- hne-. Pero jnä', kyuu- hne-. Ma-ñe- ba'  
dsa- kyaan+, hne- ga-cheeh- jnä'. 26 Ma-mi-jnään' kiyh', ha-  
lä- laah' hne-, hi- jmeen- lä-kyuuy- hne- cha-ga'miih-. Mah'  
jnä' he' hään' jee' kiyh' hi- ja-ba' lä-koh' hnaah- jnä', ja-ba'  
lä-ja- lä-hnäy' dsa-kyayh'.

### Ga-saayh' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

**18** 1 Ma-ngëë' ma-hlëeh' Jesús lä-ja-, jnääh' discípulo  
ga-nøø' jnääh' kyaayh' ta- hngaah` ko-taa- kih' koo-  
jmi- he- chee- Cedrón. Jee' ja- ga-tooh' jnääh' kyaayh' jee'  
na-jnää' chaah' hma- kih' dsa-. 2 Juda ka-läh', hi- ga-hnëë'  
Jesús, ma' kyuyh~ lä-kaa- jee' ja-, jëeh' cha-miih- jiih~ na-nøø'

jnääh' discípulo kyaah' Jesús ta' ja'. 3 Jee' ja- ga-lloo' Juda, ma' jää' koo- nää' hløø', kyaah' ko-llaa' poo- hi- ga-chee' jmi-dsa- kaah' hi- hi- ga-chee' fariseo. Ga-lla-nääy' jee' ja-, chooy- je-, kyey- hma- lle- je-. Kye- hi- kye- ñe', kye- hi- kye- hma-. 4 Pero ma-ñe- ba' Jesús lä-jë- go-te', hee- na- jä- në' kiyh'. Mah' ya-hëëy' ta' cha'në' hi- ga-ngiiy' juu' kih' dsa- he':  
—¿Hii- na- hnaah- hnäh'?

5 —Ma-ya-nøø' jnääh', hnääh- jnääh' Jesús, dsa- chaa- Nazaret —ga-jäh' dsa- he'.

—Jnä' he' —ga-jäh' Jesús siiyh'.

Jee' ja- ma' hää' Juda ka-läh', hi- ga-ngëe' Jesús kih' dsa- he'. 6 Lä-koo- ma' ga-jäh' Jesús “jnä' he'”, ga-tëe- dsa- he' hñii' ta' ka'luu- lä-jiih' ga-saay' hwa'. 7 Koo- ka-läh' ga-ngii' Jesús juu' kiyh':

—¿Hii- ba' na- hnaah- hnäh'? —ga-jäyh'.

—Jesús, dsa- chaa- Nazaret —ga-jäh' dsa- he'.

8 —¿Ja' ma-jwëeh' ba' hnäh', jnä' he'? Cher-mah' jnä' hnaah- hnäh', kwa' jwë' wa' lla-nää- hi- tääh' la- —ga-jäh' Jesús siiyh'.

9 He- la- ga-la' mah' lä-te' he- ga-jäh' Jesús: “Tää, lä-jëe- hi- ga-kwëeh' jnä', ni- ja- hi- he' sa- dsa-hëe'.” 10 He-ja- ga-le- Pee' ñe' kih' mah' ga-kuuy' lo-gwa' jwoo' ra-lluu' kih' Malco, hi- ma' laa' ja- hi- ma' jmee- ta'he' kih' jmi-dsa- jøøh'. 11 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh- Pee':

—Tøøh' ñe' kyah' neh- loo- kih'. ¿Ja' jmee- bii' kin- jëen- he- wii' la- lä-koo- mada- he- ga-jmee' Tää- kin-?

### Na'jääy- Jesús cha'në- Aná

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Ja-ga' ngoo' juu' hløø' kyaah' hløø' kyaay' hi- kyaah' poo- kyaä' dsa- judiu he', mah' ga-saayh' Jesús ga-hñuu'y'.

13 To-në' na-jääy- cha'në- Aná, hi- ma' laa' dso'jmi- Caifá. Caifá he' ma' kye- në' kih' lä-jëe- jmi-dsa- jii- ja-. 14 Hi- he' na-, hi- ga-taah- dsa- judiu juu' jää', ga-siiyh- he- jmee- bii' juu' ja- dsa-ñuuh- kih' jwi- goo- jne'.

### Ga-hmä' Pee' juu' he- sa- kyuu-y- Jesús

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Ma' lle- Pee' kaah' kih' Jesús kyaah' jñah' ga- discípulo. Discípulo he' ma' kyuu- ba' dsa-jøøh' kyaä' jmi-dsa-. He-ja-

ga<sup>-</sup>hey<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> Jesús jee<sup>1</sup> la<sup>1</sup> ho<sup>-</sup>hne<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> jmi-dsa-jøøh<sup>1</sup> he<sup>1</sup>.  
 16 Pero ta<sup>-</sup> ka<sup>-</sup>hne<sup>-</sup> kih<sup>1</sup> ho<sup>-</sup>haah<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>ba<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> cheh<sup>1</sup> Pee<sup>1</sup>. Ja<sup>-</sup>ga<sup>-</sup>  
 ya<sup>-</sup>hëë<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> jñah<sup>1</sup> discipulo he<sup>1</sup>, hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> kyuu<sup>-</sup> jmi-dsa-jøøh<sup>1</sup>  
 mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>hlëëyh<sup>1</sup> kyaah<sup>1</sup> dsa-më<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> høø<sup>-</sup> ho<sup>-</sup>haah<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>.  
 Ja<sup>-</sup>ga<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>taayh<sup>-</sup> Pee<sup>1</sup> ta<sup>-</sup> cha<sup>-</sup>neh<sup>-</sup>. 17 He-ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> dsa-më<sup>1</sup>  
 he<sup>1</sup> siiyh<sup>-</sup> Pee<sup>1</sup>:

—¿Ja<sup>1</sup> hne<sup>-</sup> ka-läh<sup>1</sup> laah<sup>1</sup> discipulo kyaa<sup>1</sup> dsa-nñuh<sup>-</sup> oo<sup>-</sup>?

—Ja<sup>-</sup> he<sup>1</sup> jnä<sup>1</sup> —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Pee<sup>1</sup>.

18 Jmi<sup>1</sup> ja<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> jmee<sup>-</sup> gyuu<sup>1</sup>. Hi<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>jëë<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> tääh<sup>1</sup>  
 jmee<sup>-</sup> ta<sup>-</sup>he<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> ja<sup>-</sup> kyaah<sup>1</sup> poo<sup>-</sup>, ga<sup>-</sup>jëëyh<sup>1</sup> je<sup>-</sup> mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>taayh<sup>-</sup>  
 llooyh<sup>-</sup>. Jee<sup>1</sup> ja<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> cheh<sup>1</sup> Pee<sup>1</sup> ka-läh<sup>1</sup>, llooh<sup>-</sup> je<sup>-</sup> kō-jøh<sup>1</sup>  
 kyaayh<sup>1</sup>.

### Na<sup>-</sup>jääy- Jesús cha<sup>-</sup>në<sup>-</sup> dsa-ta<sup>-</sup> kyaa<sup>1</sup> dsa-judiu

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Ga<sup>-</sup>løø<sup>1</sup> jmi-dsa-jøøh<sup>1</sup> ngii<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> Jesús, hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>  
 he<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> laa<sup>1</sup> discipulo kyaay<sup>1</sup>, hi<sup>-</sup> ha<sup>-</sup> na<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> tääyh<sup>1</sup>.  
 Hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> ngiiy<sup>-</sup> juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup> ha<sup>-</sup> lä<sup>-</sup> la<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> he<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> kway<sup>-</sup>.

20 He-ja<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jëeh<sup>-</sup> Jesús juu<sup>1</sup> kiyh<sup>1</sup>:

—Jnä<sup>1</sup> hä<sup>1</sup> go<sup>-</sup>te<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>hlëëhn<sup>-</sup> dsa<sup>-</sup> jmi-gyuu<sup>-</sup>. Ma<sup>-</sup> hlëëh<sup>1</sup>  
 jnih<sup>1</sup> tää<sup>1</sup> neh<sup>-</sup> gwah<sup>-</sup> mäh<sup>-</sup> hi<sup>-</sup> jee<sup>1</sup> chih<sup>1</sup> gwah<sup>-</sup> juuh<sup>-</sup> jee<sup>1</sup>  
 dsa-kuh<sup>1</sup> dsa-goo<sup>-</sup> jne<sup>-</sup>. Ni<sup>-</sup> kōō<sup>-</sup> sa<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>hlëëhn<sup>-</sup> jee<sup>1</sup> na<sup>-</sup>hmää<sup>-</sup>.

21 ¿He-la<sup>1</sup> ngiih<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kin<sup>-</sup>? Ngii<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>nuu<sup>1</sup> ba<sup>-</sup>,  
 mah<sup>1</sup> jäyh<sup>-</sup> he<sup>-</sup> na<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jwahn<sup>1</sup>. Hi<sup>-</sup> he<sup>1</sup> ba<sup>-</sup> ñe<sup>-</sup> lä<sup>-</sup>jë<sup>-</sup> hee<sup>-</sup> na<sup>-</sup>  
 ga<sup>-</sup>hlëëhn<sup>-</sup>.

22 Lä<sup>-</sup>kōō<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús lä<sup>-</sup>ja<sup>-</sup>, jaa<sup>-</sup> poo<sup>-</sup> kyaa<sup>1</sup> dsa<sup>-</sup>  
 he<sup>1</sup> hi<sup>-</sup> ma<sup>-</sup> cheh<sup>1</sup> koo<sup>1</sup> jee<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>, ga<sup>-</sup>jnooy<sup>1</sup> mo<sup>-</sup>në<sup>-</sup> Jesús.

—¿Che<sup>1</sup> lä<sup>-</sup>na<sup>-</sup> ba<sup>-</sup> jiih<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> kih<sup>1</sup> dsa-jøøh<sup>1</sup> kyaa<sup>1</sup> jmi-dsa<sup>-</sup>?  
 —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> poo<sup>-</sup> he<sup>1</sup> siiyh<sup>-</sup>.

23 —Cher<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ma<sup>-</sup>hlëëhn<sup>-</sup> hliih<sup>1</sup>, chiih<sup>1</sup> jnä<sup>1</sup> hee<sup>-</sup> na<sup>-</sup> he<sup>-</sup>  
 hliih<sup>1</sup> ma<sup>-</sup>ya<sup>-</sup>hi<sup>-</sup> hoon<sup>-</sup>. Hi<sup>-</sup> cher<sup>1</sup> mah<sup>1</sup> ma<sup>-</sup>hlëëhn<sup>-</sup> ba<sup>-</sup> jnä<sup>1</sup>  
 ju<sup>1</sup> dsoo<sup>-</sup>, ¿he-la<sup>1</sup> jnooh<sup>1</sup> kin<sup>-</sup>? —ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> Jesús siiyh<sup>-</sup>.

24 He-ja<sup>-</sup> na<sup>-</sup>hñuu<sup>1</sup> Jesús ga<sup>-</sup>chee<sup>1</sup> Aná cha<sup>-</sup>në<sup>-</sup> Caifá,  
 dsa-jøøh<sup>1</sup> kyaa<sup>1</sup> jmi-dsa<sup>-</sup>.

### Kōō<sup>-</sup> ka-läh<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>hmä<sup>1</sup>

Pee<sup>1</sup> juu<sup>1</sup> he<sup>-</sup> sa<sup>-</sup> kyuyy<sup>-</sup> Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Lä<sup>-</sup> ma<sup>-</sup>cheh<sup>1</sup> ja<sup>-</sup>ba<sup>-</sup> Pee<sup>1</sup> llooh<sup>-</sup> je<sup>-</sup>, mah<sup>1</sup> ga<sup>-</sup>jäh<sup>1</sup> dsa<sup>-</sup>  
 siiyh<sup>-</sup>:

—¿Ja' hne- laah' jaa- discípulo kyaay'?

—Jah'ha', ja' he' jnä' —ga-jäh' Pee'.

26 Mah' ga-hlëeh' jaa- hi- ma' jmee- ta'he' kih' jmi-dsa-jøøh', hi- laa' miih- øøh' hi- ga-ku' Pee' lo-gwa' he', ga-ngiiy' juu' kih' Pee':

—¿Ja' ga-jëen' hne- kyaayh', jee' na-jnäa' chaah' hma? —ga-jäyh' siiyh' Pee'.

27 Koo- ka-läh' ga-juu' Pee', hi- lä-cha'h' ja- ga-hooh' chaah' dsou'.

### Ga-jää' dsa- Jesús cha'në' Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

28 Ja-ga' ga-llee- dsa- Jesús kih' Caifá mah' ga-jääy' ta- në'ta' kih' Pilato. Hor~ ja- ma-ngoo' ga-jnä'. Sa- ga-taah' dsa- judiu cha'neh- në'ta' ja- mah' sa- mi-sayh' hñiiy'. Jëeh', sa- ma' le' ma' høøy' jmi' he- kuh- dsa- borrego mäh', wa-ra-jäh' kih' ga-taayh' jee' ja-. 29 He-ja- ya-hëë' Pilato ka'hne- ta- jee' ma' täayh' ja- mah' ga-jäyh':

—¿Hee- dsou' bääh' hnäh' dsa- la-? —ga-jäh' Pilato.

30 —Wa-ra-jäh' kih' sa- hlëeh' dsa- na-, sa- cha- he- kih' ma-ngëë' jnääh' ja-gooh- —ga-jäh' dsa- he' siiyh' Pilato.

31 —Tee- ba' hnäh' kyah', lla' hnäh' ta' kiyh', lä-koo- lle- ley kyah' hnäh' —ga-jäh' Pilato siiyh'.

—Pero sa- na-ngë' jnääh' jwë', jngëeh' jnääh' ni- jaa- dsa- —ga-jäh' dsa- judiu he'.

32 Lä-ja- ga-lä-te' juu' kih' Jesús lä-koo- ma' ga-jäyh' ha- lä- kyaah' ma' juuy'. 33 Ja-ga' ga-he' Pilato ta- cha'neh- në'ta' kih' mah' ga-tëeyh' Jesús, ga-ngiiy' juu' kiyh':

—¿Che' hne- he' dsa-jøøh' kyaa' dsa- judiu? —ga-jäyh'.

34 —¿Che' he- hlëeh' kyah' hñaah' he- jawh' lä-na-, o che' he- ma-hlëeh' jñah' ki- jnä'? —ga-jäh' Jesús siiyh'.

35 —Ja- he' dsa- judiu jnä'. Dsa-gooh' kyaah' dsa-kaah' kyaa' jmi-dsa-, hi- he' ba' na- ma-ngëë' hne- ta- kin'. ¿Hee- ma-jmeeh'? —ga-jäh' Pilato siih- Jesús.

36 —Ja- jmi-gyuu- la- jmee- jnä' hih-. Wa-ra-jäh' kih' jmee- jnä' hih- jmi-gyuu- la-, hi- chaa' kaah' kin- sa- kway' jwë' ngëë' dsa- jnä' kih' dsa-gooh~ hi- laa' ta'. Pero sa- jmee- jnä' hih- jee' la- —ga-jäh' Jesús siiyh'.

37 —¿Che' ma-ra- he- laah' hne- rey ja-? —ga-jäh' Pilato.

—Hne- ba' jwah', jnä' laan' rey. Kih' he- la- ba'  
ga-lä-chaan-, hi- jan' jmi-gyuu- la- mah' jmeen- ju' dsoo'  
ba'. Hi- lä-jëë- hi- laa' kyaa' ju' dsoo', nuuy- juu' kin-  
—ga-jäh' Jesús siiyh-.

38 —¿Hee- ja-, he- la' ju' dsoo'? —ga-jäh' Pilato.

### Ga-jä' juu' jngiäh' dsa- kih' Jesús

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Lä-koo- ma' ga-jäyh' lä-ja-, ya-hëëy' ngooy' ta- jee' ma'  
tääh' dsa- judiu, mah' ga-siyyh-:

—Ni- koo- he- hliih' sa- ma-jnøøhn~ kiyh'. 39 Lä-jë- jiih-  
ma' të- jmi' he- kuh- dsa- borrego mäh', tëëh' hnäh' lään'  
jaa- hi- tih~ hoh' hnäh' hi- hää' neh-ñe'. Hnäh' dsa- judiu,  
¿che' hnooh- hnäh' mah' lään' rey kyaa'h' hnäh'?

40 Ga-lä-jëë- ga-tooh' miih', ga-jäyh':

—Ta- lää` dsa- na- Lää` Barrabá ba'.

Barrabá he' ma' laa' jaa- dsa-hii-.

**19** <sup>1</sup> He-ja- ga-jmee' Pilato hih- mah' jmi-ba' dsa- kih'  
Jesús. <sup>2</sup> Ga-ka' hløø' wi- too', ga-jmeey' koo- coron  
mah' ga-tooyh- lle' Jesús. Hi- ga-kyeh- dsih' koo- hmiih-  
gyuu' läh- lä-koh' hmiih- he- këh- rey.



3 —Peer⁻ jøøh¹ dsa-ta' kyaa¹ dsa-judiu! —ma' jäyh⁷.  
Mah¹ ma' jnoo⁻ hløø⁷ mo-nëy⁷.

4 Jā-ga' ya⁻hëë¹ ka-läh⁷ Pilato ta⁻ ka'hne⁻ mah¹ ga⁻siiyh⁻  
dsa-he⁷:

—Hij¹ ja' la-kyah¹ hnäh⁷ mah¹ jëeh¹ hnäh⁷ ni⁻ koo⁻ he-  
hliih¹ sa⁻ hii⁻ jnøøhn⁻ kiyh¹.

5 Jā-ga' ya⁻hëë¹ Jesús, na-hä⁻ lley⁷ coron he- na-la⁻ kyaah¹  
wi¹ too⁷, hi⁻ na-kyeyh¹ koo⁻ hmiih⁻ gyuu⁷ läh⁻. Mah¹ ga⁻jäh⁷  
Pilato siiyh⁻ lä-jëë⁻ dsa-he⁷:

—Hij¹ la-dsa-nuuh⁻ na⁻.

6 Ma' ga⁻jëë¹ dsa-kaah¹ kyaa¹ jmi-dsa- kyaah¹ poo-kyaa¹  
gwah⁺, ga⁻tooyh¹ miih⁷, ma' jäyh⁷:

—Tääy⁷ dsøh⁷ hma-cru⁻, tääy⁷ dsøh⁷ hma-cru⁻.

Pero ga⁻jäh⁷ Pilato ka-läh⁷:

—Tee⁷ hnäh⁷ mah¹ tää⁷ hnäh⁷ hñaah¹ dsøh⁷ hma-cru⁻.  
Jëeh⁷, ni⁻ koo⁻ he- hliih¹ sa⁻ ma-jnøøhn⁻ kiyh¹.

7 Mah¹ ga⁻jäh⁷ dsa-judiu he⁷:

—Cha- ba' ley kyaa¹ jnääh¹. Lä-koo⁻ jäh⁷ ley kyaa¹ jnääh¹  
ää- jmi¹ juuy⁷. Jëeh⁷ ga⁻jmääy¹ hñiiy⁷ Joo⁷ Dio.

8 Ma' ga⁻nuu⁷ Pilato lä-jā, cha-ga⁻miih⁻ ga⁻lä-goyh⁻.

9 Koo⁻ ka-läh⁷ ngaayh¹ kyaah¹ Jesús në'ta' kiyh¹, mah¹  
ga⁻siiyh⁻:

—¿Ha- chaah⁻ hne⁻?

Pero sa⁻ ga⁻ngii⁷ Jesús go-te¹ kiyh¹.

10 —¿He-la¹ sa⁻ ngiih¹ kin⁻? ¿Che⁷ sa⁻ ñeh⁷ na-ngën¹ jwë¹  
jmeen⁷ hih⁻ mah¹ tää⁻ dsa- hne- dsøh⁷ hma-cru⁻? Hi⁻ lä-jā-  
jmeen⁷ hih⁻, mah¹ lään⁷ hne⁻ —ga⁻jäh⁷ Pilato siiyh⁻.

11 —Ni⁻ miih⁻ sa⁻ na-ngëh¹ jwë¹ he- jmeeh¹ lä-jā- kin⁻  
wa'ra- jäh⁷ kih¹ sa⁻ ga⁻kwa⁷ Dio jwë¹. He-jā- juuh⁻ ga' la'  
dso'kye- kih¹ hi⁻ ga⁻ngëë¹ jnä⁷ kyah¹, lä-køh⁷ ga' kyah¹  
hñaah¹ —ga⁻jäh⁷ Jesús siiyh⁻.

12 He-jā- cha-ga⁻miih⁻ ma' hnøø¹ Pilato ma' lääy¹ Jesús.  
Pero dsa-judiu he⁷, ma' tooyh⁻ cha-miih⁻ miih⁷, ma' jäyh⁷:

—Cher⁷mah¹ hne- ga⁻lääh⁷ hnih⁷, sa⁻ laah¹ ome⁻ kyaa¹  
rey to-në⁷ hi⁻ gya¹ Roma. Wa' hi⁻ cha- hi⁻ hi⁻ jmää⁷ hñii⁷ rey,  
lla-dsëy⁷ rey to-në⁷ ba' jā⁻.

13 Ma' ga⁻nuu⁷ Pilato lä-jā, ga⁻jääy¹ Jesús ta⁻ ka'hne⁻,  
mah¹ ga⁻gyay- jee⁷ jmeey⁻ hih⁻. Jee⁷ jā- ma' chee⁻ Gabata  
kyaah¹ juu¹ hebreo. Juu¹ na- hnøø¹ jäh⁻: jee⁷ ma-na-joo⁷ kuu⁷.

14 Ma'ja-, hlooh- jmiï' he- kuh- dsa- borrego mah¹, ma-të' llä¹hyoo¹. Mah¹ ga-jäh' Pilato siih¹ dsa- judiu he':

—Hii¹ la- rey kyaah¹ hnäh'.

15 —jWa¹ juuy', wa¹ juuy'! jTää¹ dsöh' hma-cru¹! —ga-jäh' dsa- he'.

—¿Ha- lä-ja- he- tää¹ jnä¹ rey kyaah¹ hnäh' dsöh' hma-cru¹? —ga-jäh' Pilato siih¹.

—Sa¹ cha¹ ga- jñah¹ rey kya¹ jnääh¹, ma¹-la¹ César ba¹ —ga-jäh' dsa-kaah¹ kya¹ jmi-dsa- he'.

16 Ja-ga¹ ga-ngëë¹ Pilato ja'goo- hløø¹ mah¹ tää¹ dsih¹ dsöh¹ hma-cru¹. He-ja¹ ga-tëë- hløø¹ Jesús.

### Ga-tää- dsa- Jesús dsöh¹ hma-cru¹

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Ya-hëë¹ Jesús jee¹ ja¹ ma¹ kyey- hma-cru¹, ngooy¹ jee¹ chee¹ Moo¹ Lle¹ Hliï¹. Kyaah¹ juu¹ hebreo jäh¹: Gólgota.

18 Jee¹ ja¹ ga-tää- dsih¹ dsöh¹ hma-cru¹, ko-jøh¹ kyaah¹ uu¹ dsa-, ma¹ ja¹ lä-koø- jwoo¹ kiyh¹. 19 Ga-jmee¹ Pilato mada¹ he- ga-la¹ koø- hwëh¹ he- ga-tøøy¹ në¹ hma-cru¹ he- jäh¹:

“Jesús dsa- cha¹ Nazaret, Rey kya¹ dsa- judiu.” 20 Jwëë¹ dsa- judiu ga-hëy¹ hwëh¹ ja¹, jëeh¹ ma¹ jäh¹ kih¹ jee¹ jwiï- ja¹ jee¹ ga-tää- dsa- Jesús dsöh¹ hma-cru¹, hi¹ hwëh¹ he- ma¹ na-sii- ja¹ ma¹ la¹ kyaah¹ juu¹ hebreo, kyaah¹ juu¹ griego hi¹ kyaah¹ latín ka-läh¹. 21 He-ja¹ lä-jëë¹ dsa-kaah¹ kya¹ jmi-dsa- kya¹ dsa- judiu na'nä¹ na'chiih¹ Pilato:

—Ta¹ sii¹ “Rey kya¹ dsa- judiu.” Sii¹ lä-koø- ga-jäyh¹ hñiiy¹ “Jnä¹ he¹ laan¹ Rey kya¹ dsa- judiu.”

22 Pero Pilato ga-jeeh¹ juu¹ kiyh¹:

—He- ma-siin¹, sa¹ cha- he- kih¹ mi'siin¹.

23 Ma-ngëë¹ ma-tää- hløø¹ Jesús dsöh¹ hma-cru¹ mah¹ ga-kay¹ sa¹hmiih¹ kiyh¹, ga-jmeey¹ kyë¹ jwi¹, ma¹ koø- jwi¹ kih¹ lä-ja¹ hløø¹. Hi¹ ga-ka¹ hløø¹ sa¹hmiih¹ he- ma¹ na-lääy- he- ma¹ la¹ koø- ta-jmaah¹ koø- dsaa¹. 24 Mah¹ ga-siiyh¹ dsa-kyaa¹y¹:

—Sa¹ wa¹ gyiin¹. Wa¹ koohn¹ suert ba¹, wa¹ jëen¹ hi¹ tëë¹.

Kyaah¹ lä-ja¹ ga-lä-te¹ lä-koø- na-sii¹ juu¹ kih¹ Dio, he- jäh¹: “Ga-ti¹ ga-llooh¹ dsa- hmiih¹ kin¹, mah¹ ga-kooyh¹ suert kih¹ hmiih¹ kyoo- kin¹ he- ma¹ na-lään¹.” Lä-ja¹ ga-jmee¹ hløø¹ he¹.

25 Ma' cheh' choo' Jesús koo' hma-cru- kiyh', kyaah' dsa-më' øøh- chooy', kyaah' María më' Cleofa, hi- kyaah' María Magdalena ka-läh'. 26 Ma' ga-jëë' Jesús choo', kyaah' discípulo hi- ga-lä-hnääh' cha-miih-, mah' ga-siiyh- chooy':  
—Dsa-më', hiji- joooh- cheh' na-.

27 Ja-ga' ga-hlëëyh' discípulo he':

—Hiji- maa' kyaah' cheh' na-.

Lä-chah' ja- ga-tëë- discípulo he' choo' Jesús cha'neh- kih'.

### Ga-juu' Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Ma' ga-ngëë' he- ja-, ma-ñe- ba' Jesús ga-hña- ba' lä-jë- he- ma' lle- kiyh'. Hi- mah' lä-te' lä-ko- na-sii- juu' kih' Dio, ga-jäyh':

—Lä-kii- dsën-.

29 Jee' ja- ma' chih' ko- mi' dsuu' he- ma' haa' jmi- jiih-. Mah' ga-mi-gyuh' dsa- ko- mi' joo- kyaah' jmi- jiih- ja-. Mah' ga-lla-lley' lle' ko- sa'goh' hma- hisopo, ga-choo' dsa- lä- ga-të' hoo' Jesús. 30 Ma' ga-hih' Jesús jmi- jiih- ja-, ga-jäyh':

—Ma-hña- ba' lä-jë-.

Lä-chah' ja- ga-tøyh' lley', ga-juuy'.

### Ja- hløø' ga-jmee' dsoo' dsøh'

mo-miih- kih' Jesús

31 Ma-ja- hlooh- jmi- he- kuh- dsa- borrego mäh'. Sa- ma' hnøø' dsa- judiu ma' jä' dsa- dsøh' hma-cru- wa-ra- ga-taayh' teeyh- dsëy'. Jëeh' jmi- ja- ma' la' juuh- ga' kih' jee' lä-jë- jmi- he- teeh- dsa- dsë'. He-ja- ga-ngiiy' kih' Pilato mah' ma' jmeey' hih- he- ma' jøøy' kyey' hi- ma' jñaay' hi- ma' cha- dsøh' hma-cru- mah' tëëy- ga-juh-. 32 He-ja- na'nää' hløø' mah' ga-jøøy' to-në' kye- hi- ma' ta- dsøh' hma-cru- koo' kih' Jesús. Ja-ba- lä-ja- ga-jmeey' kih' hi- ma' ta- jyoh' ko-jwoo' kiyh' ja-. 33 Ma' ga-lla-nääh' jee' ma' ta- Jesús, ga-jëëy' ma-na-juuy', he-ja- mo-so' ga-jøøy' kye' Jesús.

34 Ma-ke- ma-na-juuy', ja- hløø' ga-ka' hma- lle- ñe' chuuh- kih', ga-jmeey' dsoo' mo-miih- kih' Jesús. Lä-chah' ja- ga-tuu- jma- kyaah' jmi-. 35 Hi- ga-jëë' ha- lä- ga-la', hi- he' jmeë- ju' dsoo'. Hi- juu' kiyh' la' dsoo'. Hi- he' ñe- kwee- he- jäyh' ju' dsoo'. Hi- ga-jmeey' ju' dsoo' mah' lä-ja- ka-läh'

lä-dsoo' hoh' hnäh' kih' Jesús. 36 Lä-ja- ga-la', mah' lä-te' lä-koq- na-sii- juu' kih' Dio: "Ni- koq- moo' kiyh' sa- jøø' dsa-." 37 Hi- lä-ja- jee' jyoh' na-sii- juu' kih' Dio: "Dsa- hi- ga-jmee' dsoo' kiyh' jëëy' ka-läh'."

### Ga-haay' Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Ma-ngëë' he- ja-, José dsa- chaq- Arimatea ga-ngiiy' kih' Pilato mah' kway' jwë' kooy- jmi-ngo' kih' Jesús. José ma' laq' jaq- discípulo kyaa' Jesús jee' na-hmää', jëéh' ma' gayh- dsa- judiu. Ga-kwa' ba' Pilato jwë'. He-ja- ngooy' na-kiiy' jmi-ngo' kih' Jesús. 39 Ngoo' ka-läh' Nicodemo hi- ñee' ta-la- hwë' na-hnääh- Jesús. Ma' kyey- koq- gyii' gya' kil naa- mi-jwii-, he- ma' la' mirra na-kaah- na-gwëéh- kyaah' áloes. 40 He-ja- lä-uu' dsa- he', ga-jñaay' Jesús mah' ga-gyaayh- koq- hmiih- gyuh' kyaah' naa- mi-jwii- ja-, lä-koq- tëë' jmee- dsa- judiu ma' haay- hlii' kyaay'. 41 Jee' ga-tää- dsa- Jesús dsöh' hma-cru-, ma' na-jnää' chaah' hma-. Hi- jee' chaah' hma- ja-, ma' la' koq- to-høø- hmëë', jee' sa- ga- ma-taayh- ni- jaq- hlii'. 42 Jee' ja- ga-kye- dsa- jmi-ngo' kih' Jesús, kih' he- hlooh- jmi- he- kuh- dsa- judiu borrego mäh', hi- jah- ba' la' to-høø- ja- ka-läh'.

### Ga-lä-jiih' Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

**20** 1 To-në' jmi- kih' seman-, tiih- na-hoq- ga', ñee' María Magdalena jee' ma' la' to-høø- ja-. Mah' ga-jëëy' ma' kye- ta- koo' mi' kuu' he- ma' na-jnë- hoo' to-høø- ja-. 2 Ja-ga- ngooy' ko-chih' kih' Simón Pee' kyaah' kih' jñah' discípulo hi- ga-lä-hnää' Jesús, mah' ga-siiyh-: —Ma-llee- dsa- neh- to-høø- Dsa-jøøh' jnän-. Sa- ñe' jne- ha- ta- ma-jääy'.

3 Mah' ngoo' Pee' kyaah' jñah' discípulo he' na-jëëy- jee' ma' la' to-høø- ja-. 4 Lä-uu' ga-nää' cha-hlii-. Pero jñah' discípulo he' ga-hlii' cha-ga-miih- lä-koh' ga' Pee'. Hi- he' ga-lloo' to-në' jee' ma' la' to-høø- ja-. 5 Ga-jluuy' hñiiy' mah' ga-jëëy'. Ma-la- hmiih- he- ma' na-lää- Jesús ja-ba' ga-jëëy' neh- too- ja-. Ja- jiih' mo-so- ga-hey' neh- to-høø- ja-. 6 Ja-ga- ga-lloo' Pee'. Hi- he' ba' ga-he' ga-të' neh- to-høø- ja-. Ma-la- sa-hmiih- he- ma' na-lää- Jesús ba' ga-jëëy' ma'

kye- neh<sup>+</sup> jee' ja-. 7 Hi<sup>+</sup> ga<sup>+</sup>jëëy'<sup>1</sup> hmiih- sa'luu- he- ma' na-gyoh' lle' Jesús, mo<sup>-</sup>so<sup>-</sup> kye- ko-joh' kyaah' hmiih- he- ma' na-läy- ja-. Ma' kye- ma-na-gyoh' ta<sup>-</sup> koo' ba'. 8 Ja-ga' ga<sup>-</sup>he'<sup>1</sup> ka-läh' hi- jñah' discípulo, hi- ga<sup>-</sup>lloo'<sup>1</sup> to-në' he', neh<sup>-</sup> to-høø- ja-. Ga<sup>+</sup>jëëy'<sup>1</sup> kwee-, ja-ga' ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>dsoo' dsëy'. 9 Jëëh', sa<sup>-</sup> ga' ma-lä-ngëëy' lä<sup>-</sup>koø- na-sii- juu' kih'<sup>1</sup> Dio he- ga<sup>-</sup>la'<sup>1</sup> bii'<sup>1</sup> he- ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jiiyh' jee' kih' hi- na-juu'. 10 Hi<sup>+</sup> lä<sup>-</sup>uu'<sup>1</sup> discípulo he' ga<sup>-</sup>näy' ta<sup>-</sup> kih'.

### Ga<sup>-</sup>lä<sup>-</sup>jnää' Jesús cha<sup>-</sup>në' María Magdalena

(Mr. 16:9-11)

11 Pero María ga<sup>+</sup>jä' ta<sup>-</sup> ka'hne<sup>-</sup> kih'<sup>1</sup> to-høø- ja-, hooyh~. Jee' cheyh' hooyh~ ja- ga<sup>+</sup>jluyy'<sup>1</sup> hñiiy' mah'<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jëëy'<sup>1</sup> ta<sup>-</sup> neh<sup>-</sup> to-høø- ja-. 12 Mah'<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jëëy'<sup>1</sup> uu'<sup>1</sup> ángele, hi- kyeh' hmiih- tøø-. Jaa- ma' gya' jee' ma' la' ta<sup>-</sup> gyuu<sup>h</sup> lley' hi- jaa- ma' gya' jee' ma' la' ta<sup>-</sup> huu' tiiy', ja-ba' jee' ga<sup>-</sup>kye- dsa- jmi<sup>-</sup>ngo'<sup>1</sup> kih'<sup>1</sup> Jesús. 13 Mah'<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jäh' ángele he' siiyh<sup>-</sup>:

—Dsa-më', ¿he-la' hoo<sup>h</sup> hne?

—Hoo<sup>h</sup> jnä' kih'<sup>1</sup> he- ma-lleey- Dsa-jøø<sup>h</sup> kyaan<sup>-</sup>. Sa<sup>-</sup> man<sup>-</sup> ha- ta<sup>-</sup> ma-kyaa<sup>y</sup>- —ga<sup>+</sup>jäh' María siiyh<sup>-</sup>.

14 Ma-ngëë' ma-hlëëyh' lä<sup>-</sup>ja-, ga<sup>-</sup>jëëy<sup>-</sup> hñiiy' ta<sup>-</sup> ka<sup>-</sup>luuy'. Ga<sup>+</sup>jëëy'<sup>1</sup> cheh'<sup>1</sup> Jesús, pero mo<sup>-</sup>so<sup>-</sup> ga<sup>+</sup>lä<sup>-</sup>kyuuy<sup>-</sup>.

15 Mah'<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jäh' Jesús siiyh<sup>-</sup>:

—Dsa-më', ¿he-la' hoo<sup>h</sup> hne? ¿Hij- na- hnaah<sup>-</sup>?

Pero María ma' laay', dsa- hi- ma' høø<sup>-</sup> chaah' le'<sup>1</sup> ba' he'. He-ja- ga<sup>-</sup>siiyh<sup>-</sup>:

—Hne- dsa-, cher<sup>-</sup>mah'<sup>1</sup> hne- ma-lleeh' hlii' kyaan<sup>-</sup>, chiih' jnä' ha- ta<sup>-</sup> ma-kyaa<sup>h</sup>-, mah'<sup>1</sup> niin<sup>-</sup> na<sup>-</sup>teen<sup>-</sup> —ga<sup>+</sup>jäh' María siiyh<sup>-</sup>.

16 —María —ga<sup>+</sup>jäh' Jesús siiyh<sup>-</sup>.

Mah'<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jëeh- ka-läh' María, ga<sup>+</sup>siiyh<sup>-</sup>:

—¡Raboni! —he- la- hnøø'<sup>1</sup> jäh<sup>-</sup> Ta-jwoh'.

17 Mah'<sup>1</sup> ga<sup>+</sup>jäh' Jesús siiyh<sup>-</sup>:

—Ta<sup>-</sup> ee<sup>-</sup> jnä'. Jëëh', sa<sup>-</sup> ga' ma-wiin'<sup>1</sup> jee' gya' Tää' kyaan<sup>-</sup>. Gwa- jee' tääh' øøhn'<sup>1</sup> mah' go-chiiyh': “Naahn<sup>-</sup> na<sup>-</sup>gyan' kyaah' hi- laa'<sup>1</sup> Tää' kyaan<sup>-</sup>, ja-ba' hi- laa'<sup>1</sup> Tää' kyaah' hnäh' ka-läh'. Naahn<sup>-</sup> na<sup>-</sup>gyan' kyaah' hi- laa'<sup>1</sup> Dio kyaan<sup>-</sup>, ja-ba' hi- laa'<sup>1</sup> Dio kyaah' hnäh'.”

18 He-ja- ñee' María Magdalena na'jmeeh' juu' kih' lä-jëë-  
jnääh' discípulo he- ga-jëëy' Jesús, hi- ga-jmeeyh' juu' lä-jë-  
he- ga-siiyh- María.

**Ga-lä-jnääh' Jesús jee' kih' discípulo kyaay'**

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Ma' ga-nuu- ja-ba' jmií' ja-, to-në' jmií' kih' seman~,  
na-jnë- haah' ma' tøøh' jnääh' ko-jøh' lä-jëë- jnääh', kih' he-  
ma' gah- jnääh' dsa-ta'. Ga-he' Jesús, mah' ga-lla-sëëyh'  
to'dsaah` jee' ma' tøøh' jnääh' ja-. Mah' ga-jäyh' siiyh-  
jnääh':

—Wa' hii' tii' kyah' hnäh'.

20 Lä-koø- ma' ga-jäyh' lä-ja-, ga-heeyh' jnääh' discípulo  
kyaay' ma-gooy- kyaah' jwoo' mo-miíh- kiyh'. Peer- ga-jëë'  
dsë- jnääh' ma' ga-jëë' jnääh' Dsa-jøøh' jnän`. 21 Mah' ga-jäh'  
Jesús siiyh- jnääh' ka-läh':

—Wa' hii' tii' kyah' hnäh'. Lä-koø- ga-chee' Täa` jnä',  
ja-ba' lä-ja- cheen- hnäh'.

22 Lä-koø- ma' ga-jäyh' lä-ja-, ga-juu'y' në' kyaä' jnääh',  
mah' ga-siiyh- jnääh':

—Heeh` hnäh' Jmi-llë' Na-jngii'. 23 Cher'mah' ga-kiih'  
hnäh' hoh' kih' dso'kye- he- jmee- dsa-, dsa-che` ba' dso'kye-  
kiyh'. Pero cher'mah' sa- ga-kiih' hnäh' hoh' kiyh', lä-  
ma-kyaayh' ja-ba' dso'kye- kiyh'.

**Sa- ga-lä-heë' Tamá he- ma-lä-jiíh` Dsa-jøøh' jnän`**

24 Pero Tamá, hi- tëëyh~ dsa- suu` he', jaä- jee' lä-jëë-  
gya-tuu' jnääh', sa- ma' hää' jee' kyaä' jnääh' ma' jah'  
Jesús to-në'. 25 Ga-jmeeh' ba' jñah' discípulo juu' kih' Tamá,  
ga-siiyh-:

—Ma-jëë' jnääh' Dsa-jøøh' jnän`.

Mah' ga-jäh' Tamá:

—Cher'mah' sa- ga-jëen', la' lii~ gooy- jee' ga-hoo' jø-ñe',  
hi- tän- cha'goon- jee' ga-hoo' jø-ñe' hi- tän- goon- jwoo'  
mo-miíh- kiyh', sa- heen'.

26 Ma-hya- ga' jñaa' jmií`, ma' tøøh' jnääh' ka-läh'  
cha'neh-, hi- ma' hää' Tamá jee' kyaä' jnääh'. Pero na-jnë-  
ba' haah' ga-mi-jnääh- Jesús hñii' jee' tøøh' jnääh' ja-, mah'  
ga-jäyh':

—Wa' hii' tii' kyah' hnäh'.

27 Chah' ba' ga+jäh' Jesús siiyh' Tamá:

—Tøøh' da' cha'gooh- jee' la-, mah' jëë` ma-goon+. Hii' ma-gooh-, mah' tä' neh- jwoo' mo-miih- kin- la-. Ta- wa' hweh- hoh', wa' lä-dsoo' hoh' kin-.

28 Ja-ga' ga+jäh' Tamá siiyh':

—jDsa-jøøh' kyaan+, hi- Dio kyaan+!

29 Mah' ga+jäh' Jesús siiyh':

—Tamá, kih' he- ma-jëëh` jnä', he-ja- ba' na- ma-lä-dsoo' hoh'. Pero llu' ga' kih' hi- lä-dsoo' dsë', ma-ke- sa- ga-jëëy' jnä'.

### He-la' he- ma-na-sii- juu' la-

30 Cha-miih- he- juh-gaa- ga+jmee' Jesús cha'në' jnääh' discípulo kyaay' he- sa- cha- na-sii- në' mo'je- la-. 31 Pero siin- lä-la- mah' lä-dsoo' hoh' hnäh', Jesús he', hi- he' he' Cristo, Joø' Dio. Hi- kih' he- lä-dsoo' hoh' hnäh' kiyh', he- ja- jmee' chaqa- hnäh'.

### Ga+mi+jnää- Jesús hñii' kih' gyee'1 discípulo kyaay'

**21** 1 Këë- ga' ja-, ga+mi+jnää- Jesús hñiiy' cha'hoo' jmi-juuh- he- hla- hwa' Tiberia. Lä-la- ga+mi+jnääy- hñiiy'. 2 Ma' cheh' Simón Pee' kyaah' Tamá, hi- tëëyh' dsa-suu` he', kyaah' Natanael dsa- chaqa- jee' jwi- Caná hwa' Galilea, kyaah' lä+uu' joø' Zebedeo hi- kyaah' ga' uu' discípulo kyaay' Jesús. 3 Ga+jäh' Simón Pee' siiyh':

—Hii- jnä' ngoon' na' chaahn- miih- jah' chaqa- cha'jmi-.

Mah' ga+jäh' jee' lä-jëë':

—Dsa'nøø' jnääh' kyaah' hne-.

Mah' ga+näay', ga+taayh` neh- koo- na'moo'. Hwë' ja- sa- ga-lëëyh- ni- miih- hmooh-. 4 Ma-ngoo' ga+jnä' ba' ja-, ma' ga-lä+jnää' Jesús cha'hoo' jmi-juuh- ja-. Pero sa- ga-lä+kyuu+ jnääh' che' he' ba' Jesús hi- ma' cheh' jee' ja-.

5 Mah' ga+ngii' Jesús juu' kyaay' jnääh':

—Gyuu- kyaan+, ¿che' cha- miih- he- kihn'? —ga+jäh' Jesús siiyh'.

Ga-lä-jëë' jnääh' ga+chiih' jnääh':

—Jah-ha'.

6 He-ja- ga-jäh' Jesús siiyh- jnääh':

—Tøøh' hnäh' sa'hma' kyah' hnäh' ta- jwoo' ra-lluu' kih' na'moo' kyah' hnäh' na-, mah' leeh- hnäh'.

Hi- ga-jmee' jnääh' lä-koø- ga-jäh' jäh'. Ja-ga' na- ga-cheeh' jnääh' sa'hma' ja- hi- mo-so- ga-tää- jnääh' ma' lle' jnääh', kih' he- jwëë' jah' ma' tääh'. 7 Ja-ga' ga-jäh' discípulo hi- ga-lä-hnääh' Jesús cha-miih- ga-siyyh- Pee':

—jDsa-jøøh' jnän` ba' oo'!

Ma' ga-nuu' Simón Pee', laa' Dsa-jøøh' kyaay', ga-këyh- hmiih- kiyh' he- ga-lleey' ta-ko-jiih' ma' jmeey- ta' koooh- hma'. Mah' ga-jwääy' hñiiy' cha'jmii-. 8 Hi- jee' lä-jëë- jnääh' ya-nøø' jnääh' ta- jee' dsoo' kyaah' na'moo' ja-, na-cheeh' jnääh' sa'hma' na-kañ' hmooh-. Jëeh', koø- hñä-loo' metro ba' uu' tëeh' jnääh' jee' la' hwa' jee' ma' tøøh' jnääh' ja-. 9 Ma' ga-hwëë- jnääh' neh- na'moo' ja-, ga-jëë' jnääh' na-jeeh' je-, na-kyaa' ja- hmooh- në' kyaah' he-ñiih-. 10 Mah' ga-jäh' Jesús siiyh- jnääh':

—Go-tee` hnäh' ta- la- miih- hmooh- hi- ja-ga' ma-lëeh- hnäh'.

11 Mah' ga-wii' Simón Pee' neh- na'moo' mah' ga-sëeyh' sa'hma' ja- ta- hwa' kii-. Na-kañ' go-te' jah' kaah'. Ga-të' koø- hñä-laa' na-dsë~ to-lo-gyaa' dsë~ uu- jah' jee' lä-jëë-. Ma-ke- jwëë' ma' laa' jah' he', ni- lä-ja- sa- ga-gii- sa'hma'. 12 Ja-ga' ga-jäh' Jesús:

—Ya-nää` hnäh' ya-kuh' hnäh'.



Hi⁺ ni⁺ ja⁻ jnääh' sa⁺ ga⁺tuu⁻ dsē⁻ jnääh' ma' ngii' jnääh' juu' kiyh': “¿Hii⁻ hne⁻?”

Jëeh' ñe' ba' jnääh', he' ba' Dsa-jøøh' kyaa' jnääh' ba' he'. 13 He-ja⁻ ga⁺ka' Jesús he'ñiih⁻ ja⁻, ga⁺kwëëyh' jnääh'. Ja⁻ba' lä⁻ja⁻ ga⁺kwëëyh⁻ jnääh' hmooh⁻ ka-läh'. 14 Jee' la⁻ ga⁺të' hnë⁻ jiih~ he⁻ ga⁺mi⁻jnää⁻ Jesús hñii' kyaa' jnääh' discípulo kyaa'y', ma-ngëë' ma-lä-jiiyh'.

### Ga⁺hlëeh' Jesús kyaah' Simón Pee'

15 Ma-la⁺ kiyh' ma-kuyh⁻, ja⁻ga⁻ ga⁺jäh' Jesús siih⁻ Simón Pee':

—Simón, joo' Joná, ¿che' hnaah⁺ ga' jnä' lä⁻koh' ga' lä⁻jëë⁻ hi⁻ tääh' la⁻?

Mah' ga⁺jäyh':

—Jaah⁻, Dsa-jøøh' kyaan⁺. Ñeh' ba' hne⁻ he⁻ hnaan⁺ hne⁻ —ga⁺jäh' Pee'.

—Ja⁻ hääh⁻ llu' dsa⁻ kyaan⁺ —ga⁺jäh' Jesús siiyh⁺.

16 Koo⁻ ka-läh' ga⁺jäyh', jee' ga⁺të' to' jiih~:

—Simón, joo' Joná, ¿che' hnaah⁺ jnä'?

—Jaah⁻, Dsa-jøøh' kyaan⁺. Ñeh' ba' hne⁻ he⁻ hnaan⁺ hne⁻ —ga⁺jäh' Pee'.

—Ja⁻ hääh⁻ llu' dsa⁻ kyaan⁺ —ga⁺jäh' Jesús siiyh⁺.

17 Ga⁺të' hnë⁻ jiih~ ga⁺jäh' Jesús:

—Simón, joo' Joná, ¿che' hnaah⁺ jnä'⁻? —ga⁺jäyh'.

Ja' meeh⁻ dsë' Pee', kih' he⁻ ma-të' hnë⁻ jiih~ ga⁺jäyh':

“¿Che' hnaah⁺ jnä'⁻?” Mah' ga⁺siiyh⁺ Jesús:

—Ga⁻lä⁻jë⁻ ba' ñeh' hne⁻, Dsa-jøøh' kyaan⁺. Ñeh' kwee⁻ he⁻ hnaan⁺ hne⁻.

Mah' ga⁺jäh' Jesús:

—Hää⁻ llu' dsa⁻ kyaan⁺ ja⁻. 18 Ma⁺ra⁺ ju' dsoo' jwëëhn~ hne⁻. Lä⁻ ma' kwa⁻ ga' hne⁻ miih⁻, ma' jmääh' hñaah', ma' goh' wa' ha⁻ cha⁻ ha⁻, ha⁻ jee' ma' hnooh⁻ hñaah'. Pero wa'ra⁻ ga⁺gyuh⁻, niih' ma-goooh⁻ mah' jñah' dsa⁻ kyeh⁻ hne⁻ hmiih⁻ kyah'. Hi⁻ ha⁻ jee' sa⁺ hnooh⁻ goh', jee' ja⁻ ba' dsa-jääy⁻ hne⁻.

19 Lä⁻ja⁻ ga⁺jäyh' mah' lä⁻ngëë' Pee' ha⁻ lä⁻ ma' juuy' lä⁻jwë' ja⁻ lä⁻jnä' ha⁻ koh' jøøh' sa⁻ laa' Dio. Ja⁻ga⁻ ga⁺jäyh':

—Jmee' ko-jøh' kyaah' jnä'.

**Discípulo hi- ga-lä-hnää' Jesús**

20 Ma' ga-jëeh- Pee' hñii' ta- ka'luu', ga-jëëy' ja' discípulo hi- ga-lä-hnää' Jesús he'. He- ba' hi- he' ma' gya' koo' kih' Jesús lä- ma' ga-kuyh- ma-nuu- ja-, hi- ga-ngii' juu' kih' Jesús: “Dsa-jøøh' kyaan-, ¿hi- na- hi- ngëë' hne-?” 21 He-ja-, ma' ga-jëë' Pee' discípulo he', ga-jäyh' siiyh- Jesús:

—Dsa-jøøh' kyaan-, ¿ha- ga- hi- ja' oo-? ¿Hee- ba' le' kiyh'? —ga-jäh' Pee'.

22 —Wa-ra- jäh' kih' hnoon' chaay- lä-jiih' të' jmi- jähñ', sa- ga-tëëh' hne- jëeh' kiyh'. Hne-, jmee' ko-jøh' kyaah' jnä' —ga-jäh' Jesús siiyh-.

23 Jee' kih' øøh' jne' la-, ya-hii' koo- juu' kih' discípulo he', ga-jäyh' sa- juuy'. Pero ja- he- ga-jäh' Jesús he- mo-so- juuy' ja-. Ga-jäyh' lä-la- ba': “Wa-ra- jäh' kih' hnoon' chaay- lä-jiih' të' jmi- jähñ', sa- ga-tëëh' hne- jëeh' kiyh'.”

24 Hi- la- he' discípulo hi- jäh' ju'dsoo' kih' ga-lä-jë- juu' la-. Hi- ga-siiy' lä-jë- he- la-. Hi- ñe' jne', ju'dsoo' he- jmeey-, la' ju'dsoo' jmah' ba'.

25 Hi- cha- ga- cha-miih- he- ga-jmee' Jesús. Wa-ra- jäh' kih' sii' jne' ma- koo- ma- koo- lä-hii' në-, sa- hiih- lä-kaa- jmi-gyuu- laan-, cher'mah' hi- sii' lä- ga-dsa' he- hnøø' ga- dsa-sii'. Wa' la' lä-ja-.